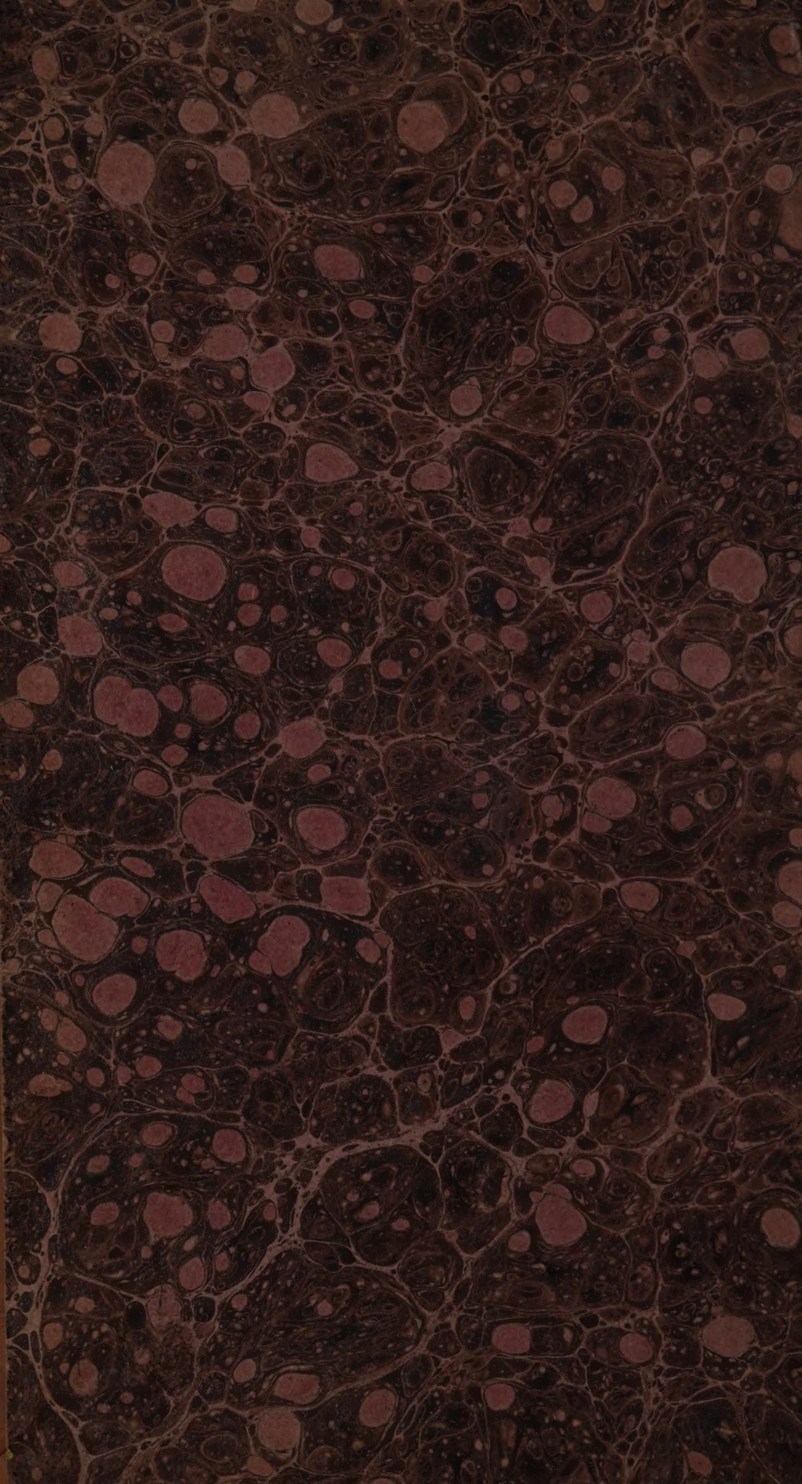
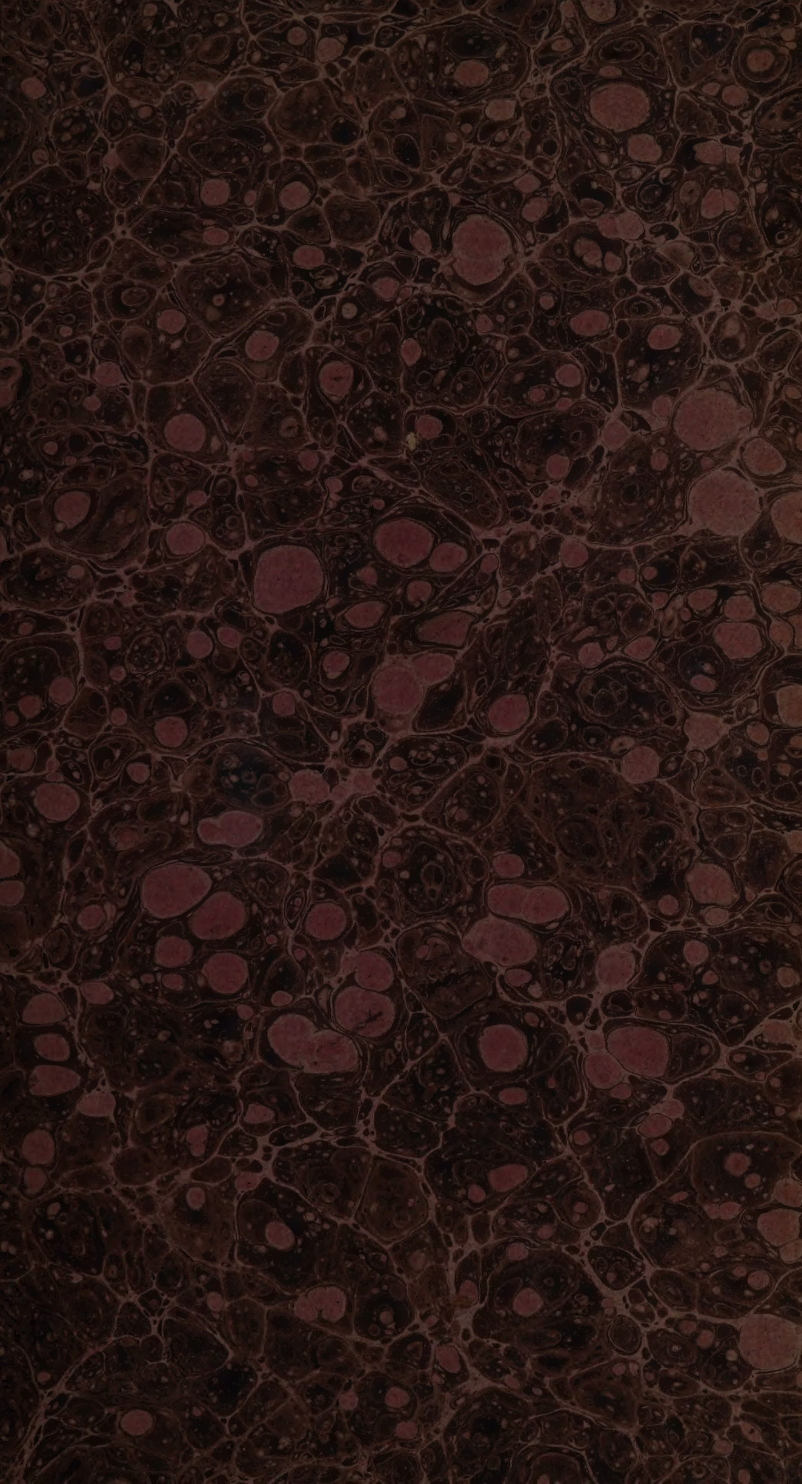

WAARNEEMINGEN

EN

PROEVEN.

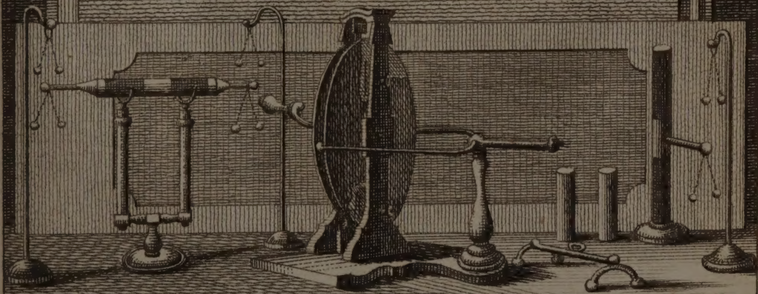
DERDE DEEL.

NATUUR GAAT VÓÓR,
KUNST VOLGT.

GENEESKUNDIGE ELECTRICITEIT,

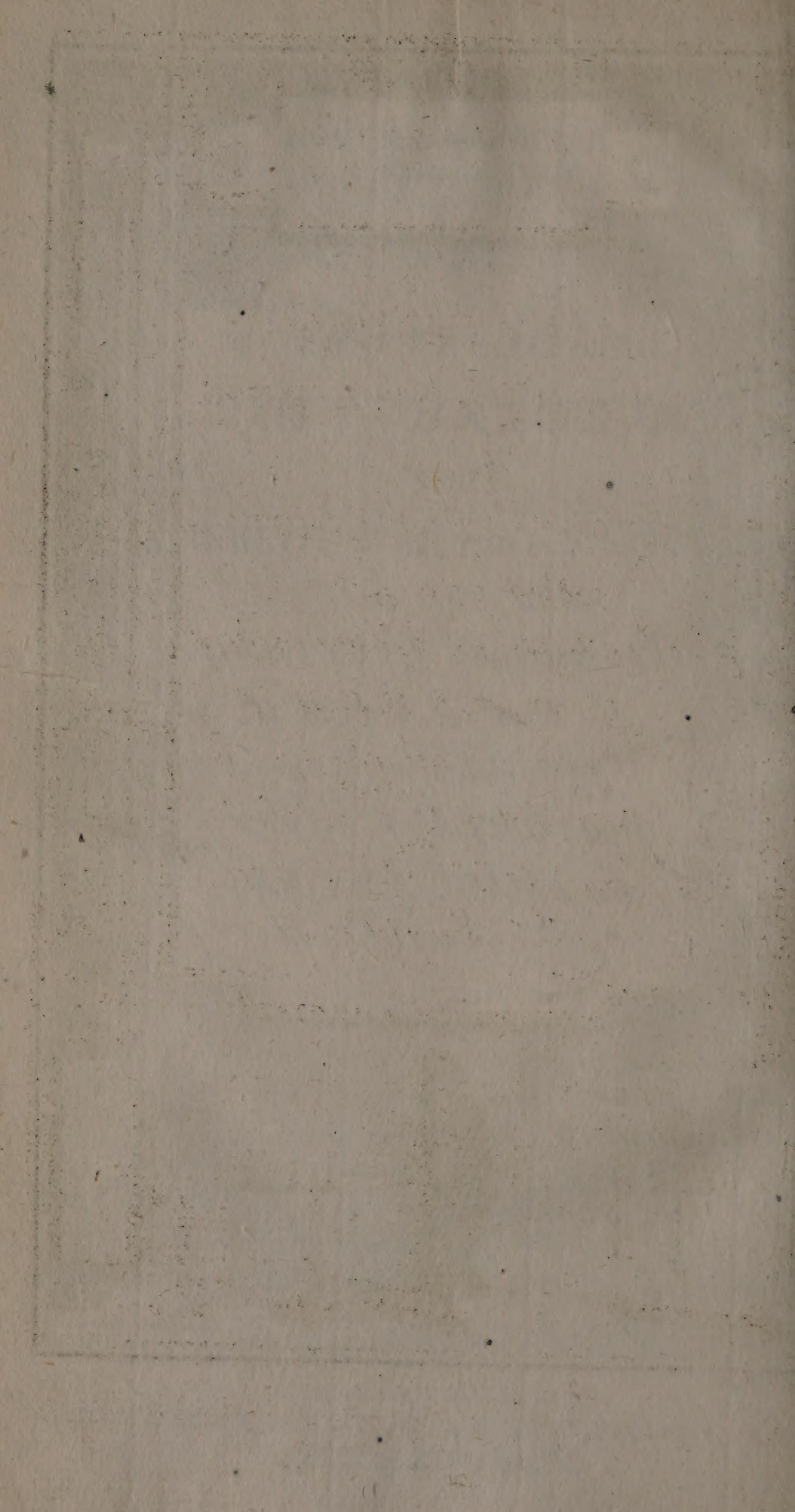
door

WILLEM VAN BARNEVELD.
Lid van het Provinciaal Genootschap te UTRECHT. der Maatschapye van den Land-bouw,
en APOTHECAR
Te Amsteldam.

C. Philips fe.

TE AMSTELDAM
BY J. B. ELWE EN D. M. LANGEVELD
MDCCLXXXIX.

DEN

WEL EDELEN HOOG GELEERDEN

HEERE,

ANDREAS BONN,

PROFESSOR ANATOMIÆ ET CHIRURGIÆ,

MIDSGADERS

INSPECTOR COLLEGII MEDICI,

TE AMSTELDAM,

WORDT

DIT VERVOLG

DER

GENEESKUNDIGE

ELECTRICITEIT,

UIT HOOGACHTING EN VERPLIGTING,

MET DE VEREISCHTE EERBIED

NEDERIG

OPGEDRAAGEN,

DOOR

deszelfs onderdaanigen dienaar,

W. VAN BARNEVELD.

BERICHT.

In het Bericht van de twee eerste deelen deezer GENEESKUNDIGE ELECTRICITEIT, heb ik reden gegeeven, waarom ik de betekenis der kunstwoorden vóór dit werk geplaatst en niet in het werk zelve ingelascht heb: die zelfde reden heeft my thans weder daartoe bewogen: ik heb echter in de hier volgende verklaaring der kunstwoorden, in dit deel voorkomende, zulke woorden, als reeds in het voorig boekdeel verklaard waren, zorgvuldig vermeid: die woorden zal

men des hier te vergeefsch zoeken, maar aldaar verduitscht vinden, waarom ik den leezer verzoeke, de betekenis der kunstwoorden, welke in deze volgende lyst niet gevonden worden, in de voorige te zoeken.

VERKLAARING

DER

KUNSTWOORDEN.

A

ABCES, ettergezwel, of pynlyke verzweering, waarin bloed met etter verzeld gaat.

ABSORBENTIA, zuurbreekende geneesmiddelen.

ANTIHELMINTICA, wormverdryvende middelen.

ASAFÆTIDA, zogenaamde duivelsdrek.

C

CASSIA FISTULA, pypcassia.

CATALEPSIS, is het zelfde met *Tetanus*, doch in een vry heviger graad, en is altoos verzeld met eene vervanging van zinnen; de Lyders die er van worden aangetast zyn van alle besef beroofd, en blyven als ongevoelig en verstyfd, beweegeloos liggen, terwyl zy somtyds schynen te slaapen.

CATHARRALIS, zinkingachtig.

CHORÉA SANCTI VITI, is de zogenaamde *dans-ziekte*, of eene, zo het schynt, vrywillige beweeging des lichaams welke niet vermoeit; terwyl nogthans, als de lyders tot zich zelven komen, zy gantsch afgemat zyn, somtyds gaat dit met dansfen, zingen en praaten verzeld, daar alles even als in een droom geschiedt.

CLYSMATA, clysteeringen.

CONCENTRATUS, verdikt, door uitdamping of langs andere wegen krachtiger gemaakt.

CRISIS, scheiding der ziekte.

CUPRUM AMMONIACUM, is een armoniacaal koper, waarvan de bereiding in de laatste Edenburgsche en Londonsche Apotheeken te vinden is.

F

FLORES ZINCI, zynde bloemen of de kalk van een half metaal, het welk Zink genaamd wordt.

G

GUMMI GALBANI, een gom welke uit Syriën tot ons komt.

H

HYDROCEPHALUS, een waterhoofd.

J

JULAPIUM, een verkoeldrank.

L

LAXANTIA, laxeermiddelen.

M

MANIA, gekheid.

MANNA CALABRINÆ, manna uit Calabriën.
MARTIALIA, medicamenten, uit yzer bereid.
MUSCUS CORSICANUS, een onlangs tot ons overgebragte coraal-mosch, welke in de zee aan de Corſicaanſche kusten gevonden wordt; en aldaar tegen de wormen zeer gemeen in gebruik is.

N

NERVINA, zenuwmiddelen.
NERVUS ISCIATICUS, de heupzenuw.
NERVUS OPTHALMICUS, de gezichtzenuw.
NITRUM, ſalpeter.

O

OLEUM ANIMALE DIPPELII, eene, door herhaalde distellatien zeer verfijnde, dierlyke olie.
OLEUM OLIVARUM, olyf-oly.

P

PASSIONES HYSTERICÆ, moederplaag.
PULVIS MARCHIONIS EPILEPT, een zuurbreekend poeder, het welk in de apotheeken gehouden wordt.
PUPILLÆ, de oogappelen.

R

RHEUMATICQ, zinkingachtig of ſteekende pynlyke gewaarwording in de vleezige deelen.

S

SAL SUCCINI, vlug zout van barnſteen.
SPIRITUS NITR. DULCIS, zoete geest van ſalpeter-zuur.
SPIRITUS SALIS VOLATILIS OLEOSUS SYLVII, een zamengeſtelde vlugge geest, uit armoniaczout, met overgehaalden brandewyn.
SPIRITUS VINI, wyngeest.
SYMPTOMATA, toevallen die eene ziekte verzellen.
SYRUPUS RUBISCDÆI, ſyroop van bramboozen.

T

TARTARUS EMETICUS, braakverwekkende wynſteen.
TEA OPII, in ſpiritus ontbonden, heulſap.
TETANUS van ouds genaamd, *doodkramp*: 't is eigenlyk een ſtyfheid der ledemaaten, door eene gelykmaatige ſpanning aller ſpieren veroorzaakt, die ſomtyds een uur, een dag, een geheele week en langer kan aanhouden, en welke dikwerf met eene bedwelming verzeld gaat, zo deeze verſtyving wat algemeen is, doch dan wordt dezelve catalepſie genaamd.

V

VALERIANA SYLVESTRIS, kleine valeriane, of wild kattenkruid.
VENESECTIO, aderlating.
VESICATORIUM blaartrekkende pleiſter.

GENEESKUNDIGE

ELECTRICITEIT:

DERDE DEEL.

EERSTE HOOFDSTUK.

Behelzende proefneemingen op Lyders, die volkomen geneezen zyn.

EERSTE PROEFNEEMING.

De jonge Juffrouw BOURSSE, oud 20 jaaren, kwam op den 15 January, des jaars 1783, op aanraaden van den Heelmeester VAN HUSSEM, by my; zy had eene verlamming aan den duim van haar linkerhand, en begeerde voor dat ongemak geëlectriseerd te worden: de verlamming bestond alleenlyk daar in, dat de *extensor pollicis*, krachtloos was, zo dat dezelve, door het vermogen van den *flexor* voorover getrokken, bestendig den duim in de muis

van de hand deed vallen: het verbroken evenwigt van het ſpiervermogen van den *extenſor*, en *flexor* des duims, was derhalven oorzaak van dit verſchynzel, het welk haar veel ongemaks baarde, aangezien de duim het eerſte en voornaamſte gedeelte der hand zynde, om iets te vatten, zy byna niets van belang kon uitvoeren, ja zelfs geen linnen kon vasthouden, om het met de rechterhand te naaien.

Als men den duim optilde en uitſtrekte, viel dezelve terſtond weder naar binnen: maar, iets dat my zeer opmerkenswaardig toeſcheen, was dit: wanneer men deezen uitgeſtrekten duim, tusſchen drie of vier vingeren vattede, en denzelven ſterk te rug drukte, bleef hy één of anderhalf minut in dien ſtand, zonder dat de Lyderes denzelven beweegen konde, of dat hy zo dra zy dit trachtte te doen, binnenwaards in de muis der hand nederviel; en het geen myne opmerking vermeerderde, was, dat eene zachte ſtryking over den *extenſor*, by het tweede lid des duims, wanneer hy op gemelde wyze uitgeſtrekt ſtond, gedaan wordende, hy oogenbliklyk daarna, en zeer ſchielyk, in de muis der hand getrokken werd.

Voords kon de Lyderes den duim zelven, in welk geval ook, op geenerleie wyze beweegen.

Waar door deeze ongesteldheid des duims veroorzaakt was, scheen eene duistere zaak te zyn: de Lyderes had zig, vyf of zes weeken te vooren, vry diep, aan den binnenkant van den duim, gedeeltelyk over het eerste lid, met een mes gesneeden; na de geneezing van deeze wonde, die spoedig voordging, bleef 't gemelde eerste lid styf, en men meende dat de overige ongesteldheid mede aan deeze snede, of wel aan de te spoedige geneezinge te wyten was: verscheidene Genees- en Heel-meesters, werden over deeze verlamming geraadpleegd, en zy die dezelve aan de wonde der snede toeschreeven, verklaarden haar ongeneezelyk te zyn: de Heelmeester VAN HUSSEM, raadde de electriciteit aan: ik werd, gelyk gezegd is, verzocht, dezelve te appliceeren: de verlamde duim was met een daar toe uitgehold houten spalkje gespalkt, om hem recht te doen staan, en hy viel by de afneeming van hetzelve terstond naar binnen, in de muis van de hand: ik raadde de Lyderes dit spalkje achter wege te laaten, en liever verscheidene maalen daags, den duim voor- en achterover te buigen, om dat zy, het spalkje voornoemd, reeds eenige weeken gedraagen hebbende, geen nut althans daar van had, en ik vreesde, dat de omwinding van het lint, waar-

mede het ſpalkje aan den duim gehecht werd, de ſpieren, door de drukking, meer en meer haare veerkracht zoude doen verliezen.

Ik dorst my niet vleien, met de hoop, dat dit verlamde lid door de electriciteit zoude herſteld worden, om dat de Lyderes de verlamming, na de voorgemelde ſnede gekreegen had, waardoor ik derhalven ook in de dwaaling verviel, om, geduurende de eerſte tien dagen, den duim aan deszelfs binnenkant, met kleine ſchokjes, uit een fleschje van 12 duim bekleed glas, en op een' afſtand van $\frac{1}{4}$ duim van den electrometer, te electriſeeren; welke arbeid geheel zonder vrucht was: na den gezegden tyd kreeg ik aanleiding, om anders over deeze verlamming te denken: de Lyderes gevoelde nu en dan, vóór, onder, en na het electriſeeren, zeer ligte *paralytiſche* trekkingen in den linkerarm; en toen ik haar vroeg, of zy die ook op andere tyden en plaatſen gevoelde, verklaarde zy my, dikwyls die trekkingen te hebben, en zelfs wel eens aan die geheele halve zyde: dit deed my vermoeden dat het geval van den duim, zo al betrekking tot de wond hebbende, niet anders dan by gelegenheid van het verband veroorzaakt was; of dat het een-

voudig *paralyſis* zynde, misſchien hooger in den arm moest gezocht worden: ik electriſeerde derhalven den duim nu van boven, en plaatste, by tusſchenpoozen, dan de beide geleiders te gelyk, op denzelven, en dan ſlechts één derzelven, al hooger en hooger, zo dat ik de ſchokjes ook door den geheelen arm bragt: ik deelde het verlamde lid, langs den *extenſor*, van boven naar beneden, doorgaands 200, en van den arm af naar beneden, 100 ſchokjes mede, die nu en dan wel eens een weinig grooter waren, dan op andere tyden.

Na dat ik vyf of zes maalen, de Lyderes op deeze wyze geëlectriſeerd had, bemerkten wy, als de duim in de muis van de hand lag, een ongemeen klein beginſel van beweeging: dit was een gunſtig vooruitzicht: zeker Heelmeester, één myner goede vrienden, had bevoorens tegen de Lyderes gezegd: *Ik verbeur twintig ducaaten aan de armen, als die duim door de electriciteit geneezen wordt*, waarom ik haar, toen wy gemelde beweeging ontdekten, herinnerde dat zy, by voorraad, die twintig ducaaten, ten behoeve der armen, in beſlag moest gaan houden.

Deeze beweeging, hoe gering ook, bevestigde in my het vermoêden, dat de ongeſteld-

heid des duims, eene eenvoudige *paralytische* ongesteldheid, althans dat de eigenlyke snede geen oorzaak daar van was, en ik stelde vast, dat de electriciteit de verlamming geneezen zoude, gelyk de herstelling dan ook, na iedere electriseering, meer en meer vorderde; waarom ik op goeden grond, de schokjes, telkens met eenigen van meer vermogen en sterkte, vermeerderde, zo dat ik op den 31 January, boven het gewoone getal, 50 à 60 schokken, uit eene flesch van 26 duim bekleed glas, daar by voegde: ook stelde ik den electrometer nu wel eens ⅛ duim van den eersten conductor, met dit gewenscht gevolg, dat de duim voords dagelyks, tot eene willekeurige beweeging bekwaamer werd, zo dat de Lyderes denzelven, den 12 February, konde opligten, nederlaaten, en zydelings beweegen: ik electriseerde den duim en arm nog vier maalen, zynde de laatste electriseering geschied den 22 der laatstgemelde maand, en waarna eene volkomene geneezen plaats had, zo wel ten opzichte van de *paralytische* trekkingen des duims, als van die des arms; hoewel het eerste lid van den duim, na de snede en derzelver geneezing styf gebleeven zynde, nu ook nog styf bleef.

Juist drie jaaren daarna, te weeten in Ja-

nuary 1786, kreeg de Lyderes, op eenen fel kouden dag, dit zelfde gebrek aan haar' duim weder: zeer koud geworden zynde, warmde zy haare vingers te overhaaſtig by het vuur; oogenbliklyk daarna was de duim *paralytisch*; en viel in de muis van de hand, als te vooren: van den 23 February, tot den 2 Maart, wendden wy de electriciteit op de bovengemelde wyze andermaal aan, doch zonder eenig nuttig gevolg: door overvloed van noodige bezigheden verhinderd, ſtelde ik de verdere proeven agt dagen uit, maar de Lyderes, toen zeer bevreesd voor de electriciteit geworden zynde, wilde niet weder tot dezelve overgaan; waardoor dit uitſtel tot den 9 Mei duurde, wanneer wy tien achteréénvolgende dagen, en vervolgends nog vier dagen, éénmaal daags, den duim electriſeerden; doch alles vruchtloos; waarom de Lyderes van de electriciteit afſtapte: in twee of drie opzichten ſcheen de ongeſteldheid van den duim nu niet volkomen aan de voorige ongeſteldheid gelyk te zyn: voor eerst bleef dezelve nu geen oogenblik ſtaan, indien hy terug geduwd werd; ten anderen zwol de hand, na het electriſeeren, vry ſterk op; en eindelyk was de *paralytiſche* ongeſteldheid nu door koude veroorzaakt.

'T Was intusschen dezelfde Lyderes, dezelfde duim en wederom *paralysis*; ik diende haar ook op dezelfde wyze de electriciteit mede, als voorheen, en echter werd zy thans niet geneezen: dit verdient inderdaad opmerking, en welke reden men ook van deeze verschillende uitkomsten zoude trachten te geeven, dit is zeker, dat door dit en soortgelyke gevallen, meer duisterheid dan licht over de applicatie der electriciteit, op ongestelde zenuwen, verspreidt wordt; en men hier uit ziet hoe men, *à priori*, zeer weinig, van de geneezing eens Lyders, kan zeggen; ik zwyge, dat men eene zekere orde zoude kunnen volgen, om onderscheidene gebreken bepaaldlyk te behandelen: daar ik vastlyk vooronderst eld had, deezen verlamden duim, ten tweeden maale te zullen geneezen, ondervond ik thans dat ik my schuldig gemaakt had aan die voorbaarigheid, welke ik in den Heelmeester, bovengemeld, had veroordeeld.

Inmiddels werd my bericht, dat de ongesteldheid van deezen duim, in den zomer van het jaar 1786, onder het doen van eene aderlaating op den anderen arm, eensklaps verdweenen was; en ik was, kort daarna, ooggetuige van die herstelling.

TWEEDE PROEFNEEMING.

Juffrouw CATHARINA EGBERTZ, byna 40 jaaren oud, werd, in de maand December, 1782, getroffen door een zwaaren ſchrik, die eene *paralytiſche* ongeſteldheid aan de linkerzyde van haar lichaam naliet, na dat het zelve, by den eerſten aanval, geheel in die ongeſteldheid ſcheen te deelen: zy ondervond, by een volſtrekt onvermogen, om iets, zelfs van eene tafel, te kunnen opneemen, een aanmerkelyk verlies van gevoel, doch als ik haar met een ſpeld ſtak, werd zy zulks gewaar: zy ging gebreklyk.

Deeze Lyderes kwam, toen haar zieklyke toeſtand, ook het gevolg van dien ſchrik, wat herſteld was, op den 16 Maart, 1783, by my, om geëlectriſeerd te worden: ik plaatste haar eenige dagen in het electrike bad; trok nu en dan een vonk, en zy werd dus, zonder aandoening, nieuwsgierig en verlangende, om, indien eene ſterkere electriſeering noodig ware, die ook te ondergaan.

Ik electriſeerde haar om des verlooren gevoels

wille, vervolgends met de electrike prikkelaars, en na ik dertien dagen daarmede had aangehouden, betuigde zy, dat haar gevoel volkomen wedergekeerd was, als mede vry veel van haar verloren spiervermogen: nu dacht ik, dat de electrike vonkenstroom genoegzaam zoude zyn, om haar verder te herstellen; deezen stelden wy wel in het werk, maar alzo zy ook reeds eenige schokjes gevoeld had, verkoos zy, in plaats van deeze aandoening, welke haar zeer sterk scheen te treffen, liever kleine schokjes; en vermits ik, ter bevorderinge van haare herstelling, zeer weinig onderscheid daarin maakte, konde ik in deeze verkiezing ligtlyk genoegen neemen.

Deeze schokjes werden éénmaal daags, met een fleschje van 10 duim bekleed glas aangewend; 5 à 600 werden gegeeven, met een' afstand des electrometers van ¼ duim, en ook wel iets minder, langs en door de geraakte halve zyde: deeze schokjes hadden het gewenschte gevolg: na nog tien dagen, zynde de agt-en-twintigste electriseering, kon zy verscheidene dingen, die gemaklyk aantevatten waren, opneemen, als een stoof, een' kandelaar, een melkkan, een boek enz. ook kon zy nu redelyk wel gaan, zonder dat het gebrek veel te zien was.

Het duurde echter nog ruim veertien dagen, eer wy van de electriciteit afstapten, dagelyks op dezelfde wyze voordvaarende, zo dat deeze Lyderes vier en-veertig maal geëlectriseerd werd.

Na verloop van een half jaar ontdekte zy weder eene zekere werkeloosheid der spieren; dit schreef ik toe aan de tusschenkomst der hitte van 't jaarsaisoen; want die werkeloosheid kon by haar ligter dan by anderen, die nimmer dergelyke gebreken gehad hadden, door ongewoone warmte veroorzaakt geworden weezen; trouwens ik had meer iets dergelyks by andere Lyders waargenomen: alte sterke hitte en uitwaseming, verslapt den spiervezel; de maatige koude daar en tegen versterkt denzelven.

De electriciteit werd derhalven terstond in aanmerkinge genomen, en met vrucht geappliceerd: de vonken en kleine schokjes, tien- à twaalf-maal toegediend, versterkten haaren arm en hand, als mede haar been en dye, dermaate, dat voords alle moeite onnoodig was.

DERDE PROEFNEEMING.

JAN BAKER, oud 10 jaaren, teder van perfoon, had federd 2 jaaren, toevallen van zenuwziekte, die hem met een voorafgaand gevoel van draajingen, in den buik aankwamen, met ftuiptrekkingen verzeld gingen, en van een volkomen verlies der kennis gevolgd werden: de toevallen waren, naar myn inzien, *epileptisch*, nu eens ligt, dan eens zwaar; fomtyds driemaal daags, en ook waren 'er wel tyden, dat zy flegts driemaal 's weeks kwamen: intusfchen liep wel eens een maand voorby, dat hy nergens van wist: zyn Geneesheer had hem, na dat hy van andere Raadgeevers goede en kwaade dingen ingenomen had, kort voor dat hy by my kwam, wormverdryvende geneesmiddelen laaten gebruiken: hy loosde vry veel maaden; maar de *epileptifche* toevallen bleeven het zelfde.

Ik electrifeerde hem, na dat ik hem federd twee dagen de electriciteit door vonken, enz. langzaam had leeren kennen, met zeer kleine fchokjes, en deelde hem, zeven achteréénvol-

gende dagen, telkens 250, met een fleschje van 6 duim, en ¼ duim afstand van den electrometer, mede: de toevallen, 't zy dit toevallig ware of niet, bleeven weg: en hy werd somtyds, wanneer hy dacht het toeval te voelen, wel eens in zyne meening bedroogen.

Dit spelde my iets goeds, en moedigde den jongeling aan, om zig te onderwerpen aan deeze, althans voor een kind van zyne jaaren, vreemde en onaangenaame gewaarwording.

Wy zetteden de electriciteit, op de gezegde wyze voord; en het was omtrent deezen tyd, dat hy, zonder medicynen gebruikt te hebben, een worm loosde: dit deed my wel vermoeden, dat de oorzaak zyner ongesteldheid nog wormen konde zyn; maar evenwel zetteden wy de electriciteit voord: hy loosde geene wormen meer, schoon hy daar voor de *muscus corsicanus* in poeders gebruikte: hy kreeg, na de twaalfde electriseering, het toeval weder; dan, dit was de laatste maal, zo verre my thans bekend is: met de vier-en-twintigste electriseering, het toeval nog niet weder gekreegen hebbende, beslooten wy, om eens veertien of meer dagen voorby te laaten gaan; dan, de jonge Lyder, ten einde van dien tyd, nog welvaarende zynde, verbeidden wy ook nog de volgende veertien dagen, en zo

hebben wy, zeer gelukkig voor den Lyder, tot heden kunnen wachten, zonder het toeval weder te ontdekken.

VIERDE PROEFNEEMING.

De drie proeven, welke hier na elkander volgen, zyn onder myn opzicht genomen, en merk ik des aan, als van my zelven, waarom ik ze, uit liefde voor de waarheid, voor myne rekening neem, en met myne getuigenis bevestig.

Mejuffr. LAUGIER DE TASSY, oud 19 jaaren, bloozend van kleur, gezond van lichaamsgesteldheid, werd door geduurig chagrin *spasmodicq*, en daar na zeer ligt vatbaar voor schrik en aandoening zynde, kreeg zy, met tusschenkomst van nieuwe onaangenaamheden, de koorts, welke om den anderen dag aanhield, en die, na dat ze dezelve eenige maalen gehad had, en op zekeren nacht weder moest hebben, onvermoed weg bleef: intusschen droomde zy in dien nacht zeer zwaar, en was 's morgens aan de linkerzyde geraakt; dan of zulks door het achterblyven der koortse, of door het gemelde droomen, of door beiden tevens ver-

oorzaakt werd is onzeker; de gantſche arm intusſchen was ſedert zeer ſterk beevende, en ſchuddende; wilde zy zelve, of een ander, poging doen, om dit ſchudden te verhoeden, dan bewoog zig de arm met geweld terug, en derhalven heviger dan te vooren.

De Geneesheer wendde eenige medicynen vruchtloos aan, en de Heer J. J. PONCELET aan wiens huis de Lyderes zig bevond, en aan wiens dochter de electriciteit met veel ſucces toegediend was, gelyk in het tweede deel bladz. 377, beſchreeven is, ſtelde de electriciteit voor: dit werd aangevangen, de Lyderes werd in het electrike bad geëlectriſeerd en tevens met zeer weinige vonken, waarvan het toeval erger ſcheen te worden; en na dat zulks ten tweeden maale geſchied was, verergerde de toeſtand der Lyderesſe inderdaad dermaate, dat zy aanhoudende *convulſive* trekkingen kreeg, die nacht en dag voordduurden, en ſchoon zy voortaan niet meer geëlectriſeerd werd, om dat zulks ten ſterkſten door den Geneesheer afgeraaden was, werdt zy blind en ſtom, en haar geheele lichaam geraakte in eene aanhoudende beweeging, of nu eens het eene en dan het andere gedeelte van het zelve; zo dat de ſchudding zig ſcheen te verplaatzen: zy nam nu verſcheiden *anteacida* en *antiparalitica*

in, doch zonder nut; eindelyk gebruikte zy in twee- en- twintig dagen drie oncen *oleum animale deppelii*, 't welk nog al aanmerkelyk veel is: men kan tog niet zeggen, dat de Lyderes het zelve zonder vrucht gebruikte, want schoon het schudden van den arm aanhield, waarmede haar ongemak was aangekomen, begonnen de bygekomene toevallen meer of min te bedaaren: men begon toen weder om de electriciteit te denken, maar de Geneesheer wilde het aanwenden daarvan niet toestaan. De Lyderes die nu al 3 maanden, in dien staat elendig had doorgebragt, en de jonge Juffrouw PONCELET, door de electriciteit had zien geneezen, wilde volstrekt dat werktuig aan haar zelve nog eens beproeven, gelyk geschiedde op den 18 Sept. 1782, met het electrike bad, en vervolgens met vonken: toen zy de eerste maal met vonken geëlectriseerd was, zwol de schuddende arm zeer sterk op, 't welk echter geen gevolg had, maar de zwelling slonk als naar gewoonte: de vierde electriseering, geschiedde met kleine schokjes, en hierop werd de schudding van den linkerarm weggenomen, en haar geheele lichaam stil: zy had, staande het gebruik van de electriciteit, geene medicynen ingenomen: het linkerbeen werd terstond, na dat de arm stil was, door opkrimping van de pees

van Achilles achterwaards getrokken, en ftond zeer ftyf; men kon geene poging doen om het recht te zetten, of het lichaam geraakte in meer beweeging: zy werd meer dan eens aan dit been vruchtloos geëlectrifeerd; doch Mejufvrouw PONCELET, welke haar dien dag electrifeerde, ftelde, by geval, den eenen voordleider op den binnenkant der dye, langs den loop der *Nervus Ifciaticus*; den anderen voordleider op de pees van Achilles, en één fchok, wat fterker dan die men haar gewoonlyk gaf, deed het been rechtuit fpringen: vervolgends electrifeerde men de Lyderes dagelyks, want men werd tusfchen beiden nog geringe trekkingen, en nu en dan eenige beeving in den linker arm gewaar, die echter langzaam verminderden, tot dat de geneezing, binnen korten tyd, volkomen door de electriciteit volbragt werd.

VYFDE PROEFNEEMING.

In het volgende jaar werd dezelfde Lyderes nu 20 jaaren oud zynde, in het midden der maand July, met een foortgelyk toeval aangetast: hetzelve begon zig eerst in den

linker arm, zynde dezelfde die in 't voorige jaar was aangetast geweest, te openbaaren; en 't is meer dan waarſchynelyk, dat nieuwe aandoeningen op den geest, veroorzaakt door moeielykheid en verdriet, oorzaak van dit toeval waren: men electrifeerde haar niet, om dat men in de omſtandigheden des voorigen jaars, by den aanvang van de ziekte, zulke hevige beweegingen in het lichaam, op de electriciteit had zien volgen: dan, niettegenſtaande deeze voorzorg, verviel zy binnen weinig dagen in zeer hevige *convulſien*, die, door tusſchenkomst van tyd niet afgebroken werden, en beſtendig enerleie beweeging hadden: hierop volgde eene toeknyping van de keel; zy kon niet ſpreeken; volſtrektlyk ook geen ſpys of drank doorkrygen; en, niet tegenſtaande zy in eene aanhoudende *convulſive* beweeging te bed lag, geraakten, op het toedienen van een droppel vochts op de tong, alle de deelen van haar lichaam in eene allergeweldigſte beweeging, even als iemand die van de watervrees, door de beet van een dollen hond, is aangetast; en inderdaad men kon deze Lyderes met geen minder deerenis, als zodanig een, beſchouwen.

Uitwendig was de keel gezwollen, en ging

van zelve den volgenden dag weder open, doch kort daarna ook weder digt: in dien ſtaat bleef de zelve wederom tweemaal vier- en- twintig uuren: vervolgends weder opengegaan zynde, was het kort daarna, en wel op den 17 Aug., dat zy andermaal digt, en niet weder open ging voor den 29 van die zelfde maand; zo dat de keel elf volle dagen en nachten geſlooten bleef, zonder medicynen, ſpys of drank te nuttigen, 't welk byna ongeloovelyk is: men beſmeerde de uitdroogende lippen en tong der Lyderesſe nu en dan met ſyroop van violen, doch niets daar van ging door, ja de ſyroop kon niet eens op de tong komen zonder meerdere ſchudding te verwekken.

Hoe zoude de jammerlyke toeſtand dezer Lyderesſe kunnen afgemaald worden! inderdaad zy leefde in akelige omſtandigheden. Haar Geneesheer, BARBANSON, verklaarde nooit iets dergelyks gezien te hebben, als mede de Hoogleeraar BONN, die er, als adviſerend, by geroepen werd, en daar de Lyderes geene medicynen konde inkrygen, wendde men *clysmata* met *aſafætida* aan: men plaatſte koppen aan de keel; pleisters met *gummi galbani*, daarna met ſpaanſche vliegen, en eindelyk

een *linimentum* uit de *oleum olivar*, en *spir. sal. armon. cum calce viva:* na dit alles vergeefsch beproefd te hebben, gaf de Hoogleeraar BONN, als een uiterst middel aan de hand, om de *tinctur* van *opium*, uitwendig, by het uitkomen van het zevende paar zenuwen, beneden het oor, toe te dienen: na de eerste aanwending daarvan ging de mond, en na de tweede de aanwending de geheele keel open, en de Lyderes dronk een gantschen spoelkom vochts uit, na welk gebruik zy oogenbliklyk in een *convulsie* viel, die vyftien uuren aanhield, zonder tusschenpoozing, waarna haar keel nogmaals open ging, en zy weder een geheelen spoelkom vol dronk; zy nam voords een slaapmiddel in, dat de tegenwillige beweegingen van haar lichaam merkelyk deed bedaaren.

Tot nog toe had men haar niet durven electriseeren, maar om dat zy in deezen staat bleef voordsukkelen, niettegenstaande zy in krachten toenam, de aanhoudende schudding aan de linker zyde, en vooral in den arm, aanhield; en in het voorige ongeval de electriciteit zulke zichtbaare vorderingen by haar ten wege gebragt had, besloot men met dezelve aan den linker arm met vonken te beginnen, en

tusſchen beiden kleine ſchokjes te geeven: vervolgends hield men dagelyks met ſchokken aan; men zag aanhoudend de goede uitkomſten van iedere electriſeering, en het was in het laatst van de maand October dat de Lyderes volkomen herſteld was: de reden waarom ik hier geen meer byzonderheden, die onder het electriſeeren ter geneezinge voorvielen, aanteken is dat ik niet dikwyls by de toediening der electriciteit tegenwoordig geweest ben, en ook dat men in de volgende proef zeer veele byzonderheden aangetekend zal vinden.

ZESDE PROEFNEEMING.

In de maand January des jaars 1784. kreeg deeze Lyderes eenige *pasſiones hyſtericæ*, en kort daarna wederom *convulſive* trekkingen, de keel ging mede al rasch digt, en de linker zijde van haar lichaam werd verlamd: 't is opmerkelyk, daar de *hæmiplegiën* meest altoos de Lyders zeer ſubiet en onverwachts overvallen, dat onze Lyderes, als by trappen, tot dit toeval kwam: toen de keel niet ſpoedig openging,

appliceerde men terſtond weder het *linimentum*, het voorige jaar aangewend, beſtaande uit *ſpir. ſal. armon. c. calce viva* et *ol. olivarum*, als mede de *Tinct. opii*, doch nu vruchtloos; de keel ging niet open, gelyk toen: koppen, pleisters of ſpaanſche vliegen, in 't voorige jaar zonder uitwerking geweest zynde, werden nu niet beproefd: de Lyderes lag weder verſcheidene dagen eer de keel open ging, en toen die van zelfs opengegaan was, en zy ſlechts een weinig gedronken had, ging dezelve terſtond weder digt, doch bleef niet lang toe, of ging ook weder open, en bleef voortaan open, zo dat de Lyderes at, dronk, (hoewel in 't begin weinig,) en zachtjes ſprak; maar zy bleef half beroerd en aan de linker zyde volſtrekt ſtyf. De Geneesheer liet haar poeders uit de *flores zinci* en *cuprum ammoniacum* gebruiken.

Het been en de dye begonnen vervolgends in ſtyfheid te verminderen, zo dat de Lyderes, hoewel zeer gebrekkig, in het begin van February op de been kwam: de arm werd intusſchen, door een geweldige opkrimping der *tendines*, krommer dan hy geweest was, en zo ſtyf dat men zig van de hevige ſpanning deszelven naauwlyks een denkbeeld kan maaken: dezelve was naar binnen geboogen, des waren en hand en vin-

geren door opkrimping der *flexores* mede naar binnen en digt toegetrokken, zo dat de arm, hand en vingeren de gedaante van een krul hadden.

Wanneer men ook de geringste poging deed om de hand of één der vingeren slechts te ontsluiten, verviel oogenbliklyk de gantsche linker zyde in *convulsive* trekkingen; en zo dra men los liet, keerde alles terstond weder, tot de voorige bedaardheid: het scheen dat de *convulsive* beweegingen der geheele linker zyde, in zo verre zy nu bedaard waren, zig in deezen arm vereenigd, en tot deeze onvergelykelyke spanning bepaald hadden.

Men besloot den arm in deezen staat te electriseeren, en 't was den 11 February, dat men een begin maakte met het trekken van vonken: na eenige vonken sprong de arm uit zynen stand, met een onbegrypelyke snelheid, en werd, tegenwillig, schuin achter aan de dye geplaatst, met het binnenste der hand naar buiten, blyvende in dezelfde styfheid, hoewel de hand by die gelegenheid opengesprongen was, en de vingers rechtuit stonden; welke echter, kort daarna, door de inkrimping der *flexores*, weder digt gingen.

Des anderen daags, toen de arm nog op zyne evengemelde plaats ſtond, electriſeerde men denzelven als den voorigen dag, en hy ging onder het electriſeeren weder los, ſprong op de borst, en drukte met een geſlooten vuist zo geweldig, dat men zeer ſterk vreesde, dat de Lyderes, door kortädemigheid, ſtikken zoude, terwyl er evenwel geen kans was om den ſtyfgeſpannen arm van ſtand te doen veranderen; ook kon men zulks met electrike vonken niet ten wege brengen: men beſloot tot de ſchokken, en de arm werd ook inderdaad met den tweeden of derden ſchok verplaatst, zo dat men, daarna, door wryving over den arm en hand, eenige willekeurige beweegingen in dezelve bragt, en daar door 10 min. lang, die lenigheid deed behouden; doch na dien kleinen tyd werd dezelve weder ſtyf.

Drie dagen daarna, zynde 16 February, werd de electriciteit weder aangewend; de hand zat toen met een digtgeknelden vuist tegen de linker dye aan: wy vonkten, maar vruchtloos: eenige ligte ſchokjes van den opper- en onderarm, naar de vingers, hielpen nu niet; drie ſterke ſchokken op den arm, (hoewel ik niet juist kan bepaalen waar ik de voordleiders plaat-

ſte,) waren mede van geen nut; intusſchen deed een dergelyke ſchok den arm losſpringen, toen ik één der voordlyders op de *biceps* plaatſte: de hand kwam echter, ſchoon open geſprongen zynde, niet in willekeurige beweeging; de pink bleef ongemeen ſchuin en ſtyf ſtaan; en, beproeven willende of ik dezelve niet met een' ſchok lenig konde maaken, door dien ſchok langs de *nervus cubitalis* te doen gaan, ſtelde ik een' voordleider onder de knokkel van den elboog, en de andere aan de pink; maar in plaats van myn oogmerk te bereiken, ſprong de hand met den eerſten ſchok weder digt, met een ſtyf geknelden vuist.

Wy hadden een klompje linnen gemaakt, om, wanneer de hand bedaard toeging, hetzelve daarin te leggen, ten einde het indrukken der nagels voortekomen; dan, 't geval wilde dat de Lyderes, daar ons dit door de gezwinde toeknyping der hand, mislukte, een gedeelte van één haarer rokken vattede: door eene zachte wryving kreegen wy de hand open, bragten het klompje linnen 'er in, en toen, kort daarna, de hand weder digt ſprong, werd de arm ook weder op de borst gebragt, met eene hevige knelling: In deezen ſtand kon de-

zelve niet blyven, weshalven wy hem andermaal schokten: verscheidene kleine schokjes waren te vergeefsch, maar één of twee, wat sterker aangewend, (de voordleiders op den schouder en op de hand geplaatst zynde,) deeden dien weder in zyn voorigen stand springen, hoewel dezelve styf bleef; derhalven waren wy op dien dag niets gevorderd, zynde juist alles even als toen wy begonnen: de flesch, waarmede het schokken geschiedde, had slechts 16 duim bekleed glas, en de electrometer stond op den afstand van $\frac{1}{4}$ duim.

Twee dagen daarna, zynde den 18 February, wanneer de arm nog op zyde en styf gebleeven was, trokken wy meer vonken en gaven kleine schokjes, doch alles zonder vrucht: vier of vyf schokjes van het laatstgemelde fleschje, en $\frac{1}{2}$ duim afstand van den electrometer, deeden ook niets, maar één van die soort op de *biceps* plaatzende, sprong de arm los: met eenige volgende schokken kreegen wy ook de vingers open: de hand en arm in deezen stand zynde, bleeven wy, hoewel met kleiner schokjes, voord electriseeren, waardoor de vingers in 't byzonder aanmerkelyk leniger en beweegbaarder werden: zo dra wy met de electriciteit

eindigden, ſprong de hand weder digt; echter maakten wy die langs denzelfden weg, gelyk even gemeld is, weder open en lenig: zy bleef toen open; maar de Lyderes, die 's avonds met de hand open naar bed ging, bevond des morgens dat dezelve, zonder dat zy het gemerkt had, weder geſlooten was. Op den volgenden dag werd de arm op dezelfde wyze als daags te vooren, door de electriciteit, van het lyf gebragt en de hand geopend.

Den 20 February geſchiedde de proef in tegenwoordigheid van den Hoogleeraar BONN: de arm hong by het lyf neder, en de hand was geſloten: met 50 à 60 ſchokken, van dezelfde grootte als den voorigen dag, werd de hand nu niet ontſloten, maar de arm los, en, vooral in den ſchouder, leniger: met nog 50 à 60 ſchokken iets vermogender dan de voorigen, bleef alles in den ouden ſtand; maar met 5 à 6 ſchokken, met een grootere flesch, van twintig duimen bekleed glas, en één duim afſtand van den electrometer, werd de ééne voordleider op de *biceps* geplaatst, en de andere op de hand, en met deeze ſprong de hand open, blyvende de vingers uitgeſtrekt en ſtyf ſtaan: de Lyderes had in deeze ſtyve vingers hevige pyn, die door

ligte ſchokjes verdween, het welk te vooren gebeurde met wryvingen: door die ligte ſchokjes, werd de hand gelyktydig leniger, maar de minſte pooging die de Lyderes deed om ze willekeurig te buigen, bragt de geheele linker zyde in beweeging: na eenige oogenblikken ſprong de hand met geweld weder toe; en wy maakten met 5 of 6 ſchokken dezelve andermaal open, en lieten toen alles in dien ſtaat berusten.

Na deeze laatſte proef bleef de hand twee dagen open; wy electriſeerden niet voor dat ze weder toeging, wanneer wy dezelve nogmaals openden als te vooren, doch met ſterkere ſchokken toetedienen.

De hand nu twee of drie dagen open gebleeven zynde, ging dezelve weder, hoewel nu langzaam, toe, en om dat de machine met een enkelde ſchyf voorzien, op dien tyd niet veel wilde werken, kon de hand ook niet ontſlooten worden: het ſlechte weêr aanhoudende, bleef al onze aangewende moeite drie dagen lang vruchtloos, want wy konden geen ſchokken geeven die ſterk genoeg waren.

Toen het op den 29 February een zeer bekwaame luchtsgeſteldheid was om te electriſeeren, werd de Lyderes geſchokt uit een fleschje

van 20 duim bekleed glas; wy ſtelden den electrometer ⅛ duim van den eerſten conductor af, en met den derden ſchok ſprong de hand open.

Deeze open, en de arm door de electrike ſchokken los geworden zynde, lieten wy na verder te electriſeeren; maar vermoedende dat het, om eene volkomene herſtelling te bewerken, noodzaakelyk was meer ſchokken aan te wenden, voeren wy vervolgends voord met verſcheidene van dezelfde grootte te geeven; de arm en hand werden op dien dag vry lenig en bleeven buigbaar, zo dat de Lyderes dezelve voor de eerſte maal, met behulp van de andere hand, aan den mond bragt, hoewel hy kort daarna, weder in de elboog ſtyf werd, welke echter, door meer aangewende ſchokken, weder beweegbaar gemaakt werd.

Den 1 Maart ſcheen het my toe, dat de Lyderes geneezen zoude blyven, want de arm en hand waren thans naar believen te beweegen, zonder dat de halve zyde des lichaams, gelyk anders gebeurde, daar door in beweeging geraakte, doch de duim was ſtyf geworden; deze echter werd door de electrike ſchokken lenig.

Ten volgenden dage, de duim nu tevens

met den gantſchen hand en arm, in eenen beweegbaaren ſtaat gebleeven zynde, hadden wy het genoegen de Lyderes met eenig handwerk bezig te zien.

Den 3den Maart was zy nog volmaakt wel, deed my, toen ik haar bezocht, in perſoon de deur open; ik liet haar myn hand met haar linker hand vatten, en wilde dat zy my zoude knypen, maar zy kon zulks niet doen of haar linker zyde begon nog te ſchudden. De electriſeringen werden aangehouden; zy gebruikte onder dezelve, en nog eenigen tyd daarna, het *cuprum ammoniacum* met de *flores zinci* tot poeders vereenigd, met goed gevolg; haar verlorene krachten keerden weder, en zy is thans volmaakt gezond.

Deeze Lyderes is in 't vervolg van tyd wederom aangetast geweest met een *ſpasmodiſche* ongeſteldheid, verzeld van eene ſchudding in den arm, en onder het gebruik van het *cuprum ammoniacum*, by de electriciteit aangewend, geneezen.

In het voorjaar van 1786 begon zy door aandoeningen, wederom de toeknyping in de keel te gevoelen, verzeld van een zeer droogen hoest; haar laatſte Geneesheer

overleeden zynde, werd de Heer J. PETERSEN MICHELL geraadpleegd, die haar een *mixtur* voorſchreef met een kleine hoeveelheid *ſpir. ſal. ammoniac cum calce viva*, welke hy dagelyks in het *mixtur* vermeerderde tot tien dragmas daags, met dat gewenscht gevolg, dat van het eerſte oogenblik af, dat zy hetzelve mengzel innam, de hoest en de *ſpasmus* in de keel verminderden, en eindelyk binnen weinige dagen geheel verdweenen.

ZEVENDE PROEFNEEMING.

Op voorſtel van één myner goede vrienden, zynde een Diacon van de Nederduitſche Gereformeerde gemeente onzer ſtad, was het, dat ik ondernam de electriciteit te beproeven aan een kind van 2¼ jaar, genaamd JANNETJE VAN DEN DAAL, dochtertje van G. VAN DEN DAAL, die van voorzeide gemeente gealimenteerd werd.

Toen dit kind 1½ jaar oud was, kreeg het hevige en langduurige ſtuipen, die, by tusſchenpoozen, zonder dat dezelven afgebroken werden, met ſchreeuwen verzeld gingen: na dat

de ſtuipen bedaard waren was het kind aan de rechter zyde, en byzonder aan de hand, lam: hetzelve kon noch den arm noch de vingeren, in het minst beweegen; wanneer men 't om een handje vroeg, ſtak het de linker hand toe, en als men om de andere hand aanhield, dan vattede het met de linker hand de rechter op, en bragt ze aldus tot hem, die dezelve begeerd had: het Lyderesje was ondertusſchen tamelyk gezond, en nog zuigende: deeze twee laatſte voordeelen, gevoegd by myn verlangen, om op deeze onverouderde verlamming, in een groeiend kind, een proef te neemen, deeden my beſluiten hetzelve te electriſeeren; en in der daad myne poogingen zyn door eene gunſtige herſtelling ryklyk beloond.

Den 23 April 1783 electriſeerde ik dit kindje voor de eerſte maal; tot dat einde iſoleerde ik haar, met haar moeder te gelyk; deed niets dan beiden in het electrike bad te plaatzen: na de derde electriſeering trok ik eenige vonken; 't kind begon te ſchreien; hier mede hield ik echter eenige dagen aan: ſomtyds trok ik twee honderd vonken op één dag.

De moeder verhaalde my, dat het kind de

vingers begon te beweegen: ik vermeerderde het getal der vonken en trok er 50 uit de hand alleen: 't kind ſchreeuwde wel eens; maar was ook ſomtyds bedaard; weshalven ik geen reden zag, waarom wy niet zouden voordvaaren.

Ik vernam nu en dan de beweeging in den arm en vingers zeer merkbaar, en de moeder zeide my dat het Lyderesje ſomtyds reeds 't een of ander aanvattede, en vasthield als men 't haar gaf; 't nam met de rechter hand eenig ſpeelgoed van de tafel, wanneer men de linker tegenhield; dit gebeurde den 19 Mei, vóór de agttiende electriſeering.

Ik trok ſedert verſcheidene dagen ook al vonken uit het lamme been en de voetjes; maar de moeder kwam traager by my; 't zy dan, dat zy zig het gekerm van het kind te ſterk aantrok, of dat de verre weg dien zy afleggen moest, oorzaak daarvan ware: ik toonde my desaangaande onvergenoegd om haar daardoor tot haar' pligt aanteſpooren.

Zy kwam echter niet meermaalen dan zy nu reeds gewoon was; en daaruit kan men met meer gronds de gunſtige werking der electrike vloeiſtof op dit zeer jonge Lyderesje bewyzen, aangezien het verkreegen voordeel het reeds

in ſtaat ſtelde, dat het aan den leiband leerde loopen, en kort daarna aan de hand alleen loopen kon: de arm, hand en vingeren, werden dagelyks vlugger; in 't kort, het geheele kind ſcheen te veranderen, en kreeg eene andere gedaante.

Op den 22 July verklaarde ik het Lyderesje volkomen geneezen, na dat het vyf-en-dertig maalen geëlectriſeerd was.

AGTSTE PROEFNEEMING.

JOSEPH DE VRIES, oud 34 jaaren, door den Hoogleeraar BONN, zo ik meen, tot my gezonden, kreeg, in 't laatst des jaars 1782, zonder tusſchenkomst van eenige oorzaak, althans zo hy meende, langzamerhand eene beeving in beide de armen, handen en vingeren; kort daarna werd hy op éénmaal erger: 't was een perſoon van een zwartgallig uitzicht, en ik beſloot derhalven dat hy, oploopend van aart zynde, zig driftig moest gemaakt hebben: hy herinnerde zig dat hy, door zeker voorval met zyn' knecht, zeer kwaad geweest was, doch dacht niet dat zyne beeving daar van

daan konde komen; veeleer zeide hy te gelooven, dat hy die ongesteldheid gekreegen had van het kwikzilver, 't welk hy, in zyn beroep, tot de spiegels gebruikte: ik geloofde intusschen het tegendeel.

Hy was, vóór dit toeval, zeer gezond geweest; uitgenomen dat hy wat geel van kleur was; doch dit ontstond vooral uit zyn temperament: de gemelde beeving was zo sterk, dat hy niet zonder hulp kon eeten noch drinken; zyn gewoone Geneesheer had hem eenigen tyd zachte *laxantia*, als *cassia*, *manna rheum*, enz. laaten gebruiken.

Op den 2 Juny des jaars 1783, isoleerde ik hem, en liet, door ieder' arm afzonderlyk, van den schouder af naar de vingeren, den electriken stroom gaan, met een' afstand van $\frac{1}{4}$ duim des electrometers van den eersten conductor der machine; en geduurende 10 minuten tyds.

Onder en na deeze bewerking vernam ik nog eene sterkere beweeging in de geëlectriseerde deelen dan te vooren, doch welke kort daarna wederom tot de gewoonlyke beweeging of schudding gematigd werd: by de tweede electriseering, die twee dagen daarna geschiedde, nam ik het zelfde verschynzel waar, doch het

welk voords by iedere volgende electriseering afnam.

Toen de Lyder vier maalen geëlectriseerd was, ging hy een plaizierreisje naar *Texel* doen, doch kwam eerlang erger van daar te rug: ik voer nog eenige dagen met den electriken vonkenstroom voord, maar vond geene aanmerkelyke vordering, het welk ik echter, in een geval als dit, anders verwacht had.

Op den 24 Juny besloot ik derhalven, hem liever kleine schokjes te geeven, te gelyk met den electriken vonkenstroom, waardoor de Lyder nu eens met dien stroom en dan eens met 500 à 600 schokjes geëlectriseerd werd, uit een flechsje van zes duim bekleed glas, en met ruim ¼ duim afstand van den electrometer: eene electriseering van zes achteréénvolgende dagen begunstigde den Lyder met een gewenscht gevolg; vervolgends kwam hy of dagelyks, of om den anderen dag: hy schuddede van dag tot dag iets minder, zo dat hy zynen arbeid weder ter hand nam; vervolgends glas sneed; daarna bloemen in een spiegelglas sleep, en eindelyk geheel geneezen werd; waarom hy op den 25 Augustus voor 't laatst geëlectriseerd werd.

In de volgende maand werd hy van een hevige buikloop aangetast; dit scheen hem niet te deeren; maar in November daaraan, werd hy op nieuw, doch minder hevig, van dezelfde beeving aangegreepen; ik weet niet door welke oorzaak; maar, gelyk gezegd is, driftig van temperament zynde, schreef ik het toe aan de al te sterke beweeging der oploopenheid.

Ik electriseerde den Lyder gelyk te vooren, doch om dat de beeving hem nu zo veel niet hinderde als voorheen, liet hy zig slechts zeven maalen electriseeren, en vond zig vervolgends wèl gesteld.

In de maand July, 1784, vernam ik van hem dat hy nu en dan weder met beeving behebt was, evenwel niet zo, dat hy zyn werk behoefde natelaaten; en het geen my tot een byzonder genoegen strekte, was, dat hy tot de bekentenis kwam, dat hy zelf de drift, waarin hy dikwyls verviel, aanmerkte als de onderhoudster van zyne ongesteldheid.

Dat de Zede- en Genees-kundigen beiden hier uit afmeeten in welk een naauw verband ziel en lichaam staan, en hoe veel invloeds de hartstogten op een gezond lichaam kunnen hebben.

NEGENDE PROEFNEEMING.

Op den 1 July 1783 werd, door den Heelmeester JAN VAN WY, tot my gezonden, een Waagdrager, met naame JAN BRUNTINK, oud 36 à 38 jaaren, wiens handteering, gelyk men weet, dikwerf laag bukken en zwaar tillen vereischt. In de maand Mei des gemelden jaars kreeg hy, onder het verplaatsen van een menigte baalen coffy, eene verrekking in de lendenen, waarop zwaare pyn, ter gezegde plaatse, en in de linker heup, alsmede in de dye volgde: dit ongemak bleef eenigen tyd voordduuren, en wel zo hevig dat de Lyder zeer krom en met moeite ging; stilstaan kon hy niet, en als hy gezeten had en opstond, moest hy voordgaan of zoude nedergevallen weezen; waarom hy zig terstond in beweeging moest begeeven: met zyn' Geneesheer geraadpleegd hebbende, werd de heup des Lyders met een spaansche-vliegpleister bedekt, en voords nog een die kleiner was, op de pynlyke bil geplaatst: want de Geneesheer hield de pyn veeleer voor heupjicht, dan voor een gevolg van eenige ver-

rekking: eer nu de huid, door deeze ſpaanſche vliegen opengetrokken, wederom geneezen was, moest de Lyder, wanneer hy lag, op de rechter zyde liggen, en wanneer hy zat, krom, over dezelfde zyde voorover hangen, om zig de pyn, zo met opzichte tot zyne zogenaamde heupjicht, die door de ſpaanſchevlieg-pleister niet verdreeven was, als met opzichte tot die van de opengetrokken huid, zo draagelyk te maaken, als mogelyk was, waardoor zyn lichaam eene zeer misvormde gedaante aannam, krommer was dan te vooren, en hy zig niet zonder hevige pyn, in eene rechter geſtalte kon ſtellen; voords konde hy als dan geen voet verzetten om te gaan.

Indien hy gantsch voorover gebogen, met de beide handen op zyne knieën leunde, kon hy tamelyk goed voordkomen: na dat zyn Geneesheer hem al eenigen tyd verlaaten, en na dat de Heer VAN WY hem geraaden, en 't welk hy ook gedaan had, zyn lichaam dagelyks zo dikwerf in een rechter poſtuur te ſtellen, en zo lang in dat poſtuur te houden als hy het lyden kon, kwam hy in 't bovengemelde poſtuur tot de electriciteit: ik vermoedde, en zyn Heelmeeſter was van het zelfde gevoelen,

dat de kromheid veelal nu aanhield, doordien de omliggende deelen, deezen ſtand of dit figuur reeds hadden aangenomen.

Ik electriſeerde hem met den electriken vonkenſtroom ½ uur daags, ſtellende den tweeden conductor één duim van den eerſten der machine: na wy dit drie dagen achteréén gedaan hadden, verkreegen wy een gewenschte uitkomst: de Lyder kon met een' ſtok gaan, zonder zyne handen op de knieën te houden; ook kon hy, doch niet lang, zonder ſtok en veel rechter op gaan. Ik prees hem aan, om een dik touw waarin veele knoopen waren, aan zyn' zolder te hangen, zig daarby nu en dan optepalmen, en zig aldus te laaten hangen, zo lang hy kon: hy deed dit: ook ſmeerde hy zyne lendenen by het heilig been en de heup, met oude oly; het een en ander bragt mogelyk iets tot zyne herſtelling by.

Den 4 July hem voor de vierde maal electriſeerende, deed ik dit wel als te vooren, met den electriken vonkenſtroom, doch veel ſterker: den 7, 9 en 11 dito, de proef op de gezegde wys herhaald hebbende, ging de Lyder den 14 daaraan volgende naar den Dam, om zyne zaaken naar te zien, hoewel hy nog niet konde

werken: vervolgends heb ik hem nog zeven maalen geëlectriſeerd, waarna hy volkomen geneezen was, doch hy kon toen alles nog niet doen wat zyn beroep vorderde; de zwakheid in de lendenen verhinderde hem daarin.

Op den 12 Sept. was hy nog niet volkomen in ſtaat, om zwaar werk boven de hand te doen: ik had gaarne gezien, dat hy zig nog eenige maalen had laaten electriſeeren, doch zyn beroep, waarin hy reeds zo veel verzuimd had, liet hem zulks niet toe.

Alles ſchikte zig vervolgends tot voorige krachten, en hy was kort daarna, toen ik hem ontmoette, volmaakt gezond, en ging volkomen recht op.

TIENDE PROEFNEEMING.

Dat de verbeelding een ſterken invloed op onzen geest heeft, en deeze, op haare beurt, eene onbegrypelyke gewaarwording op het lichaam oefent, zal uit deeze proefneeming blyken.

Ik heb, in het derde Hoofdſtuk van myn voorig Boekdeel, eene dwaaling tegengegaan, die

vry algemeen is, naamlyk noopens eene al te groote verſnelling der circulatie van het bloed; en ik heb gemeend de oorzaak van die dwaaling gedeeltelyk te vinden in de aandoening van hun die geëlectriſeerd worden; want die aandoening heeft meer dan de eigenlyke electriciteit de verſnelling by veele Lyders veroorzaakt, en dit heeft de voornaamſte proefneemers doen dwaalen; in deeze proef is mede een voorbeeld daarvan te vinden.

De Heer J. J. SCHAAY, oud 45 jaaren, had van zyne kindsheid af, aan buikpynen geſukkeld; er waren tyden, dat hy geen één dag in een maand daarvan bevryd was: of deeze omſtandigheid eenige betrekking hebbe op zyne volgende ziekte, is buiten myn zaak te beſlisſen —— in de maand Maart 1783, kreeg hy een ſchudding op de zenuwen, die zyn geheele lichaam aanhoudend bewoog; zyne knieën waren wel 't meest van die hevige beweeging aangedaan; ſchoon zyne armen ook ryklyk daarin deelden; de Lyder lag er aan te bed: op een gepast gebruik van geneesmiddelen volgde, na verloop van 7 of 8 weeken eene langzaame herſtelling; de Lyder ging voords wandelen; zyne zuster, die hem in zyne

ziekte opgepast had, vertrok uit de ſtad, en zulks baarde hem groote ontroering: hy ſtortte weder in aan dezelfde kwaal: of nu de vermoeijing van het wandelen, dan of de aandoening over het vertrek van zyne zuster hiervan oorzaak ware, is duister: dit echter is zeker, dat hy veel erger werd dan te vooren: de ſchudding vermeerderde; hy verviel vervolgends in eene zwaare ziekte, in welke de ſtuip- en *convulſive* trekkingen niet afgebroken werden; gekromde knieën, achterwaards gebogene armen, en alles wat meer van dien aart met zulke omſtandigheden gepaard gaat, had hier plaats.

In de maand September ſcheen zyn toeſtand zig tot herſtelling te ſchikken: den Geneesheer à ROY was de beſtuuring der geneezinge toebetrouwd; de ſchudding bleef intusſchen nu aanhouden, inzonderheid in de knieën, en deeze, niettegenſtaande de Lyder vervolgends, dan eens met een ſlede, en dan eens te voet, naar zyn comptoir ging, en gezond ſcheen te zyn, bleef hem by en verminderde niets.

De Lyder verwekte inderdaad, door zyne waggelende knieën en beevende handen een hartlyk medelyden by allen die hem op de ſtraat ontmoetten.

De Geneesheer HOVIUS, by geval over dezen Lyder geraadpleegd zynde, floeg de electriciteit voor: de Heer à ROY had er niets tegen, en ik werd geroepen, om den Lyder te electrifeeren: ik ftelde de *negative* electriciteit voor; om dat ik bemerkte dat de fchudding, voor de minfte beweeging, zo des lichaams als der denkbeelden, vatbaar was; daar nu, de *pofitive* electriciteit, hoewel weinig, echter de beweeging in het lichaam bevordert, ten minften meer dan de *negative* dezelve vermindert, welke vermindering inderdaad gering is, kwam het my best voor, eerst een proef van de laatstgemelde te neemen, en ten minften daardoor de meerdere beweeging der *pofitive* electriciteit te vermeiden.

Na eene gepaste ifoleering werd de Lyder op den 14 Decemb. 1783, voor de eerfte maal *negatif* geëlectrifeerd; dan, hoe verwonderd waren wy, dat de fchuddingen vermeerderden, en dat de pols, binnen één minut, onder het electrifeeren, zonder dat een eenige vonk getrokken was, van 88 flagen tot 120 rees: dit te ondervinden ftreed tegen onze vooronderftelling, afgeleid uit de meening, die wy ons van de werking der *negative* electriciteit gevormd hadden: na dat de Lyder, door het ftilftaan der machi-

ne, van deeze hevigere beweeging bedaard was, bestonden wy de proef te hervatten, maar naauwlyks waren wy begonnen, of zagen dezelfde uitkomst; waarom wy des anderen daags terstond tot de *positive* electriciteit overgingen; toen wy echter niet minder verwonderd waren dan den dag te vooren om dat wy de zelfde omstandigheden waarnamen: wy herhaalden tot driemaalen toe de proef, en telkens vermeerderden de schuddingen, zo wel als de circulatie, die zeer hevig werd: wy koozen derhalven, alzo de uitkomst het zelfde was, liever weder de *negative* electriciteit.

De derde, nu *negative* electriseering, bragt al weder dezelfde verschynsels ten wege; de schuddingen werden zelfs heviger; onder het electriseeren rees de pols in het eerste minut aanstonds van 90 tot 105, en in het tweede minut tot 112 slagen: men dient daarenboven in aanmerking te neemen, dat 90 polsslagen reeds by hem tegennatuurlyk waren; deeze versnelling nam ik by de eerste electriseering waar; op het oogenblik dat hy op den stoel ging zitten, rees zyn pols van 78, zo als hy nog even te vooren geslagen had, tot 95, zekerlyk veroorzaakt door de aandoening die hy

had van geëlectriseerd te zullen worden; want wanneer zyn lichaam in een volmaakte rust was, sloeg zyn pols 73 of 75 maal in een minut.

Uit het een en ander, en meer soortgelyke ondervindingen, dunkt my veilig te mogen besluiten, dat het er verre van daan is, dat men in een' Lyder de vereischte bedaardheid zoude kunnen aantreffen, om een proef, die zelfs de minste zekerheid had, op de pols te neemen: en dat de *positive* of *negative* werking der electriciteit, eigenlyk genomen, veel minder vermogen op deeze en alle dergelyke Lyders oefent, dan de verbeelding; waarom ik met grond durf zeggen, dat zo lang deeze aandoenlykheid in de Lyders aanhoudt, men van de wezenlyke kracht der electriciteit niet veel verwachten, en nog minder gegrond daarover oordeelen kan.

Trouwens, zulke beweegingen houd ik voor alle Lyders zeer schadelyk; het lichaam wordt ze gewaar door, en deelt in de hartstogtlykheid der ziele; daarenboven scheen in den Heere SCHAAY de beweeging door de minste vermoejing zelfs, nadeelig: ik ontmoette hem, op den 17 Decemb., op het oogenblik dat hy t'huis kwam, na 10 minuten langzaam gegaan te hebben: zyn pols sloeg 120 maal; na verloop

van 7 minuten daalde dezelve op 96 ſlagen; dan, dat er tusſchen deeze vermoejing, en de aandoening die de electriciteit op zynen geest maakte, onderſcheid plaats had, bleek daaraan dat by deeze vermoejing, en vermeerderde circulatie des bloeds, de ſchudding niet vermeerderde.

Vervolgends werd de Lyder *negatif* geëlectriſeerd; de pols rees tot 110 maal, de ſchuddingen in de knieën volgden, tot drie herhaalde keeren, even hevig als te vooren: de twee volgende dagen hadden wy dezelfde uitkomst, en er werd reeds in overweeging genomen om van de electriciteit afteſtappen: dan, ik voor my, vast in het denkbeeld zynde, dat niet zo zeer de electriciteit als wel de aandoenlijkheid van geest, die ſchuddingen, enz. ten wege bragt, bedacht de volgende proef, en ſtelde die, zonder iemand daarvan kennis te geeven, in het werk.

Ik maakte aan den koperen conductor, daar dezelve tusſchen de twee glazene ſchyven inloopt, een koperdraadje vast, naar de kusſens; hierdoor werd ik niet belet in het draaien der machine, maar er werd geen het minſte deeltje van eenig electriek vuur opgewekt; ik kon dit onderneemen, om dat er tot nog toe geen vonk

van den Lyder getrokken was, en wy zulks, uit vreeze voor eene al te ſterke aandoening, ook nog niet dachten te doen: de Lyder ging zitten, werd *quaſi* geëlectriſeerd, en kreeg hevige ſchuddingen, de pols verſnelde, en wy moesten de machine laaten ſtil ſtaan om den Lyder te doen bedaaren — deeze proef werd op dezelfde wys tot drie keeren toe herhaald, met het zelfde gevolg, waaruit my bleek dat de indruk, en in de daad die alleen, de oorzaak van de gemelde verſchynſelen was.

Ik openbaarde dit, in afwezigheid van den Lyder, aan zyn' Geneesheer à ROY, die het naauwlyks konde gelooven: ik hervattede op den volgenden dag de proef, met dezelfde uitkomst, doch Zyn Ed. viel op de gedachten, of het omdraaien der ſchyven voor het gezicht van den Lyder ook aanleiding tot het gebeurde mogt geeven; wy ſtelden derhalven den Lyder, die nog nergens van wist, met den rug naar de machine, en draaiden: de Heer à ROY trachtte van den conductor een vonk te neemen, doch daar was geen bewys van de minſte aantrekkingskracht in het werktuig, en de uitwerking op den Lyder bleef als voorheen, tot viermaalen toe: wy vertrokken, als daags te vooren, zonder hem

iets te openbaaren; doch namen voor, als wij het weder ondervonden, hem alles te ontdekken.

Den 21 december, zynde de agtste dag der electriseeringen, nogmaals hetzelfde ondervindende, vertelden wy onzen Lyder dat de indruk, die de verbeelding van de electriciteit te zullen ontvangen, op zynen geest maakte, oorzaak was van de vermeerderde schuddingen in de knieën en van de versnelling van den pols; want dat hy noch heden, noch gisteren, noch eergisteren eenige de minste electriciteit ontvangen had; en toen wy hem hier van overtuigden, was hy gereed, te geloven dat het volkomen waar was;

Ik heb deeze myne ondervinding wat breedvoerig voorgesteld, vermits ik vertrouw, dat de gemelde indruk te kennen, voor andere Lyders van dienst kan zyn; en om dat wy hier tevens een staaltje zien, waaruit te besluiten is, wat wy van de zo veel geruchts maakende magnetische proeven van MESMER, en derzelver indruk op ligtgeloovige menschen, moeten denken.

Om tot den Lyder wedertekeeren: deeze, na dat hy overtuigd was, kreeg, onder het electriseeren voortaan geene schuddingen meer; de pols versnelde van 86 tot 94, en op de

volgende dagen van 75 tot 82 en 86 maal.

Tot nog toe trokken wy geene vonken en hy werd nog *negatif* geëlectriseerd: wy plaatsten het werktuig weder *positif*; de invloed der electriciteit bleef dezelfde, en verwekte noch meer, noch andere aandoeningen: ik stelde nu voor, om den Lyder tweemaal daags te electriseeren, en alzo wy hem alleenlyk, in het electrike bad plaatsten, kon dit gemaklyk, door één der huisgenooten, 's morgens en 's avonds, een half uur telkens, aangehouden worden, zo als na dien tyd bestendig geschied is: ik ging tusschen beiden naar den Lyder zien, als ik zulks noodig oordeelde.

Den 30 December ondervond hy reeds aanmerkelijke vordering; hy schuddede minder, en ook zo hevig niet, wanneer hy zig vermoeide: in het gaan bespeurde hy meer gemaks en krachten; de pyn in de knieën kwam echter, onder het electriseeren, nog gestadig weder, tot aan het einde van de maand January, wanneer dezelve geheel gesleeten was.

Tot aan den 1 February, is deeze Lyder tweemaal daags geëlectriseerd, alleenlyk in het electrike bad, en na dien tyd, een- of twee-maal daags; ook is de toediening, in het begin van de maand Maart wel eens nagelaaten, om dat de

Lyder toen zo goed en zonder ſchuddingen ging, als 't behoorde, en den beursgang reeds waarnam: de electriſeeringen werden in 't geheel voordgezet, tot den 16 Maart, wanneer de Lyder zig volkomen herſteld bevond, en wy de proefneemingen konden ſtaaken; in het beloop van welken ik durf verzekeren, dat geen vyf-en-twintig electrike vonken van het lichaam des Lyders genomen zyn.

Ik vertrouw dat deeze Lyder ongeveer 130 maal in het electrike bad, doch meest *poſitif*, geëlectriſeerd, is.

ELFDE PROEFNEEMING.

JACOBUS OOSTERLAAK, 37 jaaren oud, werd, door den Geneesheer SIEBLITZ, aan my voorgeſteld, om geëlectriſeerd te worden, ter oorzaake van zeker onvermogen in 't ſpreeken.

Een hevige drift en oploopendheid was oorzaak, dat de zenuwen van zyne tong getroffen waren, en hy in het uitbrengen der woorden gehinderd werd, minder gelyk aan iemand die ſtamelt, dan aan iemand die lispt; ſchoon ongemeen erger en onverſtaanbaarder: daaren-

boven kon hy niet meer dan één, of op zyn hoogst twee woorden kort na elkander uitbrengen: inwendig gebruikte hy eenige *antispasmodica*, en uitwendig *ſtimulantia*, hoewel zonder vrucht: hy bleef in dien ſtaat tot den 3 Maart 1784, toen ik hem voor het eerst electriſeerde.

Ik liet hem den vonkenſtroom door de tong gaan, naar het achterhoofd en den nek; tusſchenbeiden ſtelde ik den geïſoleerden voordleider van het achterhoofd wel eens op den eenen en den anderen arm, of liet denzelven langs den rug nederdaalen: den voordleider van de tong hield ik wel eens op onderſcheidene ſpieren van den hals; ook liet ik den ſtroom gaan van de tong, naar de ſpieren langs den ſlokdarm en luchtpyp: tien minuten hield ik met de toediening der electriciteit aan: de afſtand van den tweeden conductor tot den eerſten, was ½ duim wyd.

't Gevolg van onze poging was, na vyf electriſeeringen, gunſtig genoeg, om een volkomene herſtelling te kunnen hoopen: hy ſprak beter, zelfs drie en vier woorden achteréén: na de zevende electriſeering, kreeg hy een *rheumatismus*, die hem het bed deed houden; de tong werd moejelyk te gebruiken; doch na zes dagen hem op nieuw als voorheen electriſeerende, overwon-

nen wy de eerfte maal reeds het geen hy door zyne onpasfelykheid verlooren had, en nog drie electrifeeringen ftelden hem in ftaat, om tamelyk wèl te kunnen fpreeken; fchoon, naar myn' zin, niet glad genoeg; dan hij bleef voords weg, om dat hy zig geneezen oordeelde en zyn beroep zulks vorderde.

In het laatst van Mei, des zelfden jaars, kreeg hy deeze zelfde ongefteldheid, door eene fchrik, weder; liet zig den 9 Juny, onder het gebruik van de *valeriana* en andere *antispasmodica*, by my, als te voren, electrifeeren; hy klaagde nu zeer over de toediening van den electriken vonkenftroom, en kon dien niet meer verdraagen, waarom ik hem vervolgends zeer kleine fchokjes gaf, uit een fleschje van 8 duim, en 2 lynen afftands van den electrometer, de voordleiders op dezelfde plaatfen ftellende, als met de toediening van den ftroom gefchied was.

Schoon de Lyder genoegzaam dagelyks opkwam, zag hy nu zo vaardig niet als de voorige keer, die gunftige uitkomst: of de fchokjes op deeze ongefteldheid zo gepast niet waren, als de vonkenftroom; dan of hy, by vernieuwing, door drift erger werd, weet ik niet: hy was ligt en door de minfte moejelijkheid aangedaan: ik befloot weder met den vonkenftroom

op de tong te electriseeren, maar hy kwam voords zeer nalaatig tot mynent, en zelfs van den 30 Juny tot 15 July slechts viermaal.

Intusschen kreeg hy eene verdooving in zyne vingers, zonder dat men de oorzaak wist; deze werd egter spoedig door de electrieke prikkelaars in ééns hersteld.

Den 26 July bleef de Lyder geheel weg: hy was in alles twintig maal geëlectriseerd, in de laatste ongesteldheid naamlijk, schoon niet volkomen geneezen, terwijl hij van zijne eerste ongesteldheid door veertien electriseeringen genoegzaam geneezen was.

'’t Is intusschen opmerkenswaardig, dat in een' en denzelfden Lyder, in een en 't zelfde geval, en na genoeg op één tyd, ten minsten in hetzelfde jaar, de electriciteit zo verschillend op het lichaam werkte.

TWAALFDE PROEFNEEMING.

Mejuffrouw TARDIEU, dezelfde ongehuwde Dame, van welke ik drie geneezingen in het eerste deel beschreeven heb, (zie aldaar bladz. 153), zynde thans 40 à 42 jaaren oud, was sedert haare laatste herstelling gezond geweest;

dan, daar schrik en alle andere aandoeningen der ziele, voor haar gestel zeer nadeelig, en meestal oorzaak van haare voorige verlammingen geweest waren, (zie 1ste Deel bl. 170 — 187 en 188) trof haar ook nu iets dergelyks: zy moest in de maand November des jaars 1784, ongelukkig voor haar, ooggetuige zyn, dat een boomsnoejer, uit een' boom viel, en dit was de waarschynelyke oorzaak van de daarop volgende en trapswyze toeneemende verlamming: 't is waar, zy meende te vooren reeds iets gewaar geworden te zyn, waarom zy reeds gevreesd had, in nieuwe ongesteldheid te zullen geraaken; dan, 't is niet onmogelyk dat er vóór deeze schrik, gemoedsaandoeningen, uit andere oorzaaken ontstaan, by haar plaats gehad hebben.

't Onvermogen om te kunnen gaan of zelfs alleen te staan, langzaam toeneemende, en sommige gepaste geneesmiddelen, geduurende de maanden January en February 1785 door haaren gewoonen Geneesheer, HOVIUS, vruchtloos beproefd zynde, ging zy, op raad van denzelfden Geneesheer, over, om de electriciteit weder te gebruiken, als het eenigste uitzicht ter herstellinge, en met welke wy op den 24 February des gemelden jaars een' aanvang maakten.

De nadelige omſtandigheden, waarin onze Lyderes zig bevond, waren echter, met opzicht tot de daarmede verzeld gaande zenuwtrekkingen (zie I. Deel, bladz. 155.) zo erg niet als dezelven in voorige gevallen plaats gehad hadden.

Het onvermogen was intusſchen juist als voor deezen, zynde de onderſte ledemaaten tot aan de heup verlamd, en alles wat zig daarboven bevond, gezond, uitgenomen het hoofd het welk, als zy ſtond, altoos zeer duizelig was, zynde dit wel de voornaamſte reden, dat zy nooit alléén ſtaan kon, hoewel haare beenen anders daartoe ſtevig genoeg waren.

Wy begonnen de Lyderes den 24 February 1785. te electriſeeren, met haar een half uur tyds in het electrieke *poſitive* bad te plaatſen: zy had er geene zichtbaare aandoeningen van, gelyk in voorgaande geneezingen, doorgaands, de eerſte electriſeeringen verzelden; zelfs 's middags, by het trekken van een' vonk, kreeg zy ſlechts eene geringe aandoening.

Wy voeren voord haar tweemaal daags te electriſeeren, in het electrike *poſitive* bad, tot aan den 4 Maart; en beſloten den volgenden dag met het vonkentrekken een' aanvang te maaken, gelyk wy des middags en 's avonds telkens zestien vonken trokken, waarop ligte zenuwtrek-

kingen volgden; drie of vier vonken aan de knie, maakten de zenuwtrekkingen iets zwaarder: op de twee volgende dagen hadden mede, na het neemen van 20 à 30 vonken, zeer ligte zenuwbeweegingen plaats, waarvan zy echter den 10 Maart geheel bevryd bleef.

Op den 11 Maart trokken wy reeds 200 vonken, zo dikwyls zy geëlectrifeerd werd; dagelyks dezelve vermeerderende met 100 vonken, zo dat wy den 15 van die maand, zo veel vonken konde trekken als wy wilden, zonder dat de Lyderes er eenige zichtbaare aandoening van had.

Intusfchen hadden wy een geïfoleerden vonkentrekker uitgedacht, waarmede zy zig zelve vonken konde trekken: ik heb denzelven na het afdrukken des eerften Deels eerst beginnen te gebruiken, doch nog even zo veel tyds gehad dat ik hem, vóór de uitgave van dat Deel, op één der plaaten heb kunnen brengen: (zie aldaar plaat III. fig. 8. en het gebruik daarvan vindt men befchreeven, in het voorwerk pag. *XVI*:) met dit werktuig, kon de Lyderes de vonken trekken naar haar believen, en waar zy begeerde, gelyk dan ook het getal daarvan, dagelyks, zeer menigvuldig was, waardoor zy aan de vonken even zo gewoon werd, als in de voorgaan-

de geneezingen: intusſchen merkte zy, en wy tevens, de gemaakte vordering, langs deezen weg duidelyk; zy werd ſterker van hoofd, en meer vermogend om te gaan.

Dan, in voorige gevallen met onze Lyderesſe, door de ondervinding geleerd zynde dat zy, naar maate zy langer geëlectriſeerd werd, en naar maate zy meer vorderde, ook meer aan de werking der electriciteit gewoon, en minder voor derzelver aandoeningen vatbaar werd, zo beſlooten wy, om, zo ſpoedig mogelyk, de volkomene herſtelling te verkrygen, tot het toedienen der ſchokken. De betrekking die de hulp- of genees-middelen hebben, tot de herſtelling eens Lyders, beſtaat tog niet alleen in derzelver ſoortlyke, (*ſpecifique*,) kracht en vermogen tot de kwaal, maar ook, en vooral in de hoeveelheid, (*doſis*,) dier middelen.

Den 20 Maart begonnen wy dan onze Lyderesſe de ſchokjes toetedienen, uit een fleschje van 10 duim bekleed glas, en ¼ duim afſtands van den electrometer: zonder dat zy zenuwtrekkingen kreeg ontving zy des morgens 30 à 40 ſchokjes, en even zo veel des avonds, dagelyks dezelven vermeerderende, en altyd met de vonken aanhoudende: intusſchen had zy, op den 18, gelyktydig met my, hoewel wy geen

van beiden het voorneemen daartoe hadden, een' fchok ontvangen met een welgeladene flesch van 46 duim bekleed glas, die, ongelukkiglijk overgaande, vrij fterk was, en by haar nogthans geene andere dan de gewoone aandoening, die my mede trof, verwekte.

De Heer HOVIUS beftelde voor haar eenen hoogen houten' drievoetigen fchraag, zeer ligt op raderen loopende, om by denzelven te gaan; want tot nog toe was zy op een ftevig ftuk van een gefchilderd vloerzyl, aan het welk zeelen vast waren, langs den grond voordgetrokken van het eene vertrek in het andere: onze Lyde-res was den 15 Maart reeds in ftaat om achter den gemelden drievoet te ftaan, en, zonder iemands hulp, zachtjes voordtefchuiven, komende alzo in vyf minuten tyds van de zykamer in een achter-kamer; en op dat men van haare vordering zoude kunnen oordeelen, zal ik alleenlyk zeg-gen, dat zy deeze wandeling op den 22 dito in 1½ minut, en den 5 April in een halfminut ver-richtte: tot deezen tyd toe hadden wy de fchokjes trapswyze vermeerderd, en vergroot, zo dat het fchokken nu met een fleschje van 14 duim be-kleed glas gefchiedde, en tusfchen de 3 à 400 fchokken gegeeven werden: de afftand des elec-trometers kan hier intusfchen niet by bepaald

worden, om dat de Lyderes zelve de flesch laadde, en zig de fchokjes gaf; ook werd daardoor vervolgends het getal der fchokjes niet meer waargenomen.

't Zal niet ondienftig zyn hier te melden, hoe een Lyder, die zig zelven met den geïfoleerden vonkentrekker, kan bevonken, ook aan zig zelven fchokken kan geeven: wanneer dan eenig Lyder in het electrieke bad, dat is geifoleerd, zit, aan den eerften conductor der machine, dan kan hy een leidfche flesch, neem eens aan den buitenkant, in de hand hebben, en die flesch laaden, als hy de tegenovergeftelde zyde van die, welke hy in de hand heeft aan de tafel, den voet der machine, of eenige anderen ongeïfoleerden conductor, die by hem ftaat, aanraakt; in dit geval neemt het glas aan de in de hand zynde zyde, de electrike ftof aan, en verliest die aan de tegenovergeftelde zyde; derhalven is de flesch in dit geval van-buiten opgehoopt met electriciteit, en van binnen daarvan zo veel ontledigd, en de Lyder kan zig zelven met die lading een' fchok geeven, als hy den knop der leidfche flesch op dat deel van het lichaam plaatst, waar hy den fchok begeert te ontvangen.

Onze Lyderes gaf zig zelve op deeze wys, eenige honderden fchokken op één dag, en trok

daarby doorgaands 10 of 12 vonken, met den geïsoleerden vonkentrekker, uit haar voorhoofd; waardoor de zwakheid in het hoofd verdween, en 't vermogen om te gaan toenam, waarom zy voords, na den 12 April, slechts éénmaal daags geëlectriseerd werd.

Zy ging vervolgends, met de ééne hand aan den houten' voet, vry vlug, en eindelyk, op den 28 April, geheel zonder denzelven, waarom wy, ten einde het lichaam langzaam aan de electriciteit te ontwennen, vervolgends om den anderen dag, en daarna om den derden of vierden dag electriseerden, en saturdag den 14 Mei, met de volkomene geneezing der Lyderesse, de proefneeming eindigden.

Deeze Dame, geraakte in den nazomer van het zelfde jaar weder ongesteld, waarschynelyk door nieuwe aandoeningen, welken altoos een zeer sterken indruk op haren geest maakten, en zy werd, na genoeg in den winter van 1785 en 1786, op de voorige wyze, door de electriciteit geneezen.

DERTIENDE PROEFNEEMING.

De jonge Juffrouw C. V. M.... ruim 32 jaaren oud, verkeerde sedert 8 à 9 jaaren in eene aandoenlyke hartstogtlyke gesteldheid, en was daardoor, doorgaands, zeer zwak van hoofd en zenuwen. *Zy* had sedert daarby nu en dan *convulsive* toevallen en flaauwten: in den jaare 1785 kreeg zy een verduistering in de *pupillæ*: de *cortex peruvianus*, gemengd met eenige *nervina*, scheen eenigen dienst te doen, doch geheel ging het toeval niet weg.

In het volgende jaar kreeg zy bovendien nog eene verlamming in den rechter arm, veroorzaakt door, of liever het gevolg zynde, van eene zwaare *convulsie*: zy liet sederd alles vallen, wat zy met de hand van deezen arm wilde opneemen.

't Gebruik van eenige *nervina* en *absorbentia* herstelde haare zwakheid; doch daar de ongesteldheid in den arm aanhield, prees ik haar de electriciteit aan.

Den 28 Juny deelde ik haar den electrieken vonkenstroom door den arm mede, neemende den afstand van den tweeden conductor

½ duim van den eersten, en met een gewenscht gevolg, zo dat zy na de tweede en derde electriseering, eene aanmerkelyke vordering gewaar werd, zo wel in de beweeging van den arm, (die zy reeds op het hoofd kon brengen,) als in het vermogen, aangezien zy reeds weder alles wat zy aanvattede kon vasthouden.

Deeze gewenschte herstelling, werd na verscheidene electriseeringen trapswyze volkomener, het welk haar tevens niet weinig aanmoedigde, om vrolyker te zyn, en zulks bragt ook veel toe, dat zy vervolgends geene *convulsive* trekkingen, of flaauwten kreeg: het inwendig gebruik der *absorbentia* had haar ongetwyfeld vooraf ook veel dienst gedaan.

Toen zy dertigmaalen geëlectriseerd was, alleenlyk met den electriken vonkenstroom, was zy volkomen geneezen.

VEERTIENDE PROEFNEEMING.

WILLEMYNTJE HAARING, oud 44 jaaren, werd my door den Hoogleeraar VAN RHYN toegezonden; zy was een Stads Patient, welke aan eene volkomene *paralysis* van het rechter bovenste ooglid, laboreerde: dit ongemak

was reeds eenigen tyd, zo met uit- als in- wendige genees- en hulp-middelen behandeld, doch alles zonder eenige vrucht; 't was langzaam ontstaan, en, om dat zy by de eerste gewaarwording daarvan, reeds begon te medicineeren, werd het, staande het gebruik der geneesmiddelen, erger, zo dat het oog den 6 December 1784, reeds geheel met het bovenlid bedekt was; onder de uitwendige middelen was ook onder anderen een hechtpleister aangelegd, om het lid optehouden; maar in dit geval kon zy by nacht het oog niet toedoen, of moest de pleister wegneemen.

Hoe zy het gekreegen had, was onzeker, en de vermoedelyke oorzaak zelfs, was, zo wel voor haar als voor ons, verborgen; ziekte was intusschen niet voorafgegaan: zy klaagde my van pyn en smart aan de rechter zyde des hoofds te hebben, doch had zulks niet gevoeld, als nu sedert 2 à 3 weeken.

Toen ik haar de electriciteit had leeren kennen, gaf ik haar, op haare handen, eenige schokjes, die ongemeen klein waren, alleenlyk om de bevreesdheid wegteneemen.

Ik electriseerde voords het bovenste rechter ooglid, voor 't eerst, op den 25 Juny, met schokjes uit een fleschje van 6 duim, en ½ duim

afſtand van den electrometer: vyftig à zestig zulke ſchokjes werden op den eerſten dag, en honderd-en-twintig op den tweeden dag toegediend: zy kon na deezen dag het bovenlid beweegen, en iets opligten: ik gaf haar den volgenden dag tweehonderd ſchokjes, en zy was in ſtaat het verlamde ooglid half open te krygen: na de vierde electriſeering veranderde het ongemak niet, de vyfde electriſeering bewerkſtelligde ik met den electriken vonkenſtroom, met beter gevolg: de Lyderes kwam voords den 2,4, 5 en 8 July, met dat gelukkig gevolg, dat zy het lid genoegzaam geheel kon openkrygen: na deezen dag kwam zy niet weder; ik zond om haar, maar zy gaf myn' bediende ten antwoord, dat zy zo goed zien kon als het behoorde, althans zo veel zy noodig had: deeze geneezing was inderdaad zo gelukkig als voorſpoedig volbragt.

Ik twyfel of deeze Lyderes, indien zo ſpoedig eene geneezing niet gevolgd ware, wel genoegzaam gedulds zoude gehad hebben, om langs moejelyker weg haare geneezing te verkrygen: 't is waarlyk vreemd, dat de éénе mensch veel meer belang in zyn welvaart ſtelt, dan de andere; zo dat de ééne de ge-

zondheid gaarne met veel moeite, pyn en ten koste van zyn grootste schat, zoude koopen, terwyl dezelve aan anderen geene dankzegging waardig schynt: de agttiende proefneeming geeft ons een dergelyk voorbeeld aan de hand.

VYFTIENDE PROEFNEEMING.

Van deeze proeve, onder myn bestuur, op den Heer HEITFELDT in het werk gesteld, vindt men een volledig verslag, in een verhaal van den Lyder zelven, my in den volgenden brief medegedeeld:

WEL-EDELE HEER!

In antwoord op U Wel-Edelens verpligtend verzoek om een' verslag van myne ziekte, en de daarop gevolgde verlamming en geneezing van dezelve, dient het volgende verhaal:

„ Op den 26 Mei, 1785, werd ik door eene zwaare koorts aangetast, welke my met zodanige woede dreigde, dat myn Genees-

heer MICHELL goedvondt, my, na dat de aanval eenige uuren met dezelfde hevigheid had voordgeduurd, den koortsbast voorteſchryven; te meer daar ik reeds eenen geruimen tyd te vooren zwaklyk geweest was."

„ In den nacht verhefte de pyn in de rugſpieren, en in den ſchouder; de benaauwdheden namen hand over hand toe; ik liet my een *clysma* appliceeren, hoewel zonder eenig goed gevolg: in deezen bangen ſtaat, gefolterd door verſchrikkelyke benaauwdheden, beſloot ik, hoewel zonder voorafgenomen conſult, tot eene aderlaating."

„ Myn Heelmeester, die de ziekte voor eene *inflammatoire* koorts hield, voldeed aan myne begeerte, in eene ruime maate; zonder dat ik echter noch in de benaauwdheden, noch in de pynen, eenige verligting beſpeurde."

„ Het uitwerkzel van de aderlaating, bevestigde des Geneesheers handelwyze; immers toen zyn Wel-Edele my, weinige uuren daarna, bezocht, was de pols geheel en al veranderd, zinkende en ongelyk; de ademhaling benaauwder, en de huid en tong drooger, waarom er ook een *veſicatorium* op de pynlyke plaats, zuurdeegpappen aan de voeten,

en een *clysma* werden geappliceerd — de kina werd in hoeveelheid vermeerderd, en er werd een kleine dosis *laudanum*, tot vermindering der spanninge, en bevordering der *crisis*, bygedaan: deeze middelen deeden den volgenden aanval der koorts minder hevig zyn, en scheenen de beweegingen tot de *crisis* eenigzins te bevorderen."

Twee dagen bleef ik, onder dezelfde behandeling, in denzelfden staat: de *cortex* werd geduurig met andere middelen, naar evenredigheid der *symptomata*, herhaald; de *clysmata* met goed gevolg geappliceerd, en nog een *vesicatorium* in den rug gelegd."

„ Hierdoor bespeurde ik op den vyfden en zesden dag der ziekte eenige verligting; de hoest werd minder, en ik ontlastte een stinkend zweet, het geen my veel voordeels aanbragt, en om het welke nog meêr te bevorderen, my het *decoct. cort. peruv. concentrat.* met *tartarus emeticus* gegeeven werd: ik dronk van het begin, tot aan het einde myner ziekte, behalven andere vochten, eene groote hoeveelheid *julapium*, het geen uit *syr. rubi idæi*, *spir. nitr. dulc.* en water, bestond."

„ Dan, op het einde van den zesden dag, begon de koorts met meer hevigheid aante

wakkeren, en de pynen en benaauwheden te verergeren; er kwam ylhoofdigheid by, die weldra tot *mania* zelve oversloeg; want op den zeventienden dag vond myn Geneesheer my geheel en al zonder koorts, evenwel in eene verbystering van zinnen, die zeer naby aan razerny kwam: hy twyfelde geen oogenblik, of de zinkingstof was naar de hersſenen gevoerd, zo om de volheid en bedaardheid in den pols, als om de afwezigheid van andere *ſymptomata*."

„Zyn Wel-Ed. derhalven ziende, dat ik in eene geheel andere ziekte geſtort was, beſloot, om my de *tartarus emeticus* alléén, voorteſchryven, zo wel om dat zyn Wel-Edele door de ondervinding overtuigd was, dat dit middel in dolheid veel vermag, als ook om dat het in die gevallen, op de huid en pisontlasting werkende, in deeze ziekte, als 't waare, *à priori*, *geindiceerd* werd: ik gebruikte dan een *mixtuur* van zes oncen water, met drie greinen *tartarus emeticus*, in weinige uuren, lepelswyze, doch zonder eenig gevolg: tegen den middag werd dit middel, met zes greinen, mede zonder eenig gevolg, herhaald: om de twee uuren werd my een *clysma* geappliceerd, en den volgenden dag twee *veſicatoria* aan de ſlaapen van 't hoofd ge-

legd; dan, deezen ſcheurde ik er af, vóór dat zy haare werking hadden volbragt: op dienzelfden dag gebruikte ik de *tartarus emeticus* tot een ſcrupel, al mede zonder eenig gevolg: des avonds werd dit *mixtuur* met twee ſcrupels herhaald."

„ Op den negenden dag gebruikte ik de laatsgemelde *mixtuur* tweemaal, en eindelyk, op den tienden dag, begonnen de zielsvermogens wederom werkzaam te worden, zonder dat ik, tot dien tyd, over eenige pyn, benaauwdheid, of mislykheid geklaagd had."

„ Op den elfden dag, waren myne vermogens ten vollen herſteld, ik begon trek tot eeten te krygen, had geene koorts, zweette ſterk, en loosde veel zout ſlym; ik gebruikte de kina met een weinig *tartarus emeticus*, en de *clysmata* werden geappliceerd als vooren: myne krachten waren zeer weinig, ik kreeg van tyd tot tyd ſlaauwten, waarom myn Geneesheer goedvondt, my, een once *ſpir. ſal. vol. ol. ſylvii*, onder twaalf oncen *decoct. cort. peruv. concentrat.* gemengd, te laaten gebruiken."

„ Dan, reeds op den elfden dag der ziekte, had ik pynen in de deien en beenen gevoeld, welken tot den veertienden dag, niet-tegenſtaande alle

gepaste uiterlyke en innerlyke geneesmiddelen, zodanig verërgerden, dat zy myne krachten geheel onderdrukten: deeze pynen hielden meer dan veertien dagen aan; de *flexores* van de deien en het kniegewricht, waren ſtuipachtig zamengetrokken, en er kwam ten laatſten eene ligte zwelling in de rechter voet by; in het einde der maand Juny begonnen de pynen iets te verminderen, dan, het gevoel en de beweeging waren geheel weg."

„ Omtrent deezen tyd werd U Wel-Ed., door mynen Geneesheer aangezocht, om my de electriciteit te appliceeren, na alvorens op uw' raad de beenen, op twee ſtoelen, gedrukt door een gewigt van twaalf, en naderhand van vyf-en-twintig pond, weder in een rechte lyn gebragt te hebben."

„ U Wel-Ed. zal zig hier gelieven te herinneren, dat wy den tweeden July, eenen werkelyken aanvang met de electriciteit maakten; dat U Wel-Ed. my, in perſoon vyf-en-twintig ſchokjes toediende, en my, daar U Wel-Ed. uit de ſtad moest zyn, gelastte, om langzaam opteklimmen, en de ſchokken te vermeerderen; op deeze wyze ontving ik op den zesden dag, in twee keeren, vyfhonderd ſchokken."

„ Het gevoel en de beweeging herſtelden niet, dan na deezen tyd: onder het electriſeeren was ik buitengemeen gevoelig, zweette ſterk, en was, na het volbrengen derzelve, zeer vermoeid, en de beenen eenigzins gezwollen."

„ Het gevolg deezer bewerking was, dat ik na den zesden dag, (zo ik meen den 10 July,) langzamerhand, van myne zitplaats naar de machine konde komen, evenwel niet dan met behulp van ſtoelen, waarop ik aan wederzyden leunde: de gevoel- en beweging-loosheid had zig zelfs tot in de lenden uitgeſtrekt, welke ik, behalven door de electriciteit, met het winden van twintig ellen vlaggedoek te boven kwam: met één woord, ik konde, na in 't geheel agttien dagen geëlectriſeerd te zyn, door myn vertrek wandelen; evenwel waren de krachten nog zo gering, dat ik, na het aanhoudend gebruik van verſterkende middelen, niet eerder als in het begin der maand Augustus, konde op ſtraat komen: ſedert al dien tyd, heb ik my aan 't gebruik van verſterkende middelen gehouden, zo om de verloorene krachten geheel te herſtellen, als ook om de nagebleevene zwelling in beide beenen, die ik evenwel, door zwachtelen byna geheel overwonnen heb, te doen wyken: voor het overige ben ik, heden

den 1 October, geheel herſteld, en redelyk welvaarende."

„ Dit was het, Wel-Ed. Heer! het geen ik U Wel-Ed. wegens myne ziekte, benevens haare toevallen, en gelukkig gevolgde geneezing, te melden verſchuldigd was — Eischt eene ontvangene weldaad dankerkentenis, ik zal my altoos gelukkig achten, aan deezen grooten pligt te kunnen voldoen."

„ Intusſchen, daar myn Geneesheer, aan wien ik, naast God, myn behoud verſchuldigd ben, my, na het leezen van dit opſtel, met eenige aanmerkingen heeft gelieven te verëeren, kan ik niet nalaaten U Wel-Ed. te verzoeken, dezelven agter het verhaal myner ziekte te laaten volgen — zyn Wel-Ed. merkt aan:"

1.) Dat myne ziekte eene *catarrhale* koorts geweest is."

„ 2.) Dat de aderlating de beweegingen der Natuur tot de *criſis* geſtoord, en des eene *metastaſis materiei morbificæ*, eerst *ad cerebrum*, en naderhand aan het benedenst gedeelte van de *medulla ſpinalis* veröorzaakt heeft."

„ 3.) Dat de gegeevene *doſes tartari emetici*, wel is waar, zeer groot zyn in *abſtracto*, doch dat het *defect* van eenige uitwerking, hoegenaamd, bevestigd heeft, dat zy, betrekkelyk tot

dit geval, niet te groot geweest zyn: een nieuw bewys voor de ongevoeligheid, en onwerkzaamheid der natuurlyke vermogens in de razerny; en eindelyk dat de electriciteit hier voortreffelyke diensten, in het *discutieren* en *evacueren* der *materies morbifica* gedaan heeft."

„ Indien U Wel-Ed. goedvindt om dit myn verhaal onder het getal van U Wel-Eds. proeven, met de electriciteit genomen, eene plaats te vergunnen, zal U Wel-Ed. hierdoor zeer verpligten, die de eer heeft zig met alle hoogachting te noemen,

WEL-EDELE HEER!

V. H. 1 October 1785.

U Wel-Eds. Dienstwillige Dienaar,

(W. G.) PETRUS ALBERTUS GODFRIED HEITFELDT.

Ætate A. 29.

ZESTIENDE PROEFNEEMING.

A. STENNEKUS, dezelfde lyder, die in het Eerste Deel, in de twintigste proefneeming, bladz. 258, bekend staat, kreeg door een schrik, in het begin van Augustus 1785, het zelfde toeval weder, zo als het ter gezegde plaatse is beschreeven.

Ik begon hem den 23 van diezelfde maand daarvoor te electriseeren, terstond met kleine schokjes; eensdeels, om dat hy met de electriciteit nu bekend was, en andersdeels, om dat de schokjes hem in de voorige proefneeming den grootsten dienst gedaan hadden, met dat gevolg, dat hy na twee electriseeringen reeds zo verre gevorderd was, dat hy niet weder kwam: danof hy toen niet volkomen geneezen was, en daardoor nieuwe aandoeningen ligter op hem werkten, kan ik niet bepaalen; hy kwam een maand daarna weder, liet zig vier achteréénvolgende dagen, met schokken van 28 duim bekleed glas, en een half duim afstand van den electrometer electriseeren, met dat gevolg, dat hy niet behoefde wedertekomen, en geneezen bleef.

ZEVENTIENDE PROEFNEEMING.

HENDRIK HUMPELMAN, oud 31 jaaren, toen hy, den 11 July 1785, by my kwam, om geëlectriseerd te worden, daartoe aangemaand zynde, door één' myner voorige lyders, weléer met een dergelyk ongemak aangetast, en te vinden in de negende proefneeming.

Voor 5 à 6 jaaren, was hy op zyn' rug en wel voornaamlyk op het *os coccygis*, of, zo als men het door de wandeling noemt, op zyn' ſtuit gevallen: deeze val veroorzaakte hem des anderen daags veel pyn, en hy was naauwlyks in ſtaat, om voorover te bukken, of gebukt zynde, zig weder opterichten.

Hy wendde 't een en ander destyds tot zyne herſtelling aan, dan of dit, of wel de tyd hem iets hielp, is zeer onzeker, want het duurde lang; althans hy behield ſedert eene aanmerkelyke verzwakking, op die beledigde plaats, verzeld met pyn; en hy verkeerde dikwijls verſcheidene dagen in dezelfde ongeſteldheid, als toen hy dit ongemak kreeg.

In het begin van July 1785, werd dit toeval van pyn en ſtyfheid in de lenden, ongemeen

erg, en ſtrekte zig aan wederzyden uit, tot over de heupen naar vooren: tot aan den 11 July in denzelfden ſtaat blyvende, kwam hy by my om geëlectriſeerd te worden.

Ik zettede hem, geïſoleerd, op den glaazen voetbank, en liet een zachten electriken vonkenſtroom dwars door de lenden heen gaan, 7 à 8 minuten lang: des anderen daags heb ik hiermede 12 minuten aangehouden, de geïſoleerde voordleiders geſtadig verplaatzende; ik ſtelde ook den tweeden conductor verder af, en wel ¾ duim van den eerſten.

De pyn verdween niet alleenlyk van deezen tyd af, maar hy beſpeurde veel meer ſtevigheid en beweegbaarheid in zyne lenden, en met de drie volgende electriſeeringen werd hy geheel herſteld.

Intusſchen beval ik hem ernſtig niet zwaar te tillen, als hy bukte, en verzocht hem, zo hy weder ongeſteld werd, my daarvan kennis te geeven, gelyk hy aannam.

Een maand daarna kwam hy my zeggen, dat hy wederom iets van de voorige ongeſteldheid waarnam, waarvoor hy my verzocht te electriſeeren, doch zulks op dien tyd niet kunnende doen, kwam hy my daags daaraan zeggen, dat het reeds overgegaan was; daarna heb ik niet an-

ders van hem gehoord, als dat hy volkomen welvaarende bleef.

AGTTIENDE PROEFNEEMING.

ANTHONY MASTHOUT, oud omtrent 60 jaaren, en by my komende, op voorſtel van iemand die de nuttige uitwerking der electriciteit op ſommige lyders gezien had, was bezocht met een verlamde linker hand, die by de eerſte geleding beweegeloos nederhing; terwyl zyne vingers, binnenwaards gebogen, ſtyf ſtonden.

De oorzaak van dit ongeluk was deeze: in het midden van de maand Mei 1785, kreeg hy, terwyl' hy op zyn ſtoel zat, vaak, en lag op een anderen ſtoel, naast den eerſten ſtaande, zyn hoofd neder, zyn' arm, onder het hoofd plaatſende, zo dat de hand by de eerſte geleding, over den kant van den ſtoel heen hing, terwyl de arm door het hoofd gedrukt werd: de aanhoudende drukking was derhalven de waarſchynelyke oorzaak van dit ongeval.

Elk die zig op de eene of andere ongepaste

wyze, in eene buitengewoone houding, ſlaapende geplaatst heeft, ondervindt wel eens, wakker wordende, eene tinteling of verdooving aan arm of been, en zal zig desligtlyk kunnen voorſtellen, hoe de arm van deezen man verlamd werd; dan, waarom de zeer gunſtige Natuur, die ons, wanneer wy in eene gewoone houding, vervolgends ſtil gaan zitten, terſtond weder daar van herſtelt, by deezen lyder, ſtil ſtond, zoude misſchien uit de volgende byzonderheid kunnen opgehelderd worden.

Deeze Lyder had voor zes jaaren, in den winter, op eenen zeer kouden dag, op de jagt geweest; wanneer niet alleenlyk zyne vingers, maar zyn geheele lichaam zodanig door de koude verſtyſd waren, dat zyn gevoel daardoor vervolgends zeer verminderd was, en hy ſedert altoos eene onaangenaame koude in de huid van zyn geheele lichaam, maar byzonderlyk van zyn aangezicht en handen, ontdekte. Het natuurlyk vermogen der huidzenuwen, te vooren in het lichaam van deezen Lyder reeds zo zeer verminderd, weigerde nu des te meerder om, (toen zyn arm op nieuw op deeze wys gedrukt, en de hand verlamd was,) medetewerken tot herſtelling; en hier toe kwam my de electriciteit voor, als een zeer vermogend middel

ter begunstiginge en ondersteuninge der gebrekkige of liever verhinderde Natuur.

Toen ik hem electriseeren zoude, bevond ik alles zo als ik reeds gezegd heb, en daarenboven, dat deeze arm en verlamde hand beiden nog vry minder gevoel hadden, dan de overige deelen en huid van zyn lichaam; almede een gevolg van de drukking: het prikken met de punt van een fyne schaar, voelde hy niet.

Ik electriseerde hem terstond met schokjes uit een fleschje van 8 duim bekleed glas, en een' afstand van vier lynen van een duim van den electrometer: ik liet zeer sterk draaien, waardoor, en door de kleinheid der schokjes, in den arm of hand een aanhoudende tintelende en opwekkende beweeging plaats had.

Na zodanige derde electriseering, begonnen zyne vingeren zig te beweegen; na de vyfde, kon hy zyn hand opligten, doch niet volkomen rechtuit steeken, en na de zevende, was het vermogen nog merkelyker toegenomen; intusschen raadde ik hem eene zachte schuiering met een' borstel aan.

Ik had den Lyder gezegd, dat ik, als de beweeging hersteld was, de moeite zoude neemen, zo wel tot zyne geneezing, als tot bevordering der electrike geneeskunst, op zyn verou-

derde gevoelloosheid de electriciteit te beproeven; waarom ik hem, dewyl hy geheel weg bleef, liet ontbieden.

Zyne hand had nu verscheidene blaaren, door te lomp en stevig te schuieren, bekomen; eenigen waren opengegaan, en hadden wondjes veroorzaakt: hy gevoelde van het eene en andere ondertusschen niets: de beweeging van hand en vingers door de electriciteit verkreegen, bleef echter voortduuren: zyne hand behoorelyk door een' Heelmeester verbonden zynde, electriseerde ik hem weder, zonder dat hy iets meer van de electriciteit ontdekte dan voorheen.

De wonden geneezen zynde, heb ik hem nog drie- of viermaalen geëlectriseerd, als wanneer hy, krachten weder ontvangen hebbende, van de electriciteit afstapte.

Ik kon hem, schoon ik hem *pro deo* electriseerde, niet beweegen om de proef op zyn gevoel verder voordtezetten; hy gaf voor, dat hy nu zyn werk verrichten kon, en daarom alleen tot de electriciteit was opgekomen; hy had 'er geen tyd toe: ik geloof, wegens de onverschilligheid van dit mensch, dat hy, zo hy de verlamming aan eenig ander lid, het welk hem in zynen arbeid niet hinderde, gehad hadde, niet ééns de moeite zoude hebben willen nee-

men, om iets tot zyne herſtelling aantewenden: hy gaf my, toen ik hem eens naar de herſtelling der verdooving vroeg, ten antwoord: *O dat komt er niet op aan; dat heb ik al zo lang gehad; 't hindert my in myn werk niet, en als my iemand ſlaat voel ik het niet*: ik zeide hem, dat hy voor zig zelven zeer gelukkig over zyn' toeſtand dacht, en vroeg hem, of hy ſedert het bevriezen van zyne huid, ook eene vermindering van levendigheid van geest in zyne denkbeelden ontdekt had? waaruit men dan zoude kunnen beſluiten dat een gedeelte van zyne hersſens tevens bevrooren geweest waren.

Intusſchen moet ik nog aanmerken, dat in deezen Lyder eerder de beweeging dan de gevoelloosheid herſtelde, 't welk anders meestal omgekeerd gebeurt: ik geef derhalven in bedenking, of dit niet daaraan was toe te ſchryven, dat de oorzaaken deezer twee gebreken verſchilden, zo in de aanleiding, als in den ouderdom; en of hieruit niet blykt, dat men, in alle gevallen, niet te naauwkeurig onderzoek kan doen, naar de eerſte oorzaaken der ongeſteldheden: ook levert dit geval een klaar bewys op, dat alle ongeſteldheden, door de electriciteit geneesbaar, niet op dezelfde wyze behandeld moeten worden.

NEGENTIENDE PROEFNEEMING.

JAN WENNINGER, oud 66 jaaren, droeg, nu anderhalf jaar geleeden, op zyn' linker schouder, zekeren zwaaren last, na welken tyd hy, ter dier plaatse, bestendig eene doofheid gewaar werd.

Een jaar daarna, kreeg hy een' aanval van beroerte; hier na werd die zelfde arm erger, als mede werd de halve linker zyde aangetast, 't welk, na verloop van eenigen tyd, langzaam herstelde; edoch, de arm bleef genoegzaam in denzelfden verergerden staat; hy kon denzelven niet veel beweegen, en had nu en dan pyn.

Als metselaarsknecht, in de maand April 1786, ten huize van één' der Lyderen, die door my geëlectriseerd werden, in het werk zynde, werd ik verzocht deezen man te electriseeren: de proef geschiedde in 't byzyn van den Geneesheer OTTENS, en den Heelmeester BERGMAN, de eerste maal met 100, en daarna, en volgende keeren, met 200 schokjes, uit een fleschje van 10 duim bekleed glas, en ½ duim

afſtand van den electrometer: terſtond na de eerſte, en vooral na de tweede electriſeering, gevoelde hy eene aanmerkelyke verligting van pyn, en meer vermogen en beweeging in den arm en ſchouder: de ſchokjes waren ook alleenlyk, gelyk men ligtlyk vermoeden kan, op die plaatſen aangewend: met eenige volgende electriſeeringen, werd zyn gevoel in de vingers, die ik met eene aanhoudende prikkeling electriſeerde, veel beter, en de verdooving verdween.

Na vyf of zes electriſeeringen, op die wyze aangewend, bedankte de herſtelde *Lyder* ons voor onze aangewende moeite.

'tIs inderdaad voor my onbegrypelyk, hoe het ééne ongemak zo ſpoedig door de electriciteit herſteld wordt, terwyl het andere, dat er genoegzaam aan gelyk ſchynt, zo langen tyd duurt; ja dikwerf in 't geheel niet, ondanks alle aangewende moeite, herſteld wordt.

TWEEDE HOOFDSTUK.

Behelzende proefneemingen op lyders, die gedeeltelyk geneezen zyn.

TWINTIGSTE PROEFNEEMING.

De jonge Juffrouw COLLAS, oud 20 à 22 jaaren, viel in de maand Juny, 1782, van verscheidene trappen, waardoor zy zig op meer dan ééne plaats bezeerde; een zwaare pyn door alle de ledemaaten hield by aanhoudendheid aan, en zy kreeg, vervolgends, daarby eenige trekkingen, 't welk vermoedelyk door de schrik van den val veroorzaakt werd: met veel moeite begon zy weder te gaan, en, omdat zy dit, door veel stilzitten ontwend was, viel het haar niet gemaklyk.

In het midden der maand January van het naastvolgende jaar, kreeg zy, door een schrik, ter oorzaake dat haar Moeder van een' stoel viel, eene *peralytische* ongesteldheid, die zig, hoofdzaak-

lyk, langs de linker zyde uitſtrekte: de linker arm en hand werden doof, en de Lyderes werd, geduurende veertien dagen, eene tinteling gewaar, gelyk aan die, welke wy *de ſlaap* noemen: na dat deeze tinteling verdweenen was, werden de arm en hand gevoel- en kracht-loos; men kon langs den geheelen arm en hand met een ſpeld prikken, zonder dat zy het gewaar werd; zy liet een tinnen tafelbord, na dat zy het getracht had optevatten, uit de hand vallen.

Den 6 February des jaars 1783, electriſeerde ik haar voor de eerſte maal, met eenige electrike ſchokjes van de allerkleinſte ſoort; om dat zy voor de electriciteit niet bang was, oordeelde ik onnoodig vooraf mindervermogende electriſeeringen in het werk te ſtellen: ik voer vervolgends voord, haar in de eerſte dagen, tweehonderd ſchokjes, uit een fleschje van twaalf duim bekleed glas, en $\frac{1}{8}$ duim afſtand van den electrometer, toetedienen, in de veronderſtelling, dat ik, gelyk ik reeds in meer gevallen had ondervonden, het gevoel eer dan het vermogen zoude opwekken: het tegendeel gebeurde, tegen myne verwachting: ik had echter de electrike prikkelaars in andere voorige gevallen, zo min als hier, aangewend; doch de trillende en

aanhoudende beweeging, door deeze kleine ſchokjes veroorzaakt, kon de bewerking met de prikkelaars vergoed hebben.

Na eenige electriſeeringen, gaf ik haar een tafelbord in de hand, 't welk zy opligtte en vasthield; ik liet op hetzelve een ſtuk houts van een pond zwaar, nedervallen, zonder dat de Lyderes dat bord losliet: het vermogen der hand, om dit te doen, nam, na iedere electriſeering, dagelyks toe; zy kon den 22 Febr., na de elfde electriſeering, dit bord met twee, drie, en vier ponden gewigts, blyven vasthouden: 't gevoel keerde intusſchen nog niet weder; enſchoon ik de Lyderes, nu en dan, de electrike prikkeling liet ondergaan, bleef hetzelve achter.

De Lyderes kwam voords zeer nalaatig tot de electriciteit; meesttyds om den anderen of derden dag: naardien zy aan myn huis geëlectriſeerd werd, en het destyds dagelyks ſlecht weder was, kon dit de reden daarvan genoemd worden.

Ik beſloot intusſchen tot ſterkere ſchokken en gaf haar eenige van agt-en-twintig duim bekleed glas, met een' afſtand van den electrometer van omtrent een duim: deeze meerdere tyd, gevoegd by het ongeduld het welke zy voedde, als hebbende de geneezing ſpoedi-

ger verwacht, deed haar besluiten van de proeve aftezien.

Sedert heeft zy het eene en andere middel in 't werk gesteld, maar vruchtloos: in de maand Augustus van dit Jaar, vond ik haar in een dergelyken staat, als waarin ik haar gelaaten had.

Ik meen het intusschen daarvoor te mogen houden, dat indien ik deeze Lyderes, in den, voor dergelyke toevallen gunstigen zomertyd, onderhanden had gekreegen, ik gelukkiger zoude geslaagd zyn: 't was, gelyk gezegd is, dagelyks zeer koud of slecht weêr, en schoon ik haar voorstelde de electriciteit te hervatten, had zy er geen' lust toe: zy was in 't geheel agttien maalen geëlectriseerd.

Hoe zeer, middelerwyl, de gevallen van HARMINA GROBBÉ en JAN PEK, in de vierde en zes en-twintigste Proefneeming van het eerste Deel, Bladz. 144 en 281, en meer andere gevallen hadden doen ondervinden, dat het verlooren gevoel vóór de beweeging wederkeerde, zag ik hier evenwel het tegendeel gebeuren: 't verdiende myne opmerking wel, dat deeze uitkomst niet aan de voorige gevallen gelyk was; dan, ik beken gaarne geen

reden daarvan, die gegrond is, tot nog toe te durven opgeeven.

Indien deeze Lyderes, terstond na den val, de tinteling, verdooving, en gevoelloosheid gekreegen had, zoude ik 'er iets van kunnen zeggen; dan, deeze drie dingen openbaarden zig niet dan na den schrik, die haare eerste ongesteldheid verergerde.

EEN-EN-TWINTIGSTE PROEFNEEMING.

Juffrouw CATHARINA VAN DELDEN, oud vyf-en-dertig jaaren, ontwrichtte, den 6den January, 1783, haaren arm: haar gewoone Heelmeester had dit toeval niet voor eene ontwrichting aangezien, waarvoor het echter daarna door den Heelmeester van HUSSEM verklaard werd; en, na dat de schouder vervolgends gezet was, had de Lyderes, in veele opzichten, het vereischte gebruik niet, noch van den arm, noch van de hand, noch van de vingeren: onder anderen kon zy den arm niet opligten, ten zy dezelve eerst vooruit gebragt werd, en dan geschiedde het nog gebrekkig: met de vingers kon zy, in

welk een' ſtand de arm ook gebragt werd, haar hand niet toeknypen; ook waren de vingers krachtloos: veertien weeken na de ontwrichting, toen men ſmeeringen enz. vruchtloos beproefd had, onderſtond zy, op aandrang van den Heere VAN HUSSEM voornoemd, een proef met de electriciteit te neemen: ik iſoleerde haar, en trok nu en dan een enkelden vonk uit den arm en hand: dan, daar zy hiervan weinig aandoening had, bragt ik 'er zeer kleine ſchokjes door, uit een fleschje van zes duim bekleed glas, met een' afſtand van ¼ duim van den electrometer; deeze aandoening, verwekt van den ſchouder af, door den arm, naar de vingeren, was niet pynlyk, maar geduurig: vier- à vyf honderd van die kleine ſchokjes, diende ik haar iederen dag toe.

De ſchouder begon leniger te worden; zy ligtte den arm gemaklyker op, ofſchoon dezelve zo verre niet, als gewoonlyk, voorwaards gebragt kon worden; en de top van de pink kon zy reeds in den palm der hand brengen: vervolgends kon zy zulks met den naastbygelegenen vinger verrichten, terwyl zy 't evenwel met de twee voorſte vingeren nog niet kon doen: deeze vordering had zy reeds na de zesde electriſeering gemaakt.

Elk kundige, de ongesteldheid van deezen arm en vingeren in overweeging neemende, voelt ligtlyk dat de ontwrichte schouder, door den eersten Heelmeester daarvoor niet gekend zynde, oorzaak van deeze gebreken was.

Na de twaalfde electriseering bragt zy ook den middensten vinger in het hol van de hand, maar met den voorsten vinger kon zy de hand niet helpen sluiten, zelfs niet na de twintigste electriseering.

De schouder was intusschen genoegzaam hersteld; de Lyderes kon den arm, naar believen opligten, 't zy dezelve door haar voor- of achter-waards, gewend werd: de pyn in den schouder was ook zeer gering, in vergelyking van die zy te vooren in dezelve geleeden had

De voorste vinger en duim beterden weinig, en dit, gevoegd by den verren weg, dien zy dagelyks van haar huis tot het myne afleggen moest, gaf aanleiding dat zy zeer nalaatig opkwam; terwyl de eerste reden, behalven de ondervondene vordering, haar had moeten aanspooren, om een gepaster gebruik van de electriciteit te maaken.

Ik besloot haar schokken langs deezen vinger en duim te geeven, van dertig duim be-

kleed glas, en vier lynen van een duim afstands van den electrometer; doch daar niet spoedig genoeg eene gunstige uitkomst volgde, bleef de Lyderes, na den 22 July, geheel weg; zynde van den 16 April tot den 12 July in't geheel vyf-en-twintig maal, met kleine, en daarna nog vier maal met grootere schokken, gëlectriseerd; 't welk, door elkander gerekend, om de drie dagen nog niet ééns is.

In de maand October, deszelfden Jaars, ontmoette ik deeze Lyderes: haare vingeren waren als toen nog niet hersteld, evenwel waren zy iets beter: ik verzocht haar de overige geneezing met zwaardere schokken verder te beproeven, en zy nam het in bedenking; doch heeft aan myn begeerte, en haar eigen grootste belang, niet voldaan.

TWEE-EN-TWINTIGSTE PROEFNEEMING.

PAULUS KROON, een West-Indisch Capitein, oud 41 jaaren, werd, in April des jaars 1783, van eene *rheumatique* pyn aangetast, die door zyn' Geneesheer voor een vliegende

ſicht verklaard werd: driemaal nam deeze pyn in zes weeken tyds eene andere plaats in, wanneer dezelve begon te ſlyten, en de ziekteſtof van dezelve, zig tot zyne beide beenen ſcheen te zullen bepaalen: zyn linker voet werd dik en zuchtig, zonder dat hy pyn aan dezelve had: de rechter voet bleef als nog zonder eenige merkelyke verandering; dan, in deezen, zo wel als in den anderen, is, in het laatst van Juny, eene ongemeene zwakheid en gevoelige pyn, naamlyk in de gewrichten der voeten, gevolgd, waardoor hy met zeer veel moeite, en niet dan langzaam, over de ſtraat ging, en zulks alleenlyk nog door den nood gedrongen, deed, om dat zyne uitreize op handen was; hy deed gevolglyk meer dan hy konde.

De electriciteit, door den Lyder in de negende proefneeming gemeld, hem ſterk aangepreezen zynde, vroeg hy my, of hy dezelve veilig kon gebruiken; waaromtrent ik hem geruſt ſtelde: ik iſoleerde, en plaatſte hem, in het electrike bad; vervolgends diende ik hem door de beenen den electriken vonkenſtroom mede: hy klaagde onder het electriſeeren over veel pyn, en wel byzonderlyk in zyn' regter voet, die niet gelyk de andere gezwollen, noch zuchtig

was geweest; waarom de electriciteit ook meer aan dien voet gevoeld werd.

Na vyf of zes electriseeringen bepaalde de pyn zig aan en rondsom den buitenstenenklaauw, en gedeeltelyk onder den bal van den voet; terwyl het my toescheen, dat de Lyder sedert meer krachten in het gaan bespeurde: den 4 Augustus was hy hiervan overtuigd; doch hy kwam niet dan den 7 en 9 derzelfde maand wederom; niet om dat hy hersteld was, maar om dat hy geen' tyd daartoe had kunnen vinden, van wegen de veelvuldige bezigheden welken zyn aanstaand vertrek hem verschafte: ik verklaarde hem dat onze pogingen nutloos waren, indien hy niet bestendiger de electriciteit onderhield.

Den 17 Sept. kwam de Lyder by my, om verder geholpen te worden, maar daar zyn schip in *Texel* lag, en hy binnen korte dagen naar boord vertrekken moest, oordeelde ik het vruchtloos met de electriciteit weder te beginnen.

DRIE-EN-TWINTIGSTE PROEFNEEMING.

De Huisvrouw van den Heere JAN KREUGER, oud circa 40 jaaren, werd my, op den 21 July des jaars 1783, door den Geneesheer RENSO ZEYLEMAKER, ter electrifeeringe aanbevolen.

In de maand September des jaars 1781, werd zy aangetast van de toen ten tyde vry algemeen heerfchende herfstziekte; haar toenmaalige Geneesheer, liet haar in deeze ziekte verfcheidene fpaanfche-vliegpleisters appliceeren, als twee aan de binnenzyden van, en gedeeltelyk op de knieën; twee aan de kuiten en één in den rug: deeze allen trokken te gelyk: de Lyderes kon geen water loozen zonder de hevigfte pyn, het welk zekerlyk aan deeze fpaanfche-vliegpleisters toetefchryven was: zy bleef, fchoon zy herftelde, zeer lang in een fukkelenden ftaat: de *cortex peruv.* werd in deeze ziekte niet gebruikt: toen de openingen der blaaren geheeld waren, en de Lyderes voords gezond werd, bleeven haare

knieën gebogen, ſtyf, en buitengewoon dik in het vleesch, zonder eenig teken van zucht; zy kon dezelven wel iets achterwaards krygen, maar niet rechtuitſteeken, noch zydelings beweegen.

Daarenboven kreeg zy daarna, van zelf, eene menigte van blaaren aan de beenen, die een ſcherp vocht inhielden; wanneer deeze blaaren doorgingen, veroorzaakte het vocht andere blaaren, op die plaatſen daar het niet verhinderd of gekeerd werd: deeze blaaren hielden een aanmerkelyken tyd aan, eer de Lyderes geheel van dezelven bevryd bleef; voords verſtyfden, door het langduurig zitten op den ſtoel, de omliggende deelen van het bekken, zo wel als die met dezelven veréénigd zyn; zo dat zy laag in de lenden volſtrekt krom werd.

Op den gemelden 21 July, geheel gezond zynde, behalven de verſtyvingen, diende ik haar de electriciteit toe: eerst met het electrike bad, en vervolgends met den electriken vonkenſtroom, rondsom de knieën, langs de beenen, en van den rug, even boven op het *os ſacrum* en *coccygis*, naar de knieën en beenen toe: ik hield 20 minuten met de toediening der electriciteit aan.

Na verloop van tien à twaalf dagen, en des na zo veel electriseeringen, want de Lyderes werd éénmaal, daags geëlectriseerd begon zy beweeging in de beide beenen te krygen, en de knieën verder te kunnen uitstrekken; dit was echter meer te zien in het linker, dan in het rechter-been; het laatstgemelde was altoos erger geweest: de vordering hield intusschen trapswyze aan.

Om deeze beweeging nog meer te hulp te komen, liet ik haare beenen, één voor één, in een breeden band leggen, en terwyl zy zat, door middel van een' catrol, aan den zolder vastgemaakt, opheissen, ten einde de buiging van de knieën tot een rechten stand te bevorderen: zy kon dit zelve, en zo menigmaal daags doen als zy goedvond: om echter de verstyving, omtrent het bekken, te verminderen, liet ik haar zig overeinde aan een dik touw, met knoopen by de handen oppalmen: door het aanwenden van deeze bewerkingen, en tevens door het yverig voordgaan met de electriciteit, werden inderdaad de deelen overal veel buigzaamer; echter niet, zonder in den aanvang veel pyns te veroorzaaken.

Na den 20 Augustus, en des na dat ik een maand dagelyks deezen weg ter haarer herstel-

ling gehouden had, dacht my dat de vordering aanmerkelyker zoude kunnen worden, indien ik voortaan met ſchokjes begon te electriſeeren, zo als ik vervolgends uit een fleschje van agttien duim bekleed glas, en ¼ duim afſtand van den electrometer deed; en tot zeven honderd ſchokjes daags opklom.

De Lyderes kon, wel is waar, daar zy te vooren beſtendig van de éène plaats naar de andere gedraagen werd, nu, onderſteund door twee perſoonen, of met zig aan ſtoelen vasttehouden, van het ééne vertrek, in het andere komen, zo nogthans, dat wanneer zy dit alléén deed, de zwaarte van haar gantſche lichaam, door haaren ſterke en vasthoudende handen onderſteund en opgehouden moest worden, in zo verre zy niet in ſtaat was, wegens haare kromme leden, zig in een ſtaand postuur te ſtellen, waardoor zy het evenwigt van haar lichaam miste: maar het was ook de beweeging der beenen alléén die, tot nog toe, gezegd kon worden dat wy door de electriciteit herwonnen hadden.

Den 2 September electriſeerde ik haar nog met hetzelfde getal en dezelfde ſoort van ſchokjes, maar wat hooger boven de nog krom ſtaande knie; en deeze electriſeering was van meer

vruchts, dan de voorigen, waarom ik daarmede aanhield, tot den 10 October: de Lyderes ging na dien tyd op een handkruk, terwyl zy, om dat zy te zwak in de gewrichten was, en ook het evenwigt van haar lichaam miste, aan den anderen hand, of arm, door iemand onderſteund werd: men oordeele hieruit over de vordering van deeze Lyderesſe.

Intusſchen vergrootte ik de ſchokken, maar verminderde derzelver getal: de geneezig vorderde meer en meer, zo dat de Lyderes van tyd tot tyd minder onderſteuning noodig had; edoch de herſtelling ging daarna zeer langzaam voord: men kan uit het beloop van dit verhaal ligtlyk opmaaken, dat de Lyderes, die zeer vrolyk van geest was, en daardoor moeds genoeg bezat, in vergelyking van de traage vordering, te veel pyn doorſtond, en dat myn moeite en haar geduld, niet, zo als wel by andere Lyders, beantwoord werden.

In het laatst van October met een ſlede zullende uitryden, klom zy, zig aan de leuning van den ſtoep vasthoudende, alléén dien ſtoep af, die verſcheidene trappen hoog was.

De electriciteit werd nog voordgezet, maar dezelve deed nu weinig dienst; 't was in November van dit Jaar dagelyks ſlecht weêr; ver-

zeld van noorde winden; by welke weêrsgesteldheid, ik verscheidene maalen heb opgemerkt, dat de electriciteit, schoon sterk werkende, weinig nut op de Lyders ten wege brengt.

Ik stelde myne Lyderesse voor, om van de proefneeming aftezien, en dezelve met het begin van den volgenden zomer te hervatten: zulks stond zy toe: zy kon nu overal, met den kruk, of zig vasthoudende, door haar huis komen, zelfs de trappen op en af; zy is, schoon niet volkomen geneezen, na genoeg honderdmaal geëlectriseerd: de verdere onderneeming, in den volgenden zomer, is, om ik weet niet welke reden, achterwege gebleeven.

Intusschen heeft de tyd vervolgends tot haare herstelling gunstig medegewerkt, zo dat deeze Lyderes in den zomer des Jaars 1786, toen ik haar bezocht, tamelyk wèl gesteld was.

VIER-EN-TWINTIGSTE PROEFNEEMING.

In de maand Augustus des jaars 1783, kreeg ALBERT KLEYZEN, na eene galziekte en

afgaande koortzen, een onvermogen in den rechter arm, welk onvermogen zig na verloop van drie maanden ook in den anderen arm openbaarde, neemende zyn' aanvang in den duim: 't ongemak was van dien aart, dat het trapswyze erger werd; de koude was zeer nadeelig: zo lang het in den winter van het jaar 1784 vroor, werd de beweeging dagelyks minder.

De electriciteit werd hem door zynen Geneesheer J. PETERSEN MICHELL, voorgeslagen, en vervolgends door my toegediend; de eerstemaal, op den 16 Maart 1786, met den electriken vonkenstroom, in welke electriseering de tweede conductor een half duim van den eersten afstond: de eerste zes à zeven electriseeringen deeden eene zeer gewenschte uitwerking: na de tweede toediening, kon de Lyder de vingers van zyn linker hand, na dat ze rechtuit gericht waren, in dien stand houden; hy kon dezelven wel toedoen, maar, toegedaan zynde, kon hy ze niet weder openen: na de vyfde toediening kon hy de hand open- en toe-doen; zyn duim kon hy ook willekeurig beweegen, en den anderen dag, knoopte hy zyn jas toe en open: aan zyne rechter hand bespeurden wy intusschen geene verbetering, dan alleenlyk eenigzins aan den duim.

Ik begon de electriciteit, tot aan den 1 April, met den vonkenstroom toegediend, nu te veranderen, en schokjes te geeven van 6 duim bekleed glas, en een' afstand van een quart duim van den electrometer; elf à twaalf-honderd schokjes gaf ik deezen Lyder gemeenlyk op één' dag: dan, hoe zeer zig, in de eerste dagen, alles gunstig liet aanzien, en de electriciteit veel beloofde, de Lyder had, in de volgende electriseeringen weinig nut daarvan; het welk de reden was, dat ik tot schokken overging, en die ik vervolgends nog vermogender maakte: dan, de weinige vordering die de Lyder ook hierdoor bevond, deed hem, den 7 Mei, van de electriciteit vooreerst afzien.

't Was ten dien tyde dagelyks eene koude luchtsgesteldheid, verzeld van noorde winden, waarom ik den Lyder niet weder ontbood, voor den 24 Mei, om zig te laaten electriseeren, vermits het weêr nu bestendiger warm werd: hy ging op myn verzoek weder over tot de schokken; kwam veertien maal by my in vier weeken: ik gaf hem 200 schokken uit een flesch van 26 duim bekleed glas, en een half duim afstands van den electrometer: zyne hand zwol na deeze sterkere schokken, waarom hy dagelyks niet kon komen; hy beproefde zyn be-

roep, het letterzetten, weder waartenee-men, doch dit ging zo gebrekkig, dat hy er kort daarna wederom afſtapte; echter was hy in ſtaat om werk te doen, dat grover van aart was.

Hy ſcheen van tyd tot tyd zeer gevoelig te worden voor de electrike ſchokken; en, hoe zeer ik voor my zelven oordeelde, dat zwaar-dere ſchokken zyne handen met den tijd zouden herſteld hebben, was ik, om die reden, en om de zwelling die daarop volgde, verpligt, daarvan af te zien. Ik heb altoos bevonden, dat Lyders, by welken ligtlyk eene zwelling volgt, ongemaklyk te geneezen zyn: wy hebben in 't laatst van Juny deeze proefnee-ming afgebroken: de Lyder was in het geheel vyftigmaal geëlectriſeerd.

VYF-EN-TWINTIGSTE PROEF-NEEMING.

Juffrouw ANNA CRHISTINA FORSBURG, van eene gezonde geſteldheid zynde, werd in het jaar 1779 van eene herfstkoorts aangetast, die,

na het gebruik van gepaste geneesmiddelen, verdween: kort daarop dikwyls gebrek aan buikontlasting hebbende, kreeg zy het colyk, (vermoedelyk het colyk van *poitou*;) want na dat zy daarvan geneezen was geworden, was zy verlamd; zy kon noch eeten, noch drinken zonder iemands hulp; moest het bed houden, en van de ééne plaats naar de andere gedraagen worden: zy was, ſtaande het gebruik van de geneesmiddelen, geduurende een jaar tyds, dan eens beter, dan eens erger; ging vervolgends naar *Gelderland*; bleef aldaar den zomer door, en gebruikte zeker poeder, het welk ik vermoedde, dat uit de *valeriana* en *heo ſal ſuccini* beſtond.

Zy werd over het geheel iets beter, kwam te *Amſteldam* weder, bragt den winter, tusſchen de Jaaren 1783 en 84, zonder iets tot haare herſtelling aantewenden, door, en verzocht my eindelyk den 23 April, op raad van den Geneesheer, nu Hoogleeraar te *Leiden*, N. PARADYS, en D. VAN GESSCHER, Heelmeester alhier, om haar te electriſeeren; zy was thans mager en miskleurig, ſlap in alle de leden, byzonder zwak in de knieën, en daardoor moeielyk ter been.

Ik trok van gemelden dag af, tot aan den

1 Juny bestendig vonken, doch hoewel zy somtyds tweemaal daags geëlectriseerd werd, vorderde zy niets: ik ging na dien tyd tot kleine schokjes over, en deelde haar dagelyks, uit een fleschje van agt à negen duim bekleed glas, en drie à vier lynen afstand van den electrometer, vyf à zeshonderd schokjes mede, van de beide armen tot onder de knieën, en door de knieën tot de voeten, ook door de lenden tot de voeten: de Lyderes scheen wel iets te vorderen, dan het was niet veel: ik besloot derhalven, na op die wyze drie weeken aangehouden te hebben, met meer vermogende schokken, en wel met een flesch van vier-en-twintig duim bekleed glas, en een' afstand van ruim een vierde duim van den electrometer, voordtevaaren.

Vyf of zes maalen had ik haar met deeze versterkflesch geëlectriseerd, toen ik een verschynsel waarnam, dat ik tot dien tyd toe, noch by haar, noch by eenigen Lyder of Lyderesse waargenomen had: te weeten, zy kreeg voortaan onder het electriseeren eene koude trilling, over haar geheele lichaam; haar aangezicht verbleekte, en het toeval scheen my toe, volmaakt gelyk te zyn, als dat van iemand, die in den aanval van eene koude koorts is: zo dra wy ophielden gemelde schokken te gee-

ven, bedaarde die beeving, binnen één of twee minuten; doch zo dra wy weder begonnen; ontstond dezelve op nieuw: dit gebeurde voortaan genoegzaam dagelyks, echter alle dagen niet even erg; ik merkte op, dat koud weêr de trilling vermeerderde, en dat warmte dezelve verminderde: met dat alles deed die trilling, noch voor- noch na-deel aan de ongesteldheid der Lyderesse.

Zy was intusschen, door de electriciteit, meer of min gevorderd; want nog in deeze maand Juny, ging zy tusschen twee persoonen in te voet, om één harer vriendinnen te bezoeken, langs een' weg van twaalf minuten gaans, het welk zy daarna verscheidene maalen, en telkens met meer gemaks, herhaald heeft.

De trillingen verlieten haar na drie weeken tyds, en terwyl ik met dezelfde flesch nog electriseerde, op ééns; of er tusschenkomende omstandigheden plaats hadden, dat deezen oorzaak waren van het ontstaan en wegblyven deezer zonderlinge beevinge, weet ik niet te bepaalen; dit is zeker, dat zo er eene of andere oorzaak plaats had, dat de electriciteit dezelve in werking gebragt had.

Sedert het begin van de maand Augustus, tot den 28 October, hebben wy aangehouden

met deeze ſchokken, hoewel niet dagelyks; eensdeels, om dat myne omſtandigheden, wegens den verren weg, zulks niet toelieten; anderdeels, om dat ik vermoedde, dat wy veel vruchtloozen arbeid deeden, hoewel de Lyderes kloekmoedig genoeg ware, om de electriciteit te ondergaan.

De vorderingen die wy maakten waren zeer gering, en gingen traaglyk voord: de beweeging der knieën en derhalven ook de gang, als mede de beweeging der ledemaaten, vermeerderden echter; nogthans bevond de Lyderes zig in het laatst van October niet geneezen; ik raadde haar, met den naderenden winter van de electriciteit afteſtappen: zy was honderd-en-veertig of misſchien meer maalen geëlectriſeerd.

ZES-EN-TWINTIGSTE PROEFNEEMING.

De Heer JAN VAN DAALEN, oud 38 jaaren, lang en mager van perſoon, niet bloedryk, kreeg in het voorjaar van 1784, een hal-

ve verlamming na eene hevige beroerte, in de *crisis* van welke zyn leven twyfelachtig was: onder het opzicht van den Geneesheer HENDRIK KORP geraakte hy aan de beter hand en van het bed: ik vond hem, door den Heer KORP daartoe verzocht, den 16 July des gemelden jaars, op zyn' ſtoel zitten, welke, van rollen voorzien, door het huis kon geſchooven worden: hy kon noch gaan, noch ſtaan; zyn regter arm en hand hing beweegeloos by zyn lyf neder; zyne ſpraak was zeer belemmerd, zo dat hy naauwlyks één woord verſtaanbaar uitbragt, en indien dit al gebeurde, bleef hy in het tweede, of derde woord ſteeken.

De Heer KORP ſtemde met my in, om deezen Lyder den electriken vonkenſtroom toetedienen; 't welk wy den 22 July voor de eerſtemaal, in het werk ſtelden: ééne electriſeering, zonder veel aandoening, ging vooraf, doch de Lyder was niet bevreesd voor de electriciteit, waarom wy ook ſpoedig tot den vonkenſtroom overgingen.

Wy lieten den electriken vonkenſtroom, door den nek, en van het achterhoofd, naar den arm, hand en vingeren gaan, als mede, langs de beledigde zyde naar den verlamden voet: na hiermede twintig minuten aangehouden te

hebben, vernam hy meer beweeging in den arm en vingeren, als mede in zyn' voet; hoewel hy dit laatste eerst des anderen daags waarnam, als kunnende den voet toen op den geïsoleerden voetbank zetten, zonder eenige hulp.

Na twee of drie dagen gebeurde het, dat ik, wegens zeer vochtig weêr, niets van den electriken stroom aan den lyder kon toedienen, waarom ik hem toen met zeer kleine schokjes electriseerde; ik zoude daarmede anders nog eenige dagen gewacht hebben: na deeze electrisering vernamen wy echter eene verbaazende verandering: de Lyder kon zyn rechter been met veel gemaks opligten, en zyn' voet op eenen voor hem gestelden voetbank nederleggen; dit verheugde hem dermaate, dat men hem van blydschap zag bloozen: na eenige volgende electriseeringen viel hem het opligten van dit been niet alleenlyk nog gemaklyker, maar ook was zyn arm sterker, en beweegbaarder; wanneer de hand op zyn knie lag, ligtte hy dezelve een voet hoog op, ook kon hy haar eenigzins horisontaal beweegen.

Daarna nam ik zyn hand in de myne, tilde die tot zekere hoogte op, waarschouwde hem dat ik dezelve zoude loslaaten, en verzocht

hem zyne krachten te beproeven, of hy beletten konde, dat de hand niet op zyn knie viel; dit nedervallen belettede hy niet alleenlyk voor die keer, maar zelfs herhaalde maalen.

Den 30 July was het vermogen in zyn lamme been dermaate toegenomen, dat hy van een grooten zitſtoel, die naast den ſtoel geſchoven was op welken hy geëlectriſeerd zoude worden, alléén opſtond, en zonder iemands hulp ging overzitten.

Den 6 Augustus was hy over het geheel aanmerkelyk in krachten toegenomen, iedere electriſeering op de ſpieren van den ſchouder, maakte dezelven beweegbaarder, even gelyk ook met zyn been gebeurd was: alëer ik hem de ſchokjes toediende, kon hy noch zyn' arm noch zyne vingeren aan den mond brengen, doch na iedere toediening der ſchokjes zeer wèl; en het miste nooit, wanneer hy des anderen daags dit vermogen verlooren had, of hy kreeg het na eenige ſchokjes terſtond weder.

Tegen het einde der maand Augustus, ging de Lyder, tusſchen twee perſoonen langs den vloer; na nog eenige dagen, verrichtte hy het zelfde, door ſlechts één perſoon onderſteund;

zyn pyp ſtopte hy tamelyk wel, met behulp van zyne gebrekkige vingers: ik had nu reeds verſcheidene maalen zyn tong geëlectriſeerd, en met goed gevolg; den vonkenſtroom en de ligte ſchokjes van het achterhoofd naar de tong en keel, en onder de tong laaten gaan, zo dat hy thans veel duidelyker, en meer woorden achteréén kon uitſpreeken.

De geneezing ging intusſchen na deezen tyd traaglyk voord: wy waren wel zo ver gevorderd, als gemeld is, en behielden dit vermogen in den Lyder, maar de herſtelling ſcheen hier ſtil te ſtaan: zelfs kreeg de Lyder flaauwten, die nu en dan *convulſif* waren, en ſomtyds zo hevig aankwamen, dat hy eerst na één of twee uuren weder by zyn kennis kwam; zy zetteden echter zynen tot dus verre gevorderden ſtaat niet te rug; maar wanneer hy des anderen daags, daarop geen purgatie gebruikte, kwam dit toeval ſpoedig weder; waarom hy nu en dan, door een zacht middel, zyn' ſtoelgang bevorderde; het eeten van geſtoofde ſpinagie en porcelyn werd meer dan eens nadeelig voor hem bevonden; want het toeval volgde daarop: erweten, boonen, aardappelen enz. hadden betere uitkomst.

In November en December van dit zelfde jaar, hebben wy, zo als ook in January des volgenden jaars, flechts nu en dan geëlectrifeerd; den 18 February kreeg de Lyder een hoest, gaf bloedige fluimen op, zo als nog eens, in vroegere jaaren, gebeurd was; ik ftaakte daarom voor dien tyd, de electrike proeven, en ftreelende middelen herftelden dit toeval.

Wy hebben na dien tyd de electriciteit niet weder aangewend; de Lyder is meer dan honderdmaalen geëlectrifeerd, en bevond zig in de maand April 1786, nog buiten ftaat, om iets, tot zyn beroep behoorende, te doen, maar medicineerde toen, onder het opzicht van den Geneesheer J. PETERSEN MICHEL.

ZEVEN-EN-TWINTIGSTE PROEFNEEMING.

De Heer J. VAN L...... oud 42 jaaren, werd omtrent het afloopen des jaars 1784, ziek; in welke ziekte hy, na het gebruik van

eenige purgeermiddelen, zeer verzwakte, en zelfs daarna een onvermogen aan de vingeren van zyne beide handen befpeurde, zynde fommigen derzelven zo flap, dat de kracht om ze opteligten verlooren was.

Offchoon de Lyder, vervolgends veel *cortex peruvianus* gebruikte, en daardoor tot voorige krachten wederkeerde, bleeven zyne vingeren lam; dit was echter erger, aan de de linker- dan aan de rechter-hand: de beide duimen en voorfte vingers waren het minfte daarvan aangetast.

Ik electrifeerde hem met den electriken vonkenftroom, op den 23 Febr. 1785; ftelde den tweeden conductor een half duim van den eerften, en voer daarmede voord tot den 4 Maart: 't was in deezen winter, en wel omtrent deezen tyd zeer koud: de Lyder vorderde niets van belang.

Van den 11 tot den 26 Maart electrifeerde ik hem twaalf maalen met zeer kleine fchokjes: meer of min werd de vordering zichtbaar, vooral op een warmen dag; doch zulk een dag, was in dit voorjaar een zeldzaam verfchijnfel.

In April heb ik hem nog zes maalen geëlectrifeerd, met meer voordgang dan te voo-

ren; doch, ik durf niet bepaalen, wat hem het meest hielp, de tyd, de natuurlyke warmte, of de electriciteit; althans de electriciteit werd niet aanhoudende, zo als het behoorde, aangewend.

Toen de Lyder, op den 28 April daarvan afzag was hy zes-en-twintig maalen geëlectriseerd, en echter nog niet geneezen, doch is vervolgends, door de gunstige Natuur hersteld.

AGT-EN-TWINTIGSTE PROEFNEEMING.

PIETER ROËLL, 62 jaaren oud, kreeg, reeds 25 jaaren geleden, in eene ziekte, verzeld met stuiptrekkingen, een scheeven mond, welke hem sedert altoos bybleef; sommige spieren aan de ééne zyde van het aangezicht waren verlamd, waardoor de tegenwerking derzelven afgebroken, en de mond en neus scheef getrokken werden.

Nu zes jaaren geleeden, schrikte hy, by gelegenheid, dat hem zyn horologie afgestolen werd, en sedert behield hy eene beeving in

zyne handen, die langzaam verergerde; vervolgends werd zyn derde vinger van zyn linker hand ſtyf en krom, door opkrimping van derzelver pees; dit werd in den zomer van 1785, gevolgd, van de *flexores* der vingers van de rechter hand, de éénе meer dan de andere, edoch zo erg niet, als de eerstgemelde vinger, die zeer ſtyf binnenwaards gebogen ſtond; ook hingen de beide armen by zyn lyf ſlap neder, en de beide handen waren by de eerſte geleding lam en onvermogend; zeer waarſchynelyk was het een en ander een gevolg van een colyk, het welk hy kort te vooren gehad had, en dat door zyn' Geneesheer CORONEL behandeld en geneezen was, die hem ook by my zond, om hem te electriſeeren.

Den 4 Aug. heb ik deezen Lyder voor het eerst geëlectriſeetd, met electrike ſchokjes, van de kleinſte ſoort, zo in de verlamde ſpieren van het aangezicht, als aan de ſtyve vingers en geleding der handen, tot den 17 dito; en ben, door zekere omſtandigheid verhinderd zynde, eerst den 22 daaraan volgende weder begonnen, met ſchokken van twintig duim bekleed glas, en vier lynen afſtand van den electrometer: tot aan den 16 September is hiermede genoegzaam dagelyks aangehouden;

terwyl wy de kleine fchokjes aan het aangezicht bleeven toedienen.

'tGevolg kon gunftiger geweest zyn; evenwel was het niet geheel zonder vrucht; want de handen bleeven nu warm, daar ze te vooren beftendig koud waren; hy kon zyn' hoed afneemen; zyne beide armen, die hem te vooren roereloos by het lyf hingen, om hoog fteeken; hy gevoelde over het geheel meer beweeging; en zyn mond, dien hy te vooren niet konde fluiten, kon hy nu toedoen, en deszelfs binnenfte holte opblaazen, zo dat de wangen gefpannen ftonden.

'tWas intusfchen met zyne vingers minder gunftig gefteld; hy kon de hand wel iets vaster toeknypen, maar niet beter openen; ik hield derhalven aan, met nog fterker fchokken, doch om de zwelling die er op volgde, meestal flechts om den anderen dag: ik bepaalde my voor de vingers, tot een flesch van vier-en-veertig duim bekleed glas, en een half duim afftand van den electrometer: in October electrifeerde ik den Lyder om de drie à vier dagen; in November in 't geheel niet, en in December nu en dan eens, zonder veel vordering te maaken, hoewel hy my telkens meer daarvan verzekerde dan ik ontdekken kon: een fchilder van

zyn handwerk zynde, had hy intusſchen een en andermaal ondernomen zyn werk te hervatten, en hetzelve ook volbragt.

Wy ſtapten destyds van de electriciteit af, eensdeels om het koude ſaiſoen, en anderdeels, om dat my de verdere geneezing te onwaarſchynelyk toeſcheen: de lyder was in het geheel vyftigmaalen geëlectriſeerd, en op het laatst met vry zwaare ſchokken.

NEGEN-EN-TWINTIGSTE PROEFNEEMING.

De jonge Juffrouw R..... S......., oud zeventien jaaren, kreeg, toen zy drie jaaren oud was, door hevige ſtuiptrekkingen, een *hæmiplegie* aan de rechter zyde; deeze herſtelde zig, van tyd tot tyd, van zelve, in zo verre dat zy, hoewel met moeite, konde gaan; dan, met haar hand kon zy niets verrichten, waarom zy vervolgends met de linker hand leerde ſchryven, en 't een en ander doen.

Op voorſtel van den Geneesheer HOVIUS, begon ik haar, den 5. January 1786, te electri-

feeren, eerst met vonken, en kort daarna met ſchokjes, van wegen den ouderdom der gebreken, die nu nog voornaamlyk beſtonden, in eene zwakheid van den voet en de hand, maar vooral van de vingers, wélken ook niet dan met moeite bewoogen werden, en waarmede zy geene kleine dingen konde vatten, noch opneemen: ik gaf derhalven deeze deelen alleen een aantal kleine ſchokjes daags, welke ſchokjes ik daarna, van tyd tot tyd, grooter maakte, en deed opklimmen tot een flesch van veertig duim bekleed glas, en een' afſtand van een half duim van den electrometer: van dien tyd af to het laatst van February, is deeze Lyderes genoegzaam dagelyks, geëlectriſeerd, ſchoon ik dit in perſoon niet altoos kon verrichten, maar de Heer S......., broeder van de Lyderesſe, zulks in myne afweezigheid bewerkſtelligde.

De electriciteit had eene goede uitwerking op deeze gebreken, byzonderlyk op die van den voet; de Lyderes kon veel vlugger gaan; de voet zwikte niet meer, maar was veel ſterker, en het danſen vermoeide haar niet: zy begon ook met de rechter hand groote letters en vervolgends kleinere te ſchryven.

't Een en ander werd in deezen winter niet

begunstigd, door het ruwe, ongestadige, meest al koude weêr en noordlyke luchtsgesteldheid, vooral in het begin van de maand Maart, waarom ik haar voorsloeg een gunstiger tyd aftewachten, want zij vorderde destyds zeer weinig.

Den 5 April zyn wy weder op dezelfde wyze begonnen, en hebben de schokken voordgezet, die toen met vier-en-twintig duimen bekleed glas gegeeven, en trapswyze versterkt werden, tot aan den 15 Mei, met een maatig goed gevolg, zo dat de voet genoegzaam geneezen was, en met de hand reeds eenige schriften geschreeven werden, die zy vervolgends, door het gebruik, en met behulp van eene machine om de pen te vatten, nog aanmerkelyk verbeterde.

Daar de Lyderes omtrent deezen tyd naar haar Buiten ging, is de proef met de electriciteit aldaar, nu en dan, voordgezet, zonder dat ik het verder gevolg daarvan tegenwoordig opgeeven kan, waarom ik haar ook onder de gedeeltelyk geneezenen plaatse.

DERDE HOOFDSTUK.

Behelzende Proefneemingen op Lyders, die ik niet heb kunnen geneezen.

DERTIGSTE PROEFNEEMING.

De *paralyſis*, welke ik thans vóór heb te beſchryven, is in zyne ſoort zo zeldzaam en vreemd, dat de ervarenſte Geneesheeren daarvan getuigd hebben, nimmer iets van denzelven in hunne practyk ondervonden, nimmer van anderen iets dergelyks gehoord, of by eenigen ſchryver, zelfs de minſte ſpoore daarvan aangetroffen te hebben.

De Wel Ed. Geſtr. Heer ROOIJER, Burgemeester der ſtad *Zwolle*, op zekeren tyd op een chais zittende, gevoelde zyne bovenſte oogleden toevallen, en hy had het vermogen niet om dezelven weder opteligten, zo dat hy het ryden aan iemand die by hem zat, moest toevertrouwen: t'huis gekomen zynde, ont-

dekte hy, dat niet alleenlyk zyne oogleden nederhingen, maar dat zyn gezicht ook getroffen was, en hy de voorwerpen nu eens dubbeld en dan eens vry duister zag: genoegzaam vier weeken hield deeze toeſtand aan.

Zyn Geneesheer, de Wel Ed. Geſtr. Heer SONSBEEK, mede Burgemeester der ſtad *Zwolle*, appliceerde terſtond, in den aanvang van dit ongeval, naar vereisch der omſtandigheden, gepaste geneesmiddelen, als *antiparalitica*, *veneſectio*, *veſicatórium*, enz., doch zonder vrucht; want dit *paralytiſche* verſchynſel; liet zig weldra in den linker hand en arm, vervolgends in de beenen, en daarna op andere plaatſen des lichaams zien: in deezen ſtaat kwam zyn Wel Ed. Geſtr. te *Amſteldam*, en verkoos tot zyn' Geneesheer, den tegenwoordig Leidſchen Hoogleeraar N. PARADYS, die mede onder andere geneesmiddelen de *antiſcorbutica* in 't werk ſtelde, doch ook al zonder vrucht.

De Geneesheer HOVIUS geraadpleegd zynde, werd onderling beſloten, de electriciteit te beproeven, waartoe de Heer SONSBEEK den Lyder reeds aangemoedigd had.

Thans waren de omſtandigheden deezen: de Lyder at en dronk als een gezond mensch;

zyn ſlaapen was vry geregeld; met een ſtok kon hy gaan, zonder iemands hulp, maar dat vermogen nam af, naar maate hy zig vermoeide, zo dat hy, ten einde van 70 à 80 treden, moest gaan zitten, in welke tusſchentyd het treeden allengskens moeielyker werd: zyne handen waren op den éénen tyd in een goede geſteldheid, zo dat hy met dezelven kon eeten en drinken, maar op een anderen tyd hingen zy by de eerſte geleding ſlap, even als in de verlamming door het colyk van poitou veroorzaakt, ſchoon zyn toeſtand daaruit niet oorſpronglyk was: 't gebeurde dat de handen, onder 't eeten, daarvan overvallen werden, zo dat hy zig de ſpyzen moest laaten toedienen: zyn linker hand was erger, en werd meer van dit onvermogen overvallen dan de rechter: zyne oogenleden vielen ſomtyds byna toe, waardoor 't hem voorkwam als of de *pupillæ* opgetrokken werden: zyn lichaamstoeſtand was zwak, en hy dronk, behalven eenige weinige medicynen, twee à drie glazen ezelinnenmelk, op een' voormiddag.

Wy electriſeerden zyn Wel Ed. Geſtr. *poſitif*, met het electrike bad: op den 28 Augustus, trokken wy voor de eerſtemaal, eenige weinige vonken, minder om dat wy het noodig oor-

deelden, dan wel om te beproeven, of de machine wèl werkte, en de poſeering goed was: des anderen daags werd hy tweemaal geëlectriſeerd, en den derden dag driemaal; met de laatſte electriſeering van dien dag, die 'savonds omtrent ten vyf uuren geſchiedde, trokken wy eenige vonken, en vervolgends meer dan wy gewoon waren, nu met oogmerk om de herſtelling te bevorderen: hiermede hielden wy aan, en de Lyder werd vyf en-twintig maalen in tien dagen geëlectriſeerd: intusſchen zagen wy allerduidelykst, reeds op den vierden dag, dat het vonkentrekken nadeelig was, waarom wy zulks na den 2 September niet meer deeden: de linkerhand deed ons verſcheidene maalen het nadeel zien, want wy namen op dezelve, met opzet, tot dat einde de proef: deeze hand, wanneer dezelve alle vereischt vermogen had om zig uitteſtrekken, verloor dat vermogen, door het trekken zelfs van ſlechts drie à vier vonken, zo dat zy nederviel; ook werd zy over 't geheel onvermogender: na de vyfde electriſeering, toen wy haar ſterk gevonkt hadden, wierd zy oogeſchynelyk erger, zo dat 'er geen twyfel meer overig bleef, of het vonkentrekken vermoeide de zenuwen, en was nadeelig, waarom wy den Lyder vervolgends alleenlyk in het

electrike bad electriſeerden, waardoor hy wel de volgende twee dagen niet veel terug ging, maar ook gantsch niet vorderde: den 5 September had één zyner Geneesheeren hem geraaden, om een catrol aan den zolder te maaken, en zyne handen, door middel van een touw, over en weêr daaraan opteheiſen; dan, deeze beweeging vermoeide zyne armen dermaate, dat hy zulks geen minuut aanhoudend doen kon: met het *poſitive* electrike bad werd tot den 6 September aangehouden, wanneer wy overtuigd waren geworden van deszelfs nadeel, want de Lyder ging zichtbaar achteruit; werd zwakker en onvermogender: in deeze omſtandigheid was goeden raad duur, en ik ſtelde den Geneesheeren voor, om een proef van de *negative* electriciteit te neemen, en te onderzoeken, of indedaad door de *poſitive* electriciteit zyn toeſtand verërgerd was; want dat zo zynde, moest door een omgekeerde electrike werking de uitkomst rechtſtreeks anders zyn.

'tWas thans zeker, dat de uitwendige lichaamsvermoejing, de vermogens der ſpieren deed verdwynen; dit ondervond de lyder allengskens in 't gaan, in 't eeten, door herhaalde keeren de hand aan den mond te brengen, en met het opheiſen der handen: bragt de uitwen-

dige vermoejing nu dit ten wege, wat moest dan niet wel de inwendige vermoejing en meerdere opwekking, die de *positive* electriciteit in het lichaam veroorzaakt, doen! want behalven de bevorderde uitwaseming en versnelling van den pols, als een gevolg van de meerdere circulatie, staat het by my vast, dat de electriciteit eene bovenmaatige levendigheid en werkzaamheid aan de lichaamen mededeelt; was nu het electrike vuur in dit lichaam niet noodig, en mogelyk reeds overtollig, dan kon de *negative* electriciteit niet als voordeel ten wege brengen: wy maakten daarmede den 8 September een begin: en half uur hielden wy met dezelve aan, en lieten den Lyder ten volgenden dage nog driemaal electriseeren; dan, vóór dat deeze laatste electriseering, zynde de vierde *negative*, geschied was, bevond de Lyder zig zo wél, dat wy hem met verwondering moesten beschouwen: hy kon maatig goed gaan, eeten, en had op deezen dag genoegzaam geen verlies van de vermogens zyner spieren in eenig deel gehad; hy zettede zyne voeten, zonder iemands hulp, vaardig op den geïsoleerden voetbank, daar hy zulks te vooren niet had kunnen verrichten: de voorzichtigheid verbood ons ondertusschen dit gunstig oogenblik van de

negative electriciteit afteleiden, en indedaad de lyder bevond zig 's avonds reeds zo goed niet: de spieren van zyn' nek weigerden, nog vóór de nacht, zyn hoofd opteligten, zo dat hy hetzelve moest laaten hangen; iets, 't welk hy voor eenige dagen voor 't eerst had waargenomen: wy electriseerden hem intusschen op den volgenden dag weder viermaal: wat zyn' pols betreft, vóór het electriseeren, sloeg dezelve, verscheidene achteréén volgende dagen, in 60 seconden, 89 à 90 slagen, en klom door de *positive* electriciteit op, tot 96 à 97: door de *negative* electriciteit, kwam hy van 90 op 94 à 95; en na den 9 September daalde de pols, door dezelfde electriciteit, van 89 op 84: alle deeze proeven zyn verscheidene keeren met de bestendigste uitkomst herhaald: den 10 is dezelfde proef zevenmaal genomen, onder de *negative* electriciteit; dezelve in den natuurlyken staat 89 zynde, bleef geduurende vier proeven daarin staan, doch al voord electriseerende, daalde de pols van 89 op 87 slagen, tot tweemaal toe: den 11 werd de Lyder weder viermaal geëlectriseerd, doch hy was den gantschen dag dóór ongesteld; dit deed hem besluiten van de electriciteit aftestappen, in de vaste meening, (hoewel hy den anderen dag weder

veel beter, ja genoegzaam tot 's middags ten 3 uuren toe, zo wél was, als twee dagen te vooren,) dat de electriciteit hem niet zoude herstellen; liever wilde hy zyn toevlugt tot het koude bad neemen, als hy in de ſtad *Zwolle* terug gekomen zoude zyn.

Offchoon ik geloofde, en my genoegzaam overtuigd hield, dat deeze lyder inderdaad een voorwerp van onderzoek der geneezingen door de electriciteit ware, en misſchien door de *negative*, 't welk wy door een weinig meer gedulds en tyds zouden ontdekt hebben, zo twyfelde ik of onze poogingen tot verder gebruik derzelve, by den Lyder wel zo veel invloeds zouden gehad hebben, dat zy inſtaat geweest waren om hem te overreeden tot het voordzetten van dit kunst-geneesmiddel.

EEN-EN-DERTIGSTE PROEFNEEMING.

CATHARINA ELIZABETH SPEELMANS, 36 jaaren oud, toen zy, in de maand February 1783; by my werd gezonden, door de Heeren VAN ERICHEM en VAN WY, de

eerſte als Geneesheer, en de tweede als Chirurgyn van het Pesthuis (*) deezer ſtad, alwaar ten dien tyde deeze Lyderes geplaatst was.

Zy verhaalde my, na dat ik haar ondervraagd had, dat zy, nu ruim twee jaaren geleden, allengskens een verzwakking van gezicht kreeg; deeze nam dermaate toe, dat zy wel grof, maar geen fyn linnen naaien kon: zy raadpleegde deswegen met den Baron DE WENSEL, die haar een *veſicatorium* tusſchen de ſchouderbladen plaatſte, en haar tevens een verſterkend oogwater gaf: 't gezicht werd na de blaartrekking terſtond beter, en vervolgends geheel herſteld.

Eenigen tyd hierna, en wel in de herfst des jaars 1781, kreeg zy een hevige ziekte, verzeld van ſtuipen en *convulſien*; welke me-

(*) 't Pesthuis wordt in deeze ſtad gebruikt, behalven voor ſimpele perſoonen, ook voor zieken, als het gasthuis de overvloed daarvan niet bergen kan; en om dat zulks dikwyls gebeurt, worden daar by voorkeur geplaatst, zieken met ſleepende gebreken, gelyk blinden en kreupelen, alsmede die met beſmettelyke ziekten en kwaalen aangetast zyn: hoe noodig het derhalven ware, dat hier een electriſeer-machine met de vereischte toeſtel om geneeskundig te electriſeeren, wierde onderhouden, laat ik de onbevooroordeelden overweegen.

slicynen zy gebruikte bleef my onbekend, dan zy lag agt of tien weeken zonder verſtand, en na dien tyd, langzaam tot het gebruik haarer zintuigen wederkomende, ontdekte zy, dat zy aan beide de oogen blind was: zeer zwak zynde, bleef zy byna een geheel jaar bedlegerig: toen zy ſterker werd, hoopte en beproefde men, door *veſicatoria* en *ſternutatoria*, haare blindheid hulp te verſchaffen, doch deezen, zo wel als ſommige oogwaters, werden vruchtloos aangewend; 't was eene volledige *amouroſis*, waarom men de electriciteit aanprees: en daar noch in dit huis, noch in eenig ander publiek geſticht, in deeze ſtad, eene electriſeermachine voorhanden is, hoe noodig dit ook weezen moge, verzochten de voornoemde Heeren my, om daarmede haare geneezing te beproeven.

Wy vonden de *pupillæ* der oogen zeer verwyderd, en grooter dan ik ze ooit gezien heb, zo dat ik derzelver diameter wel tot drie lynen van een duim durf bepaalen; en dit was het all' wat men uiterlyk aan de oogen der Lyderesſe zien kon; zy kon echter licht noch duisternis van elkander onderſcheiden, ten ware zy by dag tegen de rechtſtreekſche ſtraalen der zonne, of by avond tegen een helder licht geevende kaars of lamp geplaatst werd:

fomtyds waren de oogen over het geheel zo helder niet, als op andere tyden; haare houding echter was het alleen, die nu en dan haare blindheid aan de byſtaande menſchen, die haar anders niet kenden, ontdekten.

De moeielykheid, om eene zekere gepaste hoeveelheid electrike vloeiſtof, in en door de oogzenuw te brengen, zal niemand gering oordeelen: de gebezigde wyze van den Heere M. DE SAUSSURE, Profesſor in de Natuurkunde te *Geneve*, door MADUIT opgegeeven, in de *Memoires de la Société Royale de Médicine, années* 1777 *en* 1778, *pag.* 403., is my, ten opzichte van de genoegzaame hoeveelheid geappliceerde electriciteit, wel niet voldoende voorgekomen; echter geen betere manier weetende, volgde het van zelf dat ik deeze moest kiezen.

Ik iſoleerde derhalven de blinde Lyderes, en begon haar te electriſeeren, genoegzaam op dezelfde wyze als de Profesſor SAUSSURE, laatende de electrike vloeiſtof in groote hoeveelheid door het oog vloeien, waartoe ik een gepunt koperdraad gebruikte, aan den punt voorzien van een halve glaazen bol, zo als het afgebeeld is in het eerſte deel, pl. III. fig. 4: in dit half glazen bolletje, is, door deszelfs midden, een gaatje gedrild, en men kan het koper-

draadspuntje, tot een vereischte diepte daarin steeken, op dat het oog niet beledigd worde: het koperdraad met deeze halven glaazen bol gewapend, was met het achterste einde vastgemaakt aan een bekleeden voordleider of ketting, die met den eersten conductor der electriseermachine gemeenschap heeft: de electrike vloeistof aldus in het oog gebragt, trok ik aan den nek wederom uit: met deeze bewerking hielden wy verscheidene dagen aan, zonder eenige de minste verandering te bespeuren: de Heer SAUSSURE genas genoegzaam op deeze wyze eene Lyderes, welke een waare *gutta serena* had, en hy vond haar agt jaaren daarna, nog welvaarende en zittende te naaien; doch hy had haar ook drie- en somtyds vier-maal daags, op de gemelde wyze, geëlectriseerd.

Dit natevolgen, was voor my, en voor haar, die een half uur besteden moest om uit het Pesthuis naar myn huis te gaan, genoegzaam ondoenlyk: met drie zulke Lyders kon den gantschen dag doorgebragt worden.

Na eenen vruchtloozen arbeid van verscheidene dagen, en de geringe hoop die ik voedde, dat deeze electrike doorvloeing, die, na dat de electrike stof de oppervlakte van het

oog aangedaan had, zig noodzaakelyk, van wegen derzelver aart, door het geheele lichaam moest verspreiden, en gevolglyk ook niet bepaald door de *nervus opthalmicus* kon geleid worden, vermogend genoeg zoude zyn ter haarer herstellinge, besloot ik tot het trekken van vonken uit de *orbita*, uit den nek en het achterhoofd: ik liet haar 't oog digt doen, en op de volgende dagen trok ik ook vonken uit den, met het bovenste lid gesloten oogbol, zelven.

Vervolgends liet ik den electriken vonkenstroom op deezen met het lid bedekten oogbol ingaan; en, dwars door het hoofd, den nek weder uittrekken: ik appliceerde daarin ook kleine schokjes, verwisselende dagelyks het eene met het andere: de reden hiervan was, dat ik, de beste of de geschiktste wyze niet weetende, my niet volstrektlyk tot eene of andere bepaalde, en om dat de oogleden, zeer dun vel hebbende, door de electrike vonken of den electriken stroom, met puistjes bezet, roodachtig en zeer gevoelig werden, hield ik nu laatstgemelde wyze van electriseeren voor de geschiktste, om dat ik aan de huid daardoor een behoorelyke tusschentyd gaf, tot zig te herstellen en aftescheilferen.

Dagelyks verdubbelde de Lyderes my haare klagten over de pynlykheid der deelen die geëlectri-

ſeerd werden, en ik hield my verzekerd, dat een ander, niet zo zeer als zy gehouden aan de verpligting om tot de electriciteit te komen, lang van dezelve zou afgeſtapt weezen: de oogen traanden zeer ſterk, onder en na iedere electriſeering: er ſcheen zig met de zes- en twintigſte toediening der electriciteit eenige hoop tot herſtel optedoen, beſtaande daarin, dat zeer dikwyls vonken uit haare oogen ſcheenen te ſpringen; zy kreeg onderſcheidene kleuren, zo het haar toeſcheen, voor 't gezicht; als rood, blaauw, wit, zwart; doch meesttyds rood; zy zag by den dag het zonlicht helderder, en by avond vry meer van het ſchynſel of de vlam der lampen, in de gaandery van het huis hangende; van dit alles had zy ſedert haare blindheid niets ontdekt: na zy nog zes of agt maalen geëlectriſeerd was, vroeg zy iemand of de zon ſcheen, toen één der Heeren Regenten vóór of by haar ſtond, met een rooden mantel om.

Dan, na deezen tyd vernam zy, hoe zeer ik haar met de zorgvuldigſte moeite electriſeerde, en zy dit met het grootſte geduld onderging, geene verandering; alles bleef wel op die hoogte waartoe wy het gebragt hadden, maar wy vorderden niet meer.

Zy werd zes-en-vyftig maalen geëlectriseerd, en was twee jaaren daarna nog in het gemelde huis, zig bevindende als voorheen, en zo als boven gemeld is.

Men vindt zeven proeven door Mr. HEY, te *Leeds* genomen op Lyders, met *amourosis*, die allen geneezen werden, in *Medical observations and inquires*: één van deeze genas hy slechts één oog, terwyl het andere blind bleef.

Hy bekent, verscheidene proeven of blinden genomen te hebben, die het gewenschte gevolg niet hadden — dit is by anderen ook gebeurd —— „ Indien ," zegt hy, „ een „ *amourosis* meer dan twee jaaren oud is, blyft „ de electriciteit vruchtloos."

Met dit gevoelen kan ik my niet veréénigen; de herstelbaarheid van eene verlamde zenuw, en des ook van de oogzenuw, houde ik daarvoor, dat ze niet afhangen kan van de jongheid of ouderdom der verlamminge; dewyl uit verscheidene myner proefneemingen, de geneezing van verouderde verlammingen blykt: daarentegen kan de aanval der verlamming zo hevig zyn, dat ze nimmer, hoe vroeg men de beproeving der geneezing onderneeme, de herstelling ten gevolge kan hebben.

TWEE-EN-DERTIGSTE PROEFNEEMING.

De Heer F........, ongeveer veertig jaaren oud, en geduurende veele jaaren met een zeer *debiel* zenuwgestel aangedaan, 't welk hy meende dat meestal zyn oorzaak uit eene verslymde maag had, waarmede hy gestadig sukkelde, en waartegen eene menigte van geneesmiddelen vergeefsch beproefde.

Zyne ongesteldheid bestond hoofdzaakiyk in een drukking naar het hoofd, en als deeze zwaar was kon hy niets geregeld denken noch doen: ook verlooren wel eens zyn armen en handen een aanmerkelyk gedeelte van haar gevoel en spiervermogen: een rillige koude heerschte doorgaands door zyn gantsche lichaam, en hy werd moeielyk verwarmd.

Hoe fyner en helderer de lucht was, hoe doffer zyn lichaam en geest waren, en hoe meer hy de gemelde ongesteldheid waarnam; daarentegen openbaarde zy zig minder met

vochtig en bedompt weder: terwyl ik deezen Lyder electriseerde, gaf ik daarom naauwkeurig acht op de gesteldheid van weêr en wind, en te gelyktydig ook op de ongesteldheden die hy in zyn zwak lichaam, by tusschenpoozen, meer of minder, ondervond, en ik ontdekte, dat dit minder van het helder of vochtig weder af hing, dan wel van den stand des barometers: een hooge stand der kwik in de torricelliaansche buis was nadeelig, daarentegen een laage stand voordeelig aan den Lyder: men weet, dat in het eerste geval doorgaands een drooge, en in het laatste geval een vochtige lucht plaats heeft, schoon het in het eerste geval kan regenen, en in het laatste geval helder weêr kan zyn: in 't kort, de noordlyke winden waren door derzelver droog- en schraalheid zo ongunstig voor den Lyder, als de zuidelyke gunstig waren.

Op ernstig verzoek van den Lyder, om zyn Ed. te electriseeren, heb ik de proefneeming ondernomen, om te onderzoeken, hoe veel invloeds de electriciteit op zyn lichaam, met deeze aandoenlyke zenuwgesteldheid, mogt hebben zyn Ed. werschte alleenlyk van my de verzekering te hebben, dat zulks hem niet schadelyk kon zyn, en deeze verzekering kon ik hem

ligtlyk geeven, vooraf by my zelven bepaald hebbende; hoe hem te zullen behandelen.

Ik oordeelde, in deeze omſtandigheden, het best met den electriken vonkenſtroom te zullen ſlaagen, hoewel ik de eerſtemaal ſlechts eenige vonken trok; doch vervolgends ging ik bepaaldlyk tot den vonkenſtroom over: de eerſte electriſeering geſchiedde den 11 November, en de laatſte den 10 December, in welken tusſchentyd hy zeventien maalen geëlectriſeerd werd; het welk nagenoeg om de twee dagen éénsis: dit oordeelde ik wel te weinig te zyn, doch ik kon het niet anders verkrygen; 20 minuten, en ſomtyds een half uur, hield ik met iedere electriſeering aan.

De Lyder, op een wèl iſoleerende voetbank overënd ſtaande, ſtelde ik één' der geïſoleerde voordleiders op het achterhoofd, en een anderen op den ruggegraad; liet des, als de machine gedraaid werd, den electriken vonkenſtroom door deeze tusſchenruimte pasſeeren; voords liet ik de beide voordleiders langzaam nederdaalen, tot aan het heiligbeen: aldaar beiden digt by elkander genaderd zynde, plaatſte ik den bovenſten voordleider weder op het achterhoofd of in den nek, en den onderſten liet ik nederdaa-

len, langs de dyen naar de voeten; nu langs de eene en dan langs de andere: even op dezelfde wyze electriseerde ik met den vonkenstroom, ook van het achterhoofd langs de armen naar de handen.

Iedere electriseering, op deeze wyze aangewend, verwekte in den Lyder eene voor hem aangenaame verwarming door zyn geheele lichaam, en eene verkwikkelyke verlevendiging van geest; doch welke, als een noorden of noordwesten wind woei, zeer kortstondig was; maar met een zachte vochtige wind, dan eens een uur, dan eens een halve dag, doch zelden meer dan een geheele dag aanhield.

Beroepsbezigheden, na den 17 December in den weg gekomen, beletteden ons, de electriciteit destyds aan onzen Lyder voordtezetten; en daarna werd, om het weinige nut dat hy op den duur daarvan had, de proefneeming niet weder hervat.

Ik zoude zekerlyk verscheidene aanmerkingen over den toestand van deezen Lyder kunnen maaken; dan, myne proefneemingen alleen als gebeurde zaaken verhaalende, wil ik, dat men, dit geval herdenkende, in aanmerking neeme, de ongelyke aan-

doenlykheid der zenuwen, en de verſchillende invloed der electriciteit op zyn zenuwgeſtel, in onderſcheidene luchtsgeſteldheden, en het verſchil der duurzaamheid van het nuttige gevolg.

DRIE-EN-DERTIGSTE PROEFNEEMING.

De jonge Heer A.... O......., begon, toen hy twee jaaren oud was, als een kind te loopen, echter niet met die kracht en vlugheid gelyk andere kinderen, zynde altoos traager in beweeging.

In den jaare 1776, toen hy drie à vier jaaren oud was, kreeg hy de koorts, vervolgends maſelen, en bleef zwak ter been: in de heete zomer des jaars 1779, kreeg hy de galkoorts, die hem aan den oever des doods bragt; hy herſtelde, doch behield de dubbele derdendaagſche koorts uit deeze ziekte; hy gebruikte voor dezelve wel poeders uit kina en rhabarber, doch byna zonder hem

eenigen dienst te doen, wordende hy zelfs van tyd tot tyd zwakker ter been: in het voorjaar van 1780 kon hy geen' trap meer opklimmen, kreeg nu en dan eene koorts, tot in het najaar, wanneer de anderendaagſche koorts beſtendig by hem aanhield, tot in den winter: de jaaren 1781 en 1782 werden genoegzaam als de voorigen gesleeten; hy werd eer zwakker dan ſterker.

Men ontdekte in dit jaar eenige inwyking van zyn' ruggegraad, aan het tweede of derde wervelbeen van onderen; hy gebruikte toen het koude bad, ſtaalpoeders en andere verſterkende medicynen: men ging in het voorjaar van 1784 met hem naar buiten, op het platte land: in Augustus van dit jaar, aldaar nog zynde, kreeg hy de koorts wederom, waarvoor hy terſtond de kina gebruikte, die dezelve wegnam: na twee koortzen gehad te hebben, werd hem het gebruik zyner beenen geheel benomen.

Na eenigen tyd, de inwyking van zyn' ruggegraad op nieuw onderzocht zynde, bleek het, dat dezelve by den voornoemden wervel meer was ingevallen: met het gebruik van de kina bleef hy voordvaaren.

In October van dit jaar werden hem twee

fontanellen gezet, naar de wyze van Dr. PERCIVAL POT, te *Londen*, in de lenden, ter zyde van den derden wervel; dezelven hebben veel ontlast; echter nam zyne zwakheid toe; hy kon vervolgends niet meer op zyne beenen ſtaan: de kracht in de lenden was te gering; de knieën knikten, en hy zeeg neder: een ſterk afkookzel van de roode kina, was genoegzaam nu het eenigſte wat hy innam.

Na alle aangewende poogingen, prees de Hoogleeraar BONN, in het jaar 1784, in de maand Maart, toen de Lyder elf jaaren oud was, de electriciteit aan, als een middel, van 't welke men de proef zoude kunnen neemen; de jonge Heer was toen vermagerd, en had een zwak en bleek aanzien; was anders levendig van aart; zat altoos op een' ſtoel, of lag te bed; zyne beenen hingen, als hy zat, by den ſtoel; hy kon dezelven heen en weder ſlingeren en opwippen, doch niet geregeld opligten.

Den 21 Maart ſtelde ik hem, een half uur lang, in het electrike bad, en trok een enkelden vonk: by de tweede en derde electriſeering, trokken wy meer vonken; dit ſchrikte hem niet af: by de vierde electriſeering trokken wy twee honderd vonken; by de vyfde, vier honderd; by de zesde electriſeering, vyftig vonken meer, en zo ver-

volgends, tot dat wy op agt honderd vonken gekomen waren, wanneer wy dagelyks met vyf-en-twintig vonken opsloegen, tot dat wy het getal van duizend vonken daags bereikten: deeze vonken werden wel op verscheidene plaatsen des lichaams, maar meest op zyne dyen, heup, lenden, beenen, en knieën getrokken.

Den 7 Mei werd hy onpasselyk, kreeg weder de koorts, doch die, na het sterker gebruik van de kina week: dit zelfde geval gebeurde den 29 Mei weder, en hield aan tot den 8 Juny.

Den 12 daaraan, hebben wy, in plaats van vonken, den electriken vonkenstroom in 't werk gesteld, dien ik door de verlamde deelen, twaalf minuten lang, liet passeeren: na dat dezelve geduurende agt dagen, dagelyks toegediend was, kwam het ons voor, dat onze jonge Lyder vorderde, inzonderheid in het opligten van zyne beenen, welken hy nu tot op eenen anderen stoel kon brengen, die even hoog en vóór hem gesteld werd: de trekkers, die zyne beenen achterwaards bragten, waren eenigzins gekrompen; hy kon zyne beenen niet regt uitsteeken, waarom ik eene gepaste rekking aanprees, door langzaam op de knieën te drukken, welke rekking eene goede uitwerking had.

In 't laatst van July ging de Lyder voor drie weeken uit de ftad, en den 14 Augustus begon ik hem weder te electrifeeren als te vooren: hy zettede vervolgends zyne beenen voord, als hy tusfchen twee perfoonen, onder de armen onderfteund werd, doch hy had geen de minfte kracht om te ftaan.

Den 26 Augustus heb ik hem, wegens het weinige nut dat wy tot nog toe van de electriciteit hadden, met fchokjes geëlectrifeerd, uit een flefchje van twaalf duim, en een vierde duim afftand van den electrometer, eerst vyftig, daarna honderd ftuks, en zo vervolgends tot vier honderd opklimmende: veertien dagen hielden wy hiermede aan, maar wy hadden geen meer vruchts van de fchokjes als wy van de voorige electrike bewerking gehad hadden.

Ik floeg derhalven voor, om van de electriciteit aftezien, gelyk gefchied is; en ik wil gaarne bekennen, dat deeze jongeling zeer weinig voordeels van de electriciteit genooten heeft, hoewel hy met zeer veel geduld de toediening toeliet, en nog langer zoude toegelaaten hebben.

Zo er eene reden moest worden genoemd, van de oorzaak deezer voorddurende onge-

ſteldheid, die na de galkoorts was ontſtaan, zo zoude men kunnen in bedenking geeven, of ook de inwyking in de lenden, of de geſtadige vernieuwing der koorts, oorzaak daarvan konde zyn?

VIER-EN-DERTIGSTE PROEFNEEMING.

De jonge Juffrouw o....., oud elf jaaren, was in February 1784, ruim een jaar lang, aangetast geweest met een toeval, van 't welk men de eerſte beginſels reeds in October 1782 beſpeurd had: het toeval, zo als ik hetzelve ééns van het begin tot het einde, en ééns in 't afgaan gezien heb, had, (om een lange omſchryving te vermeiden,) zo veel overëenkomst met de *epilepſie*, dat men het voor zodanig houden mogt; 't kwam intusſchen zeer ongelyk, dan eens driemaal, dan eens zesmaal in een week, en dan eens even zo veel maalen in vier-en-twintig uuren; doch meesttyds des nachts.

Van kindsbeen af was de Lyderes zwak; drie

jaaren oudzynde, begon zy eerst te loopen; zy had een groot achterhoofd, van boven eenigzins platachtig, en aldaar, op zekere plaats, iets ingedrukt, 't welk veroorzaakt was door een duit, weleer op den onvoorzichtigen raad van een' Chirurgyn daarop gelegd, ter wegneeminge van een knobbeltje; voorts scheen zy flets en waterachtig van gestel te zyn; zy was geheel niet spraakzaam van aart: uit het een en ander kwam het haaren Geneesheer, den Heer HOVIUS voor, dat zy in haar vroegere jeugd iets van de engelsche ziekte onder de leden moest gehad hebben, en misschien een waterhoofd had.

De *valeriana* scheen haar voor dezen uw toevallen van grooten dienst te zyn: na het gebruik derzelven, bleef het toeval, in het najaar van 1782 weg, en kwam in 't voorjaar van 1783 eerst weder: dan, na dien tyd was de *valeriana* van geenen dienst meer: *martialia* en *antihelmintica*, van allerleie soorten, en onder allerleie gedaanten, werden vergeefsch beproefd: de Geneesheer had alle deeze middelen van tyd tot tyd voorgeschreeven, zo als zyn Ed. haar vervolgends ook het *cuprum armoniacum*, in *Engeland* zo ernstig tegen de *epilepsie* aangepreezen, heeft laaten gebruiken: dan, hoe

zeer de Heer HOVIUS alle deeze middelen voorschreef, om zig zelven en de ouders van de jonge Juffrouw te voldoen, die nog al bleeven hoopen, dat eenig middel ter herstellinge mogt gevonden worden, meende hy tog, en nu zekerder dan te vooren, dat de Lyderes een *hydrocephalus* had, en ongeneezelyk was; van dit gevoelen schynt zyn Ed. zo als ik meen opgemerkt te hebben, echter naderhand meer of min afgestapt te zyn.

Even als verscheidene geneesmiddelen zonder groot vooruitzicht aangewend waren, werd ook de electriciteit toegediend: wy plaatsten deeze jonge Lyderes tweemaal daags, in het electrike bad, en trokken in 't vervolg nu en dan, doch zeer schaars, een' vonk: van den 8 February tot den 8 Maart, electriseerden wy haar vier-en-dertigmaal, zonder eenige schynbaare verandering in de toevallen ten wege te brengen, waarom wy daarvan afstapten.

De Lyderes gebruikte verder vruchtloos een geruimen tyd achter één, de *asafœtida*, daarna *extr. c. per.* in pillen, vervolgends de *oleum animale dippelii*, en tusschen beiden wel eens als een zuurbreekend *laxatif*, een weinig *magnesia*; met dat gevolg dat de toevallen, nu en dan

wel eens 2 à 3 weeken wegbleeven; doch daarna kwamen dezelve te heviger op elkander: poeders uit het *pulv. marchion*, *oc.* 69 *pp* en *nitrum* matigden de toevallen zeer, trouwens het kwam my voor, dat de *abſorbentia*, als onder anderen het *oleum animale* van het meeſte nut waren; het geheel achterblyven van het toeval, werd echter daardoor niet verkreegen, waarom men op het zelve geen genoegzaam vertrouwen kon ſtellen.

In het begin van 't jaar 1786, werden nu en dan *purgantia* gebruikt, zo het ſcheen, ſomtyds met een goed gevolg, doch de toevallen bleeven ſlechts voor een' tyd weg; en niet anders als om daarna des te heviger weder te keeren.

VYF-EN-DERTIGSTE PROEFNEEMING.

De Heer CORNELIS BOAS, een man van gezonde geſteldheid, tot het 64ſte jaar zyns levens, en vrolyk van aart, leide daarby een vergenoegd leven; maar een hevige ſchrik, door een treffend ongeluk dat één zyner naaste

bloedverwanten, buiten deszelfs toedoen, getroffen had, en hem zeer na aan het hart ging, bepaalde dien voorſpoed, en bragt hem in eene ongeſteldheid, waarvoor hy vier jaaren daarna van my begeerde, dat ik hem zoude electriſeeren, daartoe overgehaald zynde door anderen welken door my geneezen waren.

Deeze Lyder kreeg, op de ſtraat zynde, de boodſchap, van het bovengemelde ongeluk, welk bericht hem dermaate verſchrikte, dat hy terſtond van een hevige *convulſie* werd aangetast, en zeer zwak van zenuwen zynde, hoewel hij daarvoor geneesmiddelen gebruikte, kwam hetzelfde toeval ſedert, nu en dan wederom.

De Lyder ging buiten de ſtad in aangenamer luchtſtreek woonen, doch alles bleef hetzelfde; vernieuwde droefheid, veroorzaakte weder de voorige toevallen; hy kwam weder te *Amſteldam*; ging nu en dan wandelen, doch nam geene geneesmiddelen meer.

Een nieuwe ſchrik, van denzelfden aart als de voorgaande, trof hem, byna drie jaaren daarna, naamlyk in de maand Febr. 1783: eene dergelyke *convulſie*, als de eerſte, was het onmiddelyk gevolg daarvan, en voor 't overige had deeze ſchrik andere en veel nadeliger gevolgen, want hy behield ſedert een

onvermogen in zyne knieën, welken hem belettede te gaan, ten zy van iemand onderſteund; als dan ſchoof hy de voeten zachtjes voord: wanneer hy ſtond, beefden zyne knieën en handen, en zyn gantſche lichaam waggelde; zyne tong was ſedert belemmerd geworden; hy ſprak even als iemand die dronken was, ſchoon hy nimmer eenigen ſterken drank gebruikte.

Ik begon den Lyder, op den 18 Mei 1784 te electriſeeren; de ſchokjes ſcheenen my, wegens de hevigheid van zyne gebreken, het meest gepast toe ter zyner geneezinge: ik gebruikte een fleschje van negen duim bekleed glas, en ſtelde den electrometer $\frac{1}{4}$ duim van den eerſten conductor af: de eerſtemaal diende ik hem honderd, vervolgends twee honderd, daarna dagelyks meer ſchokjes toe; tot agt honderd ſchokjes opgeklommen zynde, bleef ik by dit bepaald getal.

Ik liet eenige ſchokjes gaan van den nek langs den rug, tot in de lenden, langs de dyen, naar de knieën, en door de knieën naar de voeten: ik heb hem enkelde keeren voor de ſpraak geëlectriſeerd; doch de Lyder was daar zeer tegen, offchoon 't hem in 't ſpreeken hielp: ik kon anders niet zien, dat de electriciteit hem over het geheel veel baat toebragt: nu en dan ſcheen

hy in het gaan te winnen, zo wel als in 't verminderen der beevinge zyner knieën; dan, de gestadige vernieuwing van droefgeestigheid door het voorduurend onheil, dat zyn bloedverwant bleef treffen deelde, en in hem dan eens ergernis dan medelyden verwekte, wierp weder alles om ver: echter met deeze schokjes voordvarende, hem zelven nu en dan versterkende, behield hy, over het geheel, meer vermogen om te gaan; hy waggelde minder en klom met meer gemaks, en zonder iemands hulp, meer dan dertig trappen op en af: hy kreeg, na dat hy zes weeken geëlectriseerd was, aan de rechter zyde van zyn hoofd een koud gezwel; dit hinderde hem geweldig, en vermeerderde de lustloosheid, om dat het vry lang duurde.

In Augustus en September, heb ik den Lyder slechts om de twee of drie dagen geëlectriseerd; het verveelde hem, om dat het hem weinig hielp, of liever om dat hy telkens byna zo veel terug ging, als hy vorderde; en daar ik geen uitzicht kreeg, hoe de aanleidingen die onze pogingen, tot zyne herstelling aangewend, aanhoudend te leur stelden, wegteneemen waren, verzocht ik hem van de electriciteit afteſtappen, waartoe hy

ook besloot: zynde in het geheel agt-en-tagtig maal geëlectriseerd.

Schoon ik verscheidene Lyders, door schrik aangetast, met de electriciteit heb geneezen, vorderde ik met deezen Lyder weinig; alhoewel ik de geneezing verwacht had: uit dit geval leeren wy, dat zo lang de oorzaak van de ziekte, schoon die zelfs uitwendig is, aanhoudt, dat als dan de electriciteit van geen dienst kan zyn, zo wel als of een onbekende inwendige oorzaak, ons in den voordgang der geneezinge hinderlyk ware; waarvan ik meen dat meer dan één voorbeeld in deeze verzameling van proeven te vinden is: inderdaad, de oorzaak of de reden van het aanhoudend ongeluk van deezen Lyder, kwam in dit geval van buiten aan; want hy was anders gezond; iets dat in den loop van dit werk, nergens duidelyker is aantetreffen, dan in dit zelfde geval.

ZES-EN DERTIGSTE PROEF-NEEMING.

THYS HANSEN, een Westindisch Capitein, groot, gezond en ſterk van lichaam, kreeg in Mei des jaars 1784, te *Amſteldam* aan den wal zynde, een pleuris: in deeze ziekte werd hy viermaal adergelaaten; hy herſtelde ſpoedig, en daar de omſtandigheid van zyn beroep hem riepen, ging hy na 10 à 14 dagen weder uit: na de laatſte aderlaating begon zyn arm te ontſteeken, 't welk vervolgends tot *abces* overging, en geſneeden werd; door hevige pynen raakte hy weder in het bed, ziek en verzwakt.

Aanhoudende pynen in den ſchouder van dien arm, waaraan het *abces* was, als mede aan de rechter knie, te gelyktydig ontſtaande, ontrustten den Lyder, dag en nacht; en na dat het toeval van den arm geneezen was, bleef het ſchoudergewricht volſtrekt beweegeloos, en zyn rechter been kon hem, wegens onvermogen in zyn' knie, naauwlyks

draagen: zyn hand en vingers, als mede zyn elboog kon hy beweegen, doch niet zo volkomen als het behoorde.

Ik zal my niet vermeeten te bepaalen, of dit toeval aan de gevolgen van het *abces* aan den arm moet toegekend worden; ten minften zoude ik liever het tegengeftelde gelooven, althans mag men met reden vraagen, of de gelyktydige pyn en 't onvermogen aan den knie, wel eenigzins een gevolg daarvan kon zyn?

Ik geef liever in bedenking of het geval niet *rheumaticq* kon geweest zyn, uit aanmerking dat de Lyder zig zo fpoedig uit het bed begeeven had; doch ik heb hem niet over zwelling hooren klaagen; en is er, wegens zyne fpoedige geneezing, van die eigenlyke ziekte, ook fchyn om te denken, dat de ziekteftof zig in den arm en knie verplaatste? van daar dan de pyn en ook het *abces* zelf; en van daar dan ook het onvermogen of de verlamming.

Niemand meene, dat deze bedenkingen hier niet te pasfe komen, of te wydloopig zyn; ik gebruik hier te meer naauwkeurigheid in myn verhaal, om dat fommigen de electriciteit, die vervolgends aangewend werd, als fchadelyk voor den Lyder, veroordeeld hebben, doch naar myn inzien, zonder eenigen grond, of bewys.

De Lyder, zwak ter been zynde, met de beweegeloosheid in zyn' ſchouder, (genoegzaam anders geen pyn meer gevoelende,) kwam den 24 July by my, om geëlectriſeerd te worden, waartoe ik geene zwarigheid maakte, te beſluiten.

De electrieke vonkenſtroom, met ⅛ duim afſtand van den tweeden conductor, werd hem toegediend: ik ſtelde een geïſoleerden voordleider, op de ſpieren van den rechterſchouder, en den anderen op zyn hand en vingeren; ik verwisſelde deezen laatsten naar de ongeſtelde knie en voet, en terwyl ik deezen op den voet ſtelde, bragt ik den eerſten op de knie.

Na de eerſte electriſering, was de Lyder tot myne en zyne verwondering aanmerkelyk beter; zyn knie was ſterker, en hy kon zyn hand byna onder aan zyn kin brengen: hy ſliep den nacht daarop zeer gerust, en had geen pyn gevoeld, het welk in veele weeken niet gebeurd was: na de tweede en derde electriſeering, ſcheen de herſtelling nog aantehouden: intusſchen ſprak hy met een ervaren Heelkundige, die hem de electriciteit niet alleen verder aanprees, maar hem aanraadde, deeze knie te wasſchen met *ſpir ſal armoniaci, cum ſale tartari* met water verdund; deeze wasſching, meende

hy, verſtrekte tot zyn nadeel, want na dien tyd, vorderde hy niets door de electriciteit; zyn knie was daardoor gezwollen en ſtrammer geworden: hy liet het wasſchen wel na, met de zesde electriſeering, doch de zwelling en ſtyfheid der knie verminderde niet.

't Scheen my toe, dat zyne inwendige geſteldheid, in een zeer hachlyken ſtaat was, liever dan dat de wasſching met de *ſpiritus* de onmiddelyke oorzaak zoude geweest zyn, van deeze tusſchenkomende omſtandigheid; want zyn arm en ſchouder, werden vervolgends erger, ſchoon het wasſchen niet aangewend was geworden.

Na de tiende electriſeering, die den 6 Aug. geſchiedde, werd de Lyder ziek: ik raadde hem, zo dra mogelyk, een zacht *laxatif* inteneemen, en voords zynen gewoonen Geneesheer te raadpleegen, gelyk hy deed: drukke bezigheden verhinderden my, om hem te gaan zien, 't welk my daarna zeer ſpeet, om dat ik, na weinig tyds, de tyding kreeg van zyn overlyden.

In hoe verre nu uit dit verhaal, (dat naar alle waarheid is opgegeeven, zonder achterlaating van iets, dat tot verduistering of opheldering kan ſtrekken,) kan blyken, dat door de

electriciteit aan deezen Lyder de dood is toegebragt, gelyk ik vernomen heb, dat men getracht heeft te verspreiden, laat ik kundigen en onpartydigen beöordeelen.

ZEVEN-EN-DERTIGSTE PROEFNEEMING.

S.... J... V.. L... oud 33 jaar, kwam den 23 October 1784, op voorstel van zyn' Geneesheer NIEROP, by my om geëlectriseerd te worden.

Deeze Lyder werd, nu byna drie jaaren geleeden, in zeer onaangenaame moeielykheden gewikkeld, van welken hy veel ergernis en verdriet had: onschuldig van de oorzaak deezer moeielykheid zynde, had dezelve meer invloeds op zynen geest, dan zy misschien anders zoude gehad hebben; hy kon nu de beledigingen minder draagen: sedert bespeurde hij eene toeneemende traagheid in zyne beenen en dyen; had hinder in het gaan; en schoon de oorzaak van zyn verdriet vervolgends weggenomen werd, bleef het gebrek voordduuren:

een fchrik wegens het overlyden van één' zyner naastbeftaanden, in den zomer van 't gemelde jaar, 1784, maakte hem erger: 't vermogen, om te gaan verminderde nog meer; hy werd zieklyk, en moest het huis houden.

Toen ik hem voor het eerst fprak, klaagde hy my, dat hy van de lenden af, tot de toonen toe, een doorgaand onvermogen gevoelde; op fommige plaatzen verzeld van tikken en kloppen, en op anderen van pyn.

Ik electrifeerde hem met het trekken van eenige vonken; hy meende, ogenbliklyk daarop, eenige verligting te gevoelen; des anderen daags, ondervond hy het zelfde; maar de vordering verdween na verloop van eenigen tyd telkens; nog eenige dagen hield ik echter met vonkentrekken aan; maar ging, om het weinige herftel, tot den electriken vonkenftroom over: de vermoejing van het gaan, vond ik dat hem zeer nadeelig was.

Van den vonkenftroom fcheen de Lyder meer nuts te zullen hebben; dan, wy ondervonden ook al rasch dat de baat flechts voor zekeren tyd was; want zo dikwerf ik hem electrifeerde en hy my nu hier, dan daar de plaats der pyn, of van het trekken en kloppen in de lenden, in de handen, dyen, of in de knieën of bee-

nen bepaalde, zo dikwerf verdreef ik van die plaats het gebrek: hy gevoelde telkens daarby eene meerdere vlugheid in het gaan, doch des anderen daags was niet alleen deeze vordering verdweenen, maar het tikken, of kloppen, of de pyn, had eene andere plaats ingenomen.

Deeze verplaatzing geſchiedde doorgaands onder het electriſeeren: indien nu de oorzaak van deeze ongeſteldheid, jicht geweest ware, zoude dit geval veel gelykheid hebben, met de gevallen waarvan HALLER ſpreekt: *disſertationes ad morborum Historiam et Curationem facientes*, pag. 61. Daar des, over het geheel genomen, deeze Lyder weinig vorderde, was ik wel eens bevreesd, dat de verplaatste ziekteſtof, door de electriciteit, op edeler deelen mogt vallen, en derhalven meer inwendige ongeſteldheid veroorzaaken, dan die, waaraan hy werkelyk ſukkelde.

Daar zyn Geneesheer de beſtuuring van de electriciteit aan my overgelaaten had, ſloeg ik den Lyder, in het midden van de maand December, voor, om van de proefneeming aftezien, waarin hy bewilligde: ſedert dien tyd heeft hy genoegzaam altyd meer of min geneesmiddelen gebruikt, ook al ver-

ſcheidene weeken achteréén, in een gezonder luchtſtreek verkeerd, doch alles wat aangewend werd, was tot in het midden van den zomer des jaars 1786 vruchtloos.

Deeze Lyder is twee-en-veertig maal geëlectriſeerd, met den electriken vonkenſtroom, en met kleine ſchokjes.

AGT-EN-DERTIGSTE PROEFNEEMING.

JAN TER MARSCH, een jongeling van kloeke geſtalte, oud 18 jaaren, was gekweld met toevallen, die door eenige Geneesheeren voor vallende ziekte, en door anderen voor iets anders verklaard waren; zo het my toeſcheen was uit het verhaal optemaaken, dat het inderdaad vallende ziekte was: by byzondere perſoonen kunnen ligtlyk eenige byzondere omſtandigheden plaats hebben, die de *epileptiſche* toevallen eenigzins doen uit elkander loopen of verſchillen; deeze Lyder had van zyn zesde jaar af dit gebrek gehad, en den gantſcheu artzenywinkel, geduu-

rende dien tyd, gelyk men spreekt, door geweest, zo dat er op zyn agttiende jaar niets meer was te beproeven, als wat nieuws.

Zyn Geneesheer GUILLEBERT, prees hem daarom de electriciteit aan, met geen ander oogmerk, als om er de proef van te neemen: zyn wel Ed. beraamde met my om schokken te geeven, indien de vonken geene gewenschte uitwerking deeden.

Agt dagen hiermede aangehouden hebbende, en de toevallen telkens wederkomende, gaven wy hem daags 3 à 400 schokjes, uit een fleschje van 12 duim bekleed glas, en ½ duim afstand van den electrometer: na verscheidene dagen, (daar de toevallen, gelyk gezegd is, dagelyks wederkeerden,) verzwaarden wy de schokken, en het toeval bleef vier dagen weg; dit was echter meer gebeurd, ja zelfs wel eens agt dagen; zó lang echter zeldzaam.

Ik nam nu vervolgends een flesch van 40 duim bekleed glas, stelde den electrometer op ½ duim afstand, liet de schokken van het achterhoofd, naar de armen, als mede langs de ruggraad tot aan het staartbeen, en vervolgends weder ter voeten uit gaan; ik stelde daarna den electrometer één duim van den eersten conductor, zo dat de schokken vry hevig

waren; ik gaf den Lyder honderd of honderd-vyf-en-twintig daarvan op één' dag, naar dat hy dezelven verdraagen kon.

Het toeval bleef in agt achtereénvolgende dagen geheel weg, en dit gaf moed; doch zyn vader, die hem dagelyks naar myn huis verzelde, fluisterde my in 't oor, hoe hy vreesde, dat zyn zoon het toeval zoude wederkrygen, alzo hy over een steekende pyn in den rechter arm klaagde, gelyk hy meermaals opgemerkt had, dat zulks een kwaad voorteken was; hy had het ook bevonden nadeelig te zyn, als hy wat gemelyk van humeur was; daar nu dit laatste ook plaats had, vreesde hy, gelyk gezegd is, voor een aanstaand toeval; en inderdaad de Lyder kreeg, in de volgende vier-en-twintig uuren het toeval vyfmaal, zo dat hy van de electriciteit afstapte: eenigen tyd daarna, was hy nog in denzelfden staat; hy was agt maal met vonken, en twee-en-twintig maal met schokken geëlectriseerd.

NEGEN-EN-DERTIGSTE PROEFNEEMING.

De Heer J. E. K.... oud 34 jaaren, reisden in den heeten en langduurig droogen zomer, des Jaars 1782, op eenen zeer heeten dag, van *Hamburg* naar *Breemen*: na koelte verlangende, fliep hy, in den volgenden nacht, op den grond, waarop hy zyn bed had laaten gereed maaken, en met opene vengsters: ongelukkiglyk viel dien nacht een zeer zwaar onweder, het welk de lucht dermaate afkoelde, dat de flaapende reiziger, in den morgenftond ontwaakende, koud en ftyf was: van dat oogenblik af, gevoelde hy eene verdooving, in armen en beenen; maar vooral in zyne handen en voeten.

De tyd deed deeze ongefteldheid nog meer toeneemen; want de verdooving veranderde allengskens in eene gevoelloosheid; en naardien hy, kort daaraan, naar de West-Indiën vertrok, zynde zyn huisgezin op *St. Euftatius* woonachtig, werd hy op zee nog erger, zo dat hy geheel gevoelloos aan handen en voeten by zyne vrouw en kinderen wederkwam;

echter, en dat zeer byzonder was, had hy het vermogen om te gaan, als mede om iets vast te houden, nog niet verlooren: dan, hoe flecht zyn, gevoel was blykt, als hem in zekeren nacht, door een rat, een ftuk uit de hiel van zyn voet geknabbeld werd, zonder hem eenige pyn veroorzaakt te hebben.

Iets dat niet minder merkwaardig is, was daarin gelegen, dat zyne drie broeders, alle, lamme handen of lamme armen gehad, hoewel zy, langs byzondere wegen, dezelven gekreegen hadden: onder anderen één derzelven, tweemaal door 't colyk van *Poitou*, fchoon zy allen daarvan gelukkiglyk herfteld waren.

Onze lyder, in deeze gefteldheid, ter zyner geneezinge, in het Vaderland te rug gekomen, viel in ongelukkige handen; hy r. brandde kort daarna de meeste vingers van zyne linker hand, boven een test met wierook: toen zyn Geneesheer de blaaren, door dit branden veroorzaakt, waarnam, wenschte hy hem geluk met zyne naderende herftelling: een ervaren heelmeester genas hem van de ver. oorzaakte accidenten, doch de vingers bleeven geheel ftyf, en binnenwaards geboogen.

Hy werd vervolgends, voor zyne aan de

ledemaaten genoegzaame algemeene gevoelloosheid, door een kundig Geneesheer geëlectriseerd; dan, daarby geen baat vindende, ſtapte hy wederom daar af, te meer daar het electriſeeren hem veel pyns veroorzaakte.

In de maand January 1785, liet hy my verzoeken hem te electriſeeren: hy verhaalde my, behalven al het reeds gemelde, dat hy reeds met zwaare ſchokken geëlectriſeerd was; ik beſloot daarom te meer, hem, wegens zyne gevoelloosheid, met de electrike prikkelaars te electriſeeren, het welk ik dagelyks, na den 9 Jan. 1785. een half uur lang deed, tot aan den 31 van die maand: de Lyder gevoelde niets daarvan; en alzo het my nu toeſcheen, dat deeze behandeling niet toerykende was voor eene zo diep doorgedrongene gevoelloosheid, liet ik door zyn' knecht, dien ik deeze toediening der electriciteit leerde, deeze prikkeling nog twee- en ſomtyds driemaal daags verrichten.

Na den 31 Jan. liet ik den Lyder eenige honderd ſchokjes daags mededeelen; zyne kromme vingeren liet ik zachtkens, door ſpalkjes, rekken, waardoor dezelven rechter werden: na het geneezen van de accidenten, begon de Lyder te gaan, doch gevoelde nooit waar hy

nedertrad; en ik vorderde niets, in het gevoel van zyne handen of voeten.

Ik nam derhalven de proef op zyne handen alleen, met zwaare schokken, met een flesch van 150 duim bekleed glas, zonder dat zulks hem pyn veroorzaakte; wanneer ik slechts zorge droeg, dat ik den eenen voordleider niet te hoog op den arm, dat is op het leevendige deel plaatste, als dan was hy onverschillig, of hy een grooten of een kleinen schok kreeg.

Wy zagen derhalven op den 2 Maart van de electriciteit geheel af, aangezien het my onmogelyk toescheen, om de schynbaare verstorvene deelen van zyn lichaam tot het gevoel te doen wederkeeren.

De uitkomst van dit geval verschilt zekerlyk veel van de vierde Proefneeming, in het Eerste Deel van dit werk.

VEERTIGSTE PROEFNEEMING.

Mejuffrouw S. H. C. P....... oud 34 jaaren, werd ziek aan eene zenuwkwaal, die bykans een jaar voordduurde, en van welke zy

niet herſtelde, dan met een aanhoudende knikkende ſchudding van het hoofd te behouden; zy had, om deeze ſchudding te overwinnen, inwendig *antiſpasmodica* gebruikt, en uitwendig *ſtimulantia*, doch allen zonder eenige merkbaare baat.

Haar Geneesheer J. PETERSEN MICHELL, ſtelde haar de electriciteit voor, en deeze werd vervolgends door my in het werk geſteld, de eerſtemaal door eenige vonken te trekken, eerst van my zelven en daarna van de Lyderesſe; want hierdoor heb ik dikwyls opgemerkt, dat de vrees voor de electriciteit, by de Lyders het best verdwynt: vervolgends heb ik haar den electriken vonkenſtroom geappliceerd; ſtellende den tweeden conductor een half duim van den eerſten; den eenen geïſoleerden voordleider plaatſte ik in den nek, of iets hooger, en den anderen iets laager; of op één der ſpieren van den hals, rondom; of op den ſchouder; of vooraan op het ſleutelbeen en de borst; dan, alzo dit, na eenige dagen, niets hielp, ging ik tot ſchokjes over.

De eerſte maal gaf ik honderd vyftig ſchokjes, uit een fleschje van agt duim bekleed glas, en drie lynen van een duim afſtand van

den electrometer; toen dit na twee dagen geen nut deed, nam ik een fleschje met agttien duim bekleeding, en maakte den afstand vyf lynen: na twee volgende dagen, stelde ik de proef, met een fleschje van veertig duim bekleeding, en een half duim afstand van den electrometer, in het werk; en na hiermede zes maal aangehouden te hebben, zonder eenige merkelyke vordering, staptén wy van de electriciteit geheel af.

Nu en dan kwam er, wel is waar, een enkelde dag, dat de Lyderes reden had te hoopen, door eene maatige of zeer bedaarde beweeging; dan deeze hoop verdween, daar des anderen daags het knikken weder als te vooren plaats had.

Van den 29 Juny 1781, tot den 8 Augustus daaraan volgende, is deeze Lyderes zes en twintig maal geëlectrifeerd.

EEN-EN-VEERTIGSTE PROEFNEEMING.

In het midden van de maand Augustus, des Jaars 1781, werd de jonge Heer B. H. ESSER,

oud 18 jaaren, van eene galkoorts aangetast, die vry hevig aankwam, en na de herſtelling daarvan, van eene langduurige zwakheid gevolgd werd: ſtaande deeze zwakheid, werd de nog zwakke Lyder door het colyk aangetast; pappen en lavementen werden tot den vyfden dag vruchtloos aangewend: dit colyk kwam een en andermaal wederom, 't welk in de maand December deszelfden Jaars, eene verzwakking ten gevolge had, eerst boven aan de armen, de heup en knieën; en daarna, aan de gewrichten der handen en voeten: de duimen en vingers deelden daarin het laatst van allen: de ſtem werd zacht, doch de colykpynen bleeven weg.

Inwendig gebruikte de Lyder vervolgends maagverſterkende middelen, en uitwendig een *linimentum nervinum*; dit laatſte deed hem geen voordeel, als te veel opdroogend zynde.

De electriciteit werd, in deezen winter, dan eens met vonken, dan eens met ſchokken, doch niet dagelyks, en ongeregeld, door iemand van zyne familie, op hem aangewend; de pyn die de Lyder, door de gevoeligheid van zyne zenuwen, daarvan had, als mede de hoop dat de aanſtaande zomer hem gunſtig zoude zyn, was veelal oorzaak van dee-

ze afgebrokene aanwending der electricteit.

In de maand April 1782, begon de Lyder zyne armen te beweegen, met eenig vermogen, doch het welk gering was: de geheele zomer door bleef hy buiten de ſtad, in een gezonder luchtſtreek; hy vorderde aldaar wel, door hulp van de gunſtige Natuur, doch kon in 't najaar nog maar zeer gebrekkig gaan.

In den winter kwam het colyk weder, en hierop werd bevonden dat het regenwater, van het welk hy dagelyks dronk, met loodſtof bezwangerd was; na deeze ontdekking, werd hy door het veel gebruik van geprepareerde kreeftsoogen, van het colyk ſpoedig herſteld: in den volgenden zomer van 't Jaar 1783, kwam de Lyder te *Cleeve*, en bleef aldaar eenigen tyd het mineraale water gebruiken: na zes weeken was hy aanmerkelyk gevorderd; eene zwakheid in de duimen en in de voeten bleef nog aanhouden; daarna werd hy, door een onverwacht geval, genoodzaakt, te *Amſteldam* wedertekeeren; hy kwam den volgenden zomer des Jaars 1784 weder herwaards, en bleef er eenigen tyd, met minder goed gevolg dan te vooren, alzo hy van de zwakheid in de gemelde deelen niets overwon.

Een colyk, door het zelfde regenwater veroorzaakt, trof hem daarna op nieuw, en hy dronk voords niet weder van dat water: 't verdient onze opmerking, dat dit water de andere huisgenooten niet hinderde.

De Lyder besloot om andermaal de electriciteit te beproeven, en wel nu voor het onvermogen in zyne duimen, en de enklaauwen, als overblyfzels van zyne voorige ongesteldheid: my raadpleegende, kon ik hem zulks niet afraaden.

Den 26 Mei, des Jaars 1785, electriseerde ik deezen Lyder, voor het eerst, met kleine schokjes, zo aan de duimen, als aan de beide voeten, doch altoos ieder afzonderlyk; van dien tyd af, heb ik hem, genoegzaam dagelyks, tot aan den 30 Juny, geëlectriseerd, langzamerhand de electrike schokken verzwaarende, zo dat ik destyds reeds een leidsche fles van zes-en-twintig duim bekleed glas, en een' afstand van een half duim, daartoe bezigde.

Van den 1 July, tot den 27 Augustus, hebben wy, doorgaands om den anderen dag, de electrike proefneeming voordgezet, en de schokken versterkt, zo dat wy, in Augustus, meestal honderd schokken aan de voeten me-

dedeelden, uit een flesch van 44 duim bekleed glas en een half duim afſtand van den electrometer; terwyl wy de duimen, om de gevoelige aandoening, met kleinere ſchokjes electriſeerden.

Ik moet met leedweezen bekennen, dat alle de aangewende electriſeeringen genoegzaam weinig dienst gedaan hebben, alſchoon de aandoening, die de Lyder van de ſchokken gevoelde, door hem met veel gedulds is gedraagen: hy is in het geheel zestig maalen geëlectriſeerd.

TWEE-EN-VEERTIGSTE PROEFNEEMING.

Mevrouw M.... eene Dame van middenbaaren ouderdom, kreeg, door een hevige ſchrik, een onvermogen en krachtloosheid in den linker arm, verzeld van zekere tinteling.

Na vruchtloos gebruik van uit- en inwendige geneesmiddelen, werd deeze Lyderes door den Hoogleeraar FORSTEN, te *Harderwyk*, de electriciteit aangepreezen: ik begon met de-

zelve, den 19 September 1785, en electriseerde haar zevenmaal, met het trekken van vonken; hierdoor geene verandering, in de ongesteldheid der Lyderesse, verneemende, maar daar integendeel de arm erger scheen te worden, stelden wy de proef uit tot den 13 October, wanneer wy, op raad van den Hoogleeraar, weder begonnen, en den electriken vonkenstroom in het werk stelden; waarmede wy twaalf dagen aanhielden, en voords tot de schokjes overgingen, om dat wy geen de minste gunstige verandering bespeurden: de schokjes werden op den eersten dag klein, en vervolgends met een' afstand van een vierde duim van den electrometer, uit een fleschje van agt en daarna van twaalf duim bekleed glas toegediend, geduurende eenige dagen, doch alles zonder dienst; waarom ik voorstelde om eenige sterkere schokken te geeven, gelyk wy zulks ook driemaal deeden, uit een flesch van zes- en - twintig, en nog op drie volgende dagen, uit een flesch van zes en - dertig duim bekleed glas, telkens, by iedere versterking der leidsche flesch, ook, naar evenredigheid, eenige schokken minder geevende: in de laatste gevallen, boven verhaald, stond de electrometer, ná genoeg, een half duim van den eersten conductor.

De Lyderes wier arm voor de minſte aandoening en ſchrik vatbaar was, kreeg, ſtaande de eerſte electriſeeringen, eenige aanleiding van belang om zig op nieuw te ontroeren, over een ongeluk dat iemand van haare naastbeſtaanden trof; dit was zekerlyk voor de geregelde werking der electriciteit ongunſtig; dan, ik geloof niet dat dit alleen oorzaak was, dat zy, daarmede in 't geheel niets vorderde.

VIERDE HOOFDSTUK.

Behelzende proefneemingen op Lyders, die my ontydig verlaaten hebben.

DRIE-EN-VEERTIGSTE PROEFNEEMING.

De huisvrouw van GILLES GILDE, 70 jaaren oud, kreeg, in het begin van 't jaar 1783, eene *hœmiplegie* aan de linker zyde, welke hevig aankwam, en haar van alle beweeging aan die zyde ten eenemaale beroofde.

Byna drie maanden daarna, nog in denzelfden ſtaat blyvende, ried haar Geneesheer DE GORTER, haar de electriciteit aan: ik werd verzocht dezelve aan haar toetedienen: zy was pynlyk, en ik voorzag daaruit, dat haare onderneeming niet zoude doorgezet worden; waarom ik haar tot geduld en ſtandvastigheid vermaande.

Ik nam een flesch van zestien duimen bekleed glas; ftelde den electrometer een vierde van een duim van den eerften conductor af, en gaf den eerften dag, door de geheele halve of linker zyde, honderd fchokjes; den tweeden en derden dag gaf ik telkens vyftig fchokjes meer, klimmende op tot vyf honderd toe.

Na de vyfde electrifeering, zag ik eenige beweeging in de verlamde vingers komen, welke, hoewel weinig, dagelyks iets toenam; dit merkte zy zelve op, maar klaagde zeer over de pynlyke gefteldheid van haar lichaam, welke pynlykheid door de electrike aandoening vermeerderde; waarom zy refolveerde van de electriciteit af te ftappen, befluitende, uit den traagen voordgang van haare geneezing, dat dit middel nog lang zoude moeten dienen bewerkftelligd te worden.

Uit aanmerking van de hooge jaaren der Lyderesfe, en het weinige nut dat zy aan haar huisgezin, of aan de maatfchappy kon aanbrengen, gaf ik haar geen ongelyk: zy was dertien maalen geëlectrifeerd.

VIER-EN-VEERTIGSTE PROEF-NEEMING.

De Weduwe ANTONISSEN, gealimenteerd wordende van de Roomſche Gemeente, werd, door den Geneesheer à ROY aan my gezonden, met verzoek, om haar te electriſeeren: zy was 72 jaar oud, toen zy in de maand April 1783 by my kwam.

Byna een jaar te vooren, was zy van eene beroerte aangetast geworden, die een *hæmiplegie* aan de rechter zyde, ten gevolge had; zy verloor ook alle willekeurige beweeging van de tong, waardoor niemand kon verſtaan wat zy zeide.

Met er tyd begon deeze Lyderes weder te gaan; dit echter heb ik dikwerf, en ſomtyds ſpoedig, door de gunſtige Natuur in, *hæmiplegiën* bevorderd gezien; dan, 't was geheel anders met den arm, hand en vingeren gelegen, zynde deeze allen beweegeloos, terwyl de ſpraak zo gebrekkig bleef, als in den aanvang van haar ongeluk

Ik electriſeerde haar terſtond met kleine ſchokjes, uit een fleschje van 12 duim bekleed glas, en een' afſtand van den electrometer van vier lynen; ik liet de ſchokjes door de tong, en van daar naar den nek en langs den regter arm gaan; ook diende ik haar verſcheidene ſchokjes toe, van de hand af, door den arm, langs de halve zyde en het been, en by den voet weder uit; wordende iederen dag drie à vierhonderd gegeeven.

Ik wil wel bekennen, dat ik my veel goeds van deeze toediening der electiciteit in dit geval beloofde, doch de uitwerking beantwoordde niet, althans niet ſpoedig genoeg, aan myne verwachting en die der Lyderesſe: zy vorderde genoegzaam niets; alleenlyk ſprak zy verſtaanbaarder; dit was zekerlyk ook oorzaak, dat zy nalaatig was, om geregeld by my te komen, en juist daardoor vorderde zy minder: zy bleef vervolgends, en wel na den 12 Juny, in 't geheel weg; zynde van den 28 April af, tot den gemelden dag toe, ſlechts dertien maal geëlectriſeerd.

VYF-EN-VEERTIGSTE PROEF-NEEMING.

Maria Kok, een dienstmaagd, byna 40 jaaren oud, kreeg, zonder bekende oorzaak, eene langzaam toeneemende verzwakking door het geheele lichaam; het beginsel daarvan, ontdekte zy het eerst in den rechter enkel, alwaar zy eene gevoelige pyn kreeg, die van een onvermogen in den voet gevolgd werd: zeker ervaren Heelmeester, ter hulpe geroepen zynde, verklaarde niet te weeten, welk middel hij hier tegen in het werk zoude stellen; jicht was het, naar zyn oordeel, niet; de pyn verminderde ook zonder zwelling; er volgde verlamming op; vier maanden daarna, kwam er een verzwakking in de rechter knie by; vervolgends in de halve zyde, arm en hand: intusschen ontstond deeze zelfde ongesteldheid, ten gelyken tyde, doch in minder hevigen graad, aan de linker zyde.

Dit toeval was geene volkomene verlamming, maar er had een aanmerkelyk verlies van be-

weeging en gevoel plaats; en meer dan ééns merkte ik op, dat dit zig tot in het hoofd uitſtrekte: de Lyderes was dof, en haare zinlyke vermogens waren verward en verſtrooid, zo als 't my toeſcheen.

Op den 21 July 1783, electriſeerde ik haar voor de eerste maal, met ſchokjes van de kleinſte ſoort; hier mede hield ik agt dagen aan, dezelven overal mededeelende, byzonderlijk aan de rechter zyde; twaalfhonderd gaf ik op iederen dag, doch zy waren zonder vrucht.

Ik beſloot zwaardere ſchokken te geeven: zeshonderd, van zestien duim bekleed glas, en een half duim afſtand, diende ik haar vervolgends toe, en zy meende dat zy beter werd; doch de gang naar myn huis, die zy dagelyks doen moest om geëlectriſeerd te worden, had haar, van den beginne af, reeds zo moeielyk gevallen, dat zy my verklaarde, de electriciteit te moeten verlaaten, zo zy geen ſlede kon magtig worden; zy kwam nog driemaal, telkens, zo zy zeide te gevoelen, met eenig ſucces; na dien tyd bleef zy geheel weg, en niet weetende waar zy woonde, of door wien zy by my gezonden was, heb ik haar niet weder kunnen ſpreeken: twaalf maal was zy geëlectriſeerd.

ZES-EN-VEERTIGSTE PROEFNEEMING.

De huisvrouw van JOH. SPIERLING, 38 jaaren oud, had een verlamden arm en hand, het gevolg van een *hæmiplegie*, haar, voor twee-en-twintig jaaren geleeden, overvallen: haare rechter zyde en been, deelden sedert wel geheel in dezelfde ongesteldheid, doch de beweeging keerde, zo als wy zulks zeer dikwyls zien gebeuren, van tyd tot tyd weder, en werd door de gunstige Natuur hersteld.

De heer VAN HUSSEM, Heelmeester, prees haar de electriciteit aan, zo 'er nog eenige hoop was, op vermindering van dit langduurig gebrek.

Den 8 Sept. 1783, voor 't eerst langs deezen arm, hand en vingeren met kleine schokjes door my geëlectriseerd zynde, voer ik dagelyks met dezelve voord, tot aan den 15 dito; en bemerkende, dat ik, op eene verouderde verlamming gelyk deeze, geene aandoening, met eene geringe hoeveelheid van electrike

ſtoffe, verwekte, nam ik een flesch van veertien duim, ſtelde den electrometer ½ duim van den eerſten conductor, en behield deezen ſtand, maar nam de flesch nu en dan grooter, tot veertig duimen toe.

De Lyderes kreeg meer levendigheid en beweeging in de vingeren, en ik was voorneemens, om de ſchokken van tyd tot tyd, grooter te maaken; gelyk in de vierde proefneeming van myn Eerſte Deel, een voorbeeld van eene zeer moeielyke geneezing eener diepe verlamming gevonden wordt.

'T ſcheen intusſchen dat deeze Lyderes zo veel gedulds niet bezat, als die, welke ik toen herſtelde; want zy benam my de gelegenheid om voordtevaaren, door weg te blyven, zynde in 't geheel zeventien maalen geëlectriſeerd.

ZEVEN-EN-VEERTIGSTE PROEFNEEMING.

De huisvrouw van LAURENS ERZEY, werd in den jaare 1782 van eene beroerte aangetast: na eene bedlegering van eenige

weeken, kwam zy weder op den ſtoel en daar af, doch bleef zeer gebrekkig ter been, in 't byzonder bleeven haare handen onbekwaam om eenig werk te verrichten.

Den 15 September 1783 electriſeerde ik haar, op aanraaden van haaren Geneesheer, voor 't eerst, en wel met den electriken vonkenſtroom; vyf dagen hield ik daarmede aan, doch zonder vrucht: ik beſloot tot ſchokken, die echter in den beginne klein waren, en die ik ſpoedig zwaarder toediende: ik werd tot deeze behandeling meer of min aangeſpoord, door dat ik aan de redeneringen van de Lyderesſe begon te bemerken, dat zy, gelukkiger en vaardiger uitkomst van zaaken verwacht hebbende, van de electriciteit zoude afſtappen, weshalven ik liefst zien wilde, of de ſchokken ook verandering maaken, en de herſtelling ſpoediger bevorderen zouden.

Vyf maalen diende ik haar vyf à zeshonderd ſchokken mede, uit een flesch van agt en twaalf duim bekleed glas, en een' afſtand van een vierde, en van een half duim van den electrometer; voords nog twee maalen, telkens driehonderd ſchokken uit een flesch van vier-en-twintig duimen bekleed glas, en een half duim afſtand van den electrometer, wanneer ik, na

iedere toediening, nog tien à twaalf grootere ſchokken, uit een fleſch van veertig duim bekleed glas, daar by voegde.

Ik had de ſchokken laaten gaan, door iederen arm afzonderlyk, naar de vingeren; voords van iedere hand, langs den arm en de geheele halve zyde, naar het been, en ter voeten uit; nu de eene, en dan de andere halve zyde electriſeerende.

Na dertien electriſeeringen, ſtelde de Lyderes my, door dat zy wegbleef, buiten ſtaat, om de proefneeming verder te vervolgen.

AGT-EN-VEERTIGSTE PROEFNEEMING.

DIRK GLANSBERGEN, door den Geneesheer HOVIUS my toegezonden, was, tot zyn vyftigſte jaar, zeer gezond en vlug ter been geweest, maar nu, den 5 Nov. 1783, zedert vyf weeken aangetast van eene krachtloosheid in de beenen, welke met eene doofheid in de voeten haaren aanvang genomen had; van eenige ſtyfheid gevolgd werd, en zig nu tot eene verſlapping en onvermogen, die in de knieën eindigde, bepaald had.

Ik electriseerde hem, met den electriken vonkenstroom, zes achteréénvolgende dagen, door de knieën naar de voeten; dan eens ieder afzonderlyk, en dan eens beiden te gelyk, door de twee voordleiders, op zyne beide voeten te stellen, en die te verwisselen, wanneer de electrike stroom door de voeten, beenen, knieën, en dyen ging, telkens, zo hy zeide met enige vrucht; doch hy kon, na die zes electriseeringen, goed vinden wegteblyven: de heer HOVIUS noch ik wisten waar hy woonde, en derhalven hebben wy niets naders van hem vernomen.

NEGEN-EN-VEERTIGSTE PROEFNEEMING.

ADRIANUS PEETERS, een Jongeling van elf jaaren, behield uit eene kwaadaartige koorts, in welke hy echter, zo ver men weet, geene stuiptrekkingen gehad had, eene verlamming der spieren aan den hals, en wel aan de rechter zyde, waardoor het evenwigt van werking tusschen deeze spieren en die van de rechter zyde afgebroken, en zyn hoofd, door op-

krimping der *tendines*, over de linker zyde gebogen werd, het welk daarenboven nog ten gevolge had, en noodwendig moest hebben, dat hy een krommen ruggegraad kreeg.

In den herfst van 't jaar 1783 had de Lyder dit toeval gekreegen, en kwam, op raad van den Hoogleeraar BONN, in July 1784, by my, om aan de verlamde ſpieren van zyn' hals geëlectriſeerd te worden.

Ik diende hem, na dat ik hem de electriciteit voorzichtig had doen kennen, honderd kleine ſchokjes toe: op den volgenden dag gaf ik hem meer dan eens zo veel: hy zweette, toen het gedaan was, zeer ſterk.

De Hoogleeraar had hem een werktuig aangepreezen, door den heer FILKES, Heelmeester alhier, gemaakt, om de ingekrompene *tendines* te rekken, en zyn' rug recht te houden; dan, ik weet niet of het gemaakt en in 't werk geſteld is: in denzelfden tyd dat ik hem electriſeerde werd des Lyders hoofd ééns of tweemaal daags, geduurende een half uur, in een beugel gehangen; 't lichaam meer of min onderſteund zynde.

Na elf electriſeeringen heeft men den Lyder van de electriciteit te rug gehouden; 't hoofd was wel iets rechter geworden; doch

ik durf niet bepaalen, of zulks door toediening der electriciteit geschied is.

VYFTIGSTE, EEN-EN-TWEE-EN-VYFTIGSTE PROEFNEEMING.

Mejuffrouw S....., als mede de moeder van mejuffrouw E..... en de huisvrouw van Mr. SCHIPPERS, drie Lyderesſen, die allen, na eene beroerte, aan eene *hæmiplegie* bleeven laboreeren, werden, de twee eerſten zes maalen en de laatſte vyf maalen geëlectriſeerd; allen met zeer kleine ſchokjes, van agt duim bekleed glas en een vierde duim afſtand van den electrometer.

De jaaren deezer Lyderesſen waren wel zeer verſchillende, maar de toevallen kwamen overéén uit; waarom ik haar eveneens electriſeerde, de eerſte in de maand Juny, de tweeden in Augustus en de laatſte in November des jaars 1785: zy ondervonden alle drie dezelfde uitkomst van de electriciteit; te weeten eene overgroote gevoeligheid in de verlamde deelen, het welk ik ook aan de electri-

citeit toeſchreef, om dat dezelve, naar myn vermoeden, veel te ſpoedig, en te kort op de beroerte werd aangewend; dan, zulks geſchiedde op raad en bevel van haare Geneesheeren; want, behalven dat ik meer dan ééns heb ondervonden, dat de electriciteit in *hæmiplegiën* zeer pynlyk is, is het my doorgaands toegeſcheenen, dat zy meer pyn verwekt, als zy in deeze gevallen al te vroeg aangewend wordt.

Daarenboven, heb ik van alle verlammingen de *hæmiplegiën* 't minst zien geneezen, en daarom hebben wy deeze Lyderesſen, op haare verklaaring dat zy de electriciteit niet konden verdraagen, van wegens de hevige pyn, gaarne geloof willen geeven: zy zyn althans alle drie, zeer kort na dat wy begonnen waren, van de proeve afgeſtapt.

Ik heb deeze Lyderesſen alle drie, onder een verhaal begreepen, om alle wydloopigheid te vermyden; en daar wy tog niet wel eenig beſluit kunnen vormen, wegens het nut of nutlooze der electriciteit, op dergelyke wyze aangewend, had ik deeze proefneemingen, als mede de volgende, zelfs geheel achterwege kunnen laaten, ware het niet, dat ik myn voornee-

men volbrengen wilde, om naamlijk van alle de Lyders, op welken by my de electriciteit is aangewend, verslag te doen.

DRIE-EN VIER-EN-VYFTIGSTE PROEFNEEMING.

J. B. S.... en G. D. V.... beide Lyders, met pynen in de heup en dyen, welken eene zekere soort van onvermogen in de beenen veroorzaakten, begonnen de electriciteit te gebruiken in den zomer van 1785.

Ik electriseerde hen met den electriken vonkenstroom, den eersten met een tamelyk goed gevolg; maar den tweeden, telkens wel met vermindering van pyn, doch die echter weder terug keerde.

De eerste Lyder kon goedvinden, hoewel zeer tegen myn' zin, na agt, en de tweede, na zes maalen geëlectriseerd te zyn, de electriciteit te verlaaten.

VYF-EN-ZES-EN-VYFTIGSTE PROEFNEEMING.

J. B.... en J. A. P... waren beiden lyders met eene verzwakking, en onvermogen in fommige fpieren, hoewel niet verlamd zynde.

By den eerften had het toeval meestal plaats in den arm, en by den tweeden in de hand, en in den voet; het onvermogen, en de verdooving waren by beiden genoegzaam even eens, ook had by beiden eene tinteling plaats.

Ik heb deeze beide Lyders in de maand September 1785 geëlectrifeerd, met den electriken vonkenftroom; beiden vonden zy, volgends hunne eigene getuigenis, verligting na iedere electrifeering; dan, dit is alles wat ik vervolgends van hun gehoord heb: zy hebben beiden de electriciteit, de eerfte na vyf, en de tweede na vier electrifeeringen, verlaaten.

Van Lyders die ik flechts twee- en drie- maal geëlectrifeerd heb, vond ik, in myn voorig Deel, onnoodig melding te maaken: zodanigen heb ik in het vervolg meer gehad, en vind

het als nog onnoodzaakelyk, van dezelven te ſpreeken.

Had ik, om der waarheid hulde te doen, niet beloofd, alle Lyders, zo veel my toegeſtaan is, optegeeven, ik zoude de opgaave van verſcheidenen der laatstgemelden, gelyk gezegd is, achter wege hebben kunnen laaten.

Ik plagt Lyders, die wegbleeven, wel eens optezoeken, en hun de electrike proefneeming aantepryzen; dan, ik heb deeze gewoonte, om gewigtige redenen, geheel afgeſchaft.

NAREDE.

Toen ik de Proefneemingen, in dit en het vorige *Stuk* bevat, en die door my GENEESKUNDIGE ELECTRICITEIT genoemd zyn, begon te verzamelen, had ik geen reden althans, om dezelven in het licht te geeven: door Geneeskundige vrienden hiertoe vervolgends aangespoord, heb ik my daaraan niet willen onttrekken; ik heb sedert naauwkeurig aantekening gehouden van myne Lyders, zo wel die geneezen, als die niet geneezen zyn; dit achttede ik myn byzonderen pligt te zyn, uit aanmerking, dat men, in 't verzamelen en uitgeeven van stukken van zulk eenen aart, geen ander oogmerk dient te hebben, dan om de mogelykheid te beproeven, of men zigzelven en anderen in soortgelyke gevallen, zoude kunnen voorlichten en onderwyzen; dit tog kan door mislukte proefneemingen zo wel geschieden, als door de meest en best gelukte; my tevens voor-

genomen hebbende, de gevallen by wyze van verhaalen opgegeeven, zonder eenige gevolgtrekkingen daaruit afteleiden, heb ik my daarvoor ook zorgvuldiglijk gewacht: hoe nuttig dit werk zyn kan, voegt beter aan de beslisſinge van Genees- en Heel-kundigen dan aan my; ik laat zulks derhalven gerustlijk aan anderen over; elk kan nu naar zyn beste inzien, over de gevallen vry oordeelen en redeneeren: eene enkele bedenking heb ik echter, hier en daar, zo ik meen zorgvuldiglijk, in het midden gebragt.

'T ſcheen my toe, dat, daar deeze Proefneemingen, thans tot over de honderd vermeerderd zijn, dat zulk eene verzameling groot genoeg was, om er voorbeelden van onderſcheidenen aart, aan andere gevallen gelyk, en daarmede overeenkomſtig, in aantetreffen.

In verlammingen loopen de omſtandigheden tog zo zeer niet uit elkander; het meeste verſchil is in den oorſprong en oorzaak van het ongeval te vinden; en 't is naauwlyks te verhinderen, dat men niet even gelyke gevallen zoude opgeeven; en terwyl zulks niets afdoet, moet men, integendeel, door de eentoonigheid der verhaalen zeer verveelen: deeze overweeging, deed my, in het jaar 1786,

reeds besluiten geene aantekening meer te houden, dan alleen van zulke gevallen, waarvan dit werk nog geene voorbeelden opleverde.

Ik heb sedert dien tyd, tot heden, verscheidene Lyders geëlectriseerd met eene gelukte en ook mislukte uitkomst; onder die zyn er echter byna geenen geweest, welken niet aan voorige proefneemingen, in de meeste opzichten, gelyk waren: drie daar van evenwel zyn aanmerkelyk en leerzaam genoeg, om hier vermeld te worden.

Juffrouw WEYGGEL, oud ongeveer 28 Jaaren, ondervond op zekeren morgen, toen zy opstond, dat, zonder iets, hoegenaamd, gevoeld te hebben, haar rechter arm geheel verlamd was: zy wist ook geene reden of oorzaak van deeze verlamming optegeeven, zynde gezond naar bed gegaan, en meende zeer wel te weeten, dat zy niet op den gemelden arm gelegen had: zy was daarby zeer gezond: zy heeft spaansche vliegen, wryvingen van *nervina*, met *cantharides* vermengd, uitwendig, eenigen tyd, zonder eenig nut gebruikt, toen zy zig, op aanraading van doctor VISSER by my vervoegde om geëlectriseerd te worden: ik gaf haar kleine schokjes, eerst drie à vierhonderd, daarna

duizend en meer, op éénmaal, en wel dagelyks: het duurde geen agt dagen of zy bespeurde eene aanmerkelyke vordering: zy begon de vingers en den arm aan de geledingen te beweegen; daar alles te vooren flap, en als een dood lichaam by het lyf hing, kon zy den arm na drie weeken tyds aan den mond brengen, en zy is na vyf-en-zestig electriferingen, op de gezegde wys aangewend, volkomen hersteld.

De Wel-Ed. Geb. Heer F.... werd van eene beroerte aangetast; de omstandigheden voor en na den aanval, waren gelyk met andere gevallen; mogelyk was het gebruik van een *vomitief*, in zyn geval verzuimd.

Deeze beroerte had eene *Hæmiplegie* aan zyn rechter zyde ten gevolge, en veroorzaakte zyn Wel Ed. Geb. eene volstrekte beweegeloosheid aan die zyde, en eene blindheid aan beide de oogen, hoewel het linker oog sedert eenen geruimen tyd van te vooren reeds eenige aandoening daar van had, waar van de oorzaak my onbekend is.

Deeze Lyder werd geëlectriseerd met het trekken van vonken, vervolgends met den vonkenstroom, en daarna met zeer kleine schokjes, met een tamelyk goed gevolg, tegen

de verlamming zyner ledemaaten; zo dat hy zynen arm en vingeren begon te beweegen; met behulp van iemand begon te gaan, enz.

Doch de reden waarom ik het geval van dien Heer hier aanhaal, is gelegen in de gelukkige geneezing zyner oogen: wy electriſeerden dezelven, en wel vooral het rechter, (om dat wy van de geneezing van het linker oog zo veel voordeels niet verwachtten,) dagelyks met een conus van palmhout, volgends de opgaave van den Heere NAIRNE, en welke in het eerſte deel plaat 3 fig. 5 is afgebeeld. De electrike vlociſtof, van zyn geëlectriſeerd lichaam werd door dit conusje, uit zyn oog opgenomen en afgeleid.

Na veertien maalen hier mede geëlectriſeerd te zyn, vernam de Lyder voor zyn rechter oog een flaauwe ſchemering, en meende het *orange* aan den hoed duidelyk te zien; zo lang wy electriſeerden, ondervond hy zulks; maar zo dra wy met electriſeeren ophielden, was hy alles kwyt.

Zyn Wel-Ed. Geb. ondervond deeze opheldering van gezicht des anderen daags veel aanmerkelyker, en kon de kleur onzer kleeding onderſcheiden: hy zag toen, ſedert een half jaar, zyn zuster voor het eerst weder: dan,

kort na dat de electrifering geëindigd was, verloor hy dit voorrecht; dagelyks gebeurde het zelfde, met dit onderscheid, dat telkens zyn gezicht onder de electriseering helderder werd, en langer dat voorrecht genoot, na dat wy de electriseering eindigden; zo dat hy eindelyk, na dertig à veertig electriseeringen, den geheelen dag door zien kon, met beide zyne oogen, doch met het rechter oog beter dan met het linker, en niet met beiden zo klaar, als vóór den aanval van zyn toeval.

Thans wordt zyn Wel Ed. Geb. nog geelectrifeerd, en er is hoop op eene volkomene herstelling.

Het hier volgend bericht is my medegedeeld door den Heer JONGELING, te *Haarlem*, die, zich niet zo zeer toeleggende op de geneeskundige electriciteit, als wel op natuurkundige onderzoekingen en nasporingen, echter de volgende proefneeming wèl beredeneerd in 't werk gesteld heeft, en gelukkig in de toediening geslaagd is.

Bericht eener waarneeming, betrekkelyk de Geneeskundige Electriciteit.

Zekere jonge dochter, tusschen de drie- en-dertig en vier- en-dertig jaaren oud, had, sedert ruim negen jaaren, de *menstrua* nooit behoorelyk genoeg gehad; ten dien tyde door een schrik weggebleeven, en gevolgd geworden zynde van een pyn in de linker zyde, even onder de borst, die haar zeer hinderlyk was wanneer zy zat, vooral wanneer zy maar een weinig voorover zat, en welke pyn, die altoos knaagende was, haar sederd is bygebleeven: zy was geduurende dien tyd dat ze de stonden moest hebben, en die altoos weinig of niets waren, zeer ongesteld, zelfs zo, dat ze wel eens stukjes bloed met het hoesten loosde, waar voor zy zig deed aderlaaten, doch zonder effect; waarom zy hetzelve sedert twee jaaren had nagelaaten. Ik raadde haar de electriciteit aan, waartoe zy, schaamshalven, niet gemaklyk konde komen; doch eindelyk daar toe beslui-

tende, maakte ik een begin den 12 Augustus des jaars 1788, en vervolgde daar mede den 13 en 14 dito, toen zy drie dagen daar na de ſtonden kreeg, weinig meer dan zy gewoon was. Ik hervattede dan de electriciteit weder in de maand September, en wel vyf dagen vóór dien tyd dat de ſtonden moesten te voorſchyn komen, naamlyk op den 16, 17, 18, 19 en 20 dier maand, toen dezelven zig weder openbaarden, iets meer dan de voorige keer: vervolgends heb ik haar weder beginnen te electriſeeren, den 10, 11, 12, 13, 14 en 15 October, met dat gevolg, dat zy den daar op volgenden nacht de ſtonden kreeg, die den geheelen voormiddag ſterk bleeven aanhouden; doch, daar zy des namiddags weder ophielden, resolveerde ik, haar des avonds den 16den weder te electriſeeren, waar op dien nacht dezelven weder zeer aanmerkelyk te voorſchyn kwamen, en tot den 17den aanhielden; doch op deezen dag klaagde de Lyderes zeer over pyn in de lenden, en in de pynlyke linker zyde, dat tot des avonds circa zes uuren duurde, terwyl zy op deezen tyd doods benaauwd werd, dat omtrent een uur aanhield, onder en na welke benaauwdheid, zy allerduidelykst gewaar werd, dat er iets uit de gemelde zyde na den

buik ſchoot, en 't welk zy by het waterloozen, als groote ſtukken, (zeer waarſchynlyk bloed,) ſcheen kwyt te raaken, waarna de benaauwdheid en pynen ook merkelyk verminderden. Den 18 der laatstgemelde maand, heeft zy niets van de *menſtrua* vernomen; den 19den des morgens omtrent elf uuren, werd ze weder eenige ſteekende pyn in de zyde gewaar, vergezeld van benaauwdheid, in dier voegen als den 17den; maar in verre na zo hevig niet, zy bemerkte weder, dat er iets uit de zyde na den buik ſchoot, 't welk zy, na het waterloozen, bevond ſtukken bloeds te zyn. Verders werd zy dien dag van de ſtonden niets meer gewaar: intusſchen de goede uitkomst der electriciteit door haar ondervonden zynde, verzocht zy my, haar nog eens te willen electriſeeren, 't welk ik dien zelfden avond deed, eerst met vonken uit de pynlyke zyde te trekken, en met de vlakke hand die zyde te wryven, en vervolgends weder met den vonkenſtroom te electriſeeren; plaatſende den eerſten voordlyder op en om de pynlyke zyde, terwyl ik haar den tweeden voordleider liet brengen, in de vrouwlyke deelen, met dat gevolg, dat onder het electriſeeren de pyn in de zyde ver-

minderde, en zy, ten zelfden tyde, de ſtonden zeer aanmerkelyk kreeg.

Den 20 eerstvolgende, heeft zy niets van de ſtonden gehad, is dien geheelen dag zeer wèl geweest, en niets het minſte van haar gewoone pyn in de zyde gevoeld. Den 21ſten gevoelde zy, op den middag, weder pyn in de zyde, doch niet by aanhoudendheid knaagende, zo als zy ſedert negen jaaren gewoon was, maar alleen eene ſteekende pyn, welke niet plaatslyk was, maar nu in de zyde, en dan in den buik, van haar gevoeld werd.

Den 22, 23, 24 en 25 eerstvolgende, is de Lyderes zeer wèl geweest, en heeft van geen pyn, hoegenaamd, geweeten; 26 en 27 wat pyn, 28, 29 en 30 geen pyn, 31 weder iets pyn: 1, 2 en 3 Nov. geen pyn, den 4 dito wat pyn, 5, 6, 7 en 8 geen pyn, den 9 gevoelde de Lyderes weder eenige knaagende pyn; den 10 en 11 was de pyn wat minder, den 12 meer, en tegen den avond werd de Lyderes zeer benaauwd, doch daar ik zien wilde wat de Natuur uit zig zelve zoude doen, heb ik haar niet geëlectriſeerd, en des niet zedert den 19 Octob.; den 13 Nov. werd zy de ſtonden gewaar, maar na den middag

hielden ze weder op, en de pyn in de zyde bleef aanhouden; ik electriſeerde haar dien zelfden avond met den vonkenſtroom, eerst met den eerſten voordleider te plaatſen op en om de pynlyke zyde, en den tweeden voordleider op haar rechter zyde, om den vonkenſtroom dwars te laaten doorgaan; hier mede hield ik een quart uurs aan: vervolgends hield ik aan, met den eerſten voordleider op de gemelde pynlyke zyde te houden, terwyl ik haar den tweeden liet brengen in de vrouwlyke deelen; het gevolg was, dat de pyn in de zyde geheel bedaarde, en zy de ſtonden den volgenden morgen wederkreeg: den 14 had zy de ſtonden nog, doch zy waren niet ſterk; zy was vóór den middag wat benauwd, en geraakte aan het braaken, waar by zy een ſtukje bloeds loosde, doch van de pyn in de zyde gevoelde zy den gantſchen dag niets; daar nu de ſtonden met den middag weder waren opgehouden, heb ik haar des avonds wederom geëlectriſeerd, op de gewoone wyze, naamlyk den eenen voordleider van den nek langs de rug laatende gaan, terwyl ik haar den tweeden weder liet brengen in de vrouwlyke deelen: naauwlyks had ik haar een half uur geëlec-

trifeerd, of zy werd de ftonden gewaar, welken den geheelen nacht hebben aangehouden, tot den volgenden namiddag circa 3 uuren: intusfchen moet ik hier nog melden, dat, eenige minuten na dat ze onder het electrifeeren de ftonden gekreegen had, zy weder een hevige fteekende pyn in haare zyde gevoelde, doch zy werd allerduidelykst gewaar, dat, naar maate de ftonden fterker begonnen doortezetten, de pyn ook verminderde, en in minder dan een half uur was dezelve volkomen geweeken.

Den 15 dito heb ik haar des avonds weder geëlectrifeerd op de voorige wyze, en naauwlyks hield ik daarmede op, of de ftonden kwamen weder te voorfchyn, dat tot 'snachts ten 12 uuren duurde, terwyl zy den 16, des morgens omtrent 8 uuren, uit zig zelven weder te voorfchyn kwamen, 't welk den geheelen dag geregeld heeft aangehouden, tot des avonds, waarom ik haar niet geëlectrifeerd heb: den 17 heeft zy van de ftonden niets vernomen, en gevoelde in de zyde weder een weinig fteekende pyn.

Daar die fteekende pyn nu en dan nog bleef aanhouden, ben ik weder begonnen te elec-

trifeeren den 7 December, waarna zy oogenbliklyk eene aanmerkelyke verligting in de pyn gewaar werd; den 8 dito eerst met den vonkenftroom, als voorheen met de beide voordleiders, en vervolgends met den eerften voordleider op de rechter zyde, en met den tweeden de ftof uit de linker zyde afgeleid: waarop des nachts de ftonden weder te voorfchyn zyn gekomen; dan, den volgenden gantfchen dag, naamlyk den 9 dito, klaagde de Lyderes zeer over pyn in de zyde en in den buik; dat tot des avonds omtrent 5 uuren duurde, wanneer zy, wederom met benaauwdheid verzeld, eenige ftukken bloed is kwyt geraakt, en federt de pyn genoegzaam geheel bedaarde; doch, daar de ftonden tevens ook ophielden, electrifeerde ik haar des avonds om tien uuren weder als vooren, eerst eenigen tyd met uit de zyde vonken te trekken, en vervolgends met de twee voordlyders, terwyl zy circa een uur na de electrifeering de ftonden kreeg, welken dien nacht en den volgenden dag, (den 10den,) zeer aanmerkelyk bleeven aanhouden, tot den daarop volgenden nacht, als wanneer ze weder ophielden. Den 12 Dec. klaagde zy over duizeling in 't hoofd, en hevige pyn in de

zyde, gevolgd van zeer groote benaauwdheid. Ik trok vonken uit de pynlyke zyde, en het gevolg was aanmerkelyk; want na minder dan een quarc uurs kwamen de ſtonden te voorſchyn, en zy was zonder pyn en zonder benaauwdheid. Kort hier na, deeze laatſte vermeerderende, electriſeerde ik haar al weder, met het zelfde gevolg, zo dat zy wederom het gewoone huiswerk verrichtte.

Herhaalde proeven op deeze Lyderes, leeren ons overtuigend, het vermogen der electriciteit, om de *menſtrua*, welke negen jaaren lang weg bleeven, ten wege te brengen; als mede de geduurige pyn en benaauwdheid, wanneer de ſtonden op hunnen tyd niet wilden verſchynen, te verdryven.

De wyze op welke ik haar geëlectriſeerd heb, beſtond alleenlyk met den vonkeſtroom, met een machine van twee ſchyven, ieder van 25 duim diameter, en wel op de volgende wyze: na de Lyderes geïſoleerd te hebben, plaatſte ik den tweeden conductor op een duim afſtands, (ook wel iets minder,) van den eerſten conductor, in dier voegen, dat 'er een geduurigen vuurſtroom van den eerſten op den tweeden conductor afſtroomde: aan den twee-

den conductor maakte ik, door middel van een koperen keten, gemeenſchap met een' voordleider, die ik op den nek plaatſte, waarmede ik de ruggegraad langs liep, tot zo laag ik konde komen; een tweeden voordleider liet ik haar zelve brengen in de vrouwlyke deelen; aan het eind van dien voordleider was mede een ketting, die tot op den vloer nederhing, om de electrieke ſtof afteleiden; hier mede hield ik een half uur aan: nog heb ik nu en dan, ook de pynlyke zyde geëlectriſeerd met 'er vonken uittetrekken.

Tetanus, *catalepſie* en *chorea ſancti viti.*

Eindelyk dien ik melding te maaken van een jonge Juffrouw, 18 Jaaren oud, welke de bovengemelde toevallen had, op dien tyd, dat ik haar in den afgelopen zomer begon te electriſeeren.

Van haar vroege jeugd af aan, was deeze Lyderes zeer aandoenlyk van zenuwgeſtel geweest, en om in ééns alles te zeggen, zy was altoos ongeſteld geweest. Alle de toevallen aan de zenuwziektens eigen, waren haar ten deele gevallen; dan ſtyfheid van het geheele lichaam; dan ſtuiptrekkingen; dan

flaauwtens, dan bleek- en zwak-heid; op andere tyden hevige ſchuddingen, vooräl aan de rechter zyde; dan ſufheid en verbysteering van zinnen; dan droefgeestig- ſchriken vrees-achtig: en nu, zo als ik gezegd heb, ſprong, wentelde en danste zy in het bed, en als het niet belet werd, over den vloer; de Medicynwinkel was van boven tot beneden doorgezocht, maar men had niets gevonden; daarom nam men zyn toevlugt tot de electriciteit, en wel met een zeer gelukkig gevolg.

Ik electriſeerde deeze Lyderes in het electrieke bad, geduurende twee-ën-twintig dagen, met dien gunſtigen uitſlag, dat de gemelde tegenwillige en heftige beweegingen, op een langzaame, doch aanmerkelyke wyze bedaarden; en zig maar by tusſchenpoozen vertoonden, telkens met vry minder hevigheid.

Vervolgends voer ik hier mede voord, en trok dagelyks eenige vonken, vooral uit den nek en ruggegraad, geduurende agt dagen; waarna ik deze vonken, door een bekleedde flesch aan de machine te ſtellen, verſterkte, en gevoeliger maakte, en waar mede ik den tyd van nog vyf weeken aanhield; wanneer

deze Lyderes zig zeer wèl, ſtil en bedaard bevond, houdende een geregeld diëet; zy verkeerde nu met menſchen, in het gaan bezoeken van bekenden, waar van zy genoegzaam altoos verſtoken was geweest.

Zy had zeer ongeregeld de *menſtrua*, en ſomtyds in het geheel niet; op dien tyd dat zy van my geëlectriſeerd werd, had zy dezelve in geen half jaar gehad, waarſchynelyk maakte dit haar' toeſtand erger; toen zy vier weeken geëlectriſeerd was, beſpeurde zy van dezelven eenige beginzels, doch de verdere verſchyning bleef achter.

Ik liet haar vervolgends dagelyks veertig grein zeer fyn geſtampt, ongeroest ſtaal, dat met den magneet uitgetrokken was (*), gebruiken; met dat gevolg, dat zy op den veréischten tyd de *menſtrua* zeer gunſtig en in overvloed kreeg; en hier door kon de electriciteit ook veel meer van nut zyn, en voordeeliger werken.

(*) Staal, dat niet met den magneet uitgetrokken is, veroorzaakt altoos kramp- en maag-pynen, van wegen het kopervylzel, dat er genoegzaam beſtendig veel of weinig in is, al ware het ſlechts van den vyl, en het welk, na het uittrekken met den magneet, blyft liggen.

Ik zoude verveelend en eentoonig worden, indien ik meer byzonderheden, zo van deeze als van andere Lyders hier wilde byvoegen; dan, ik heb het niet ongepast geoordeeld met deeze merkwaardige voorbeelden, dit werk, in deeze narede, aantevullen.

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

G

K

L

M

O

D R U K F E I L E N.

Bladz. 3,	regel 18,	*ſtaat*,	geſpalkt
		lees,	onderſteund
——	—— 19,	*ſtaat*,	en hy viel
		lees,	want hy viel
19,	—— 11,	*ſtaat*,	uitdroogende
		lees,	dus uitdroogende
—— 150,	—— 2,	*ſtaat*,	dan de
		lees,	dan in de
	—— 5,	*ſtaat*,	deelde
		lees,	deelende
—— 152,	—— 11,	*ſtaat*,	't welk
		lees,	welk
—— 163,	—— 11,	*ſtaat*,	gehad
		lees,	gehad hebben

By de UITGEEVERS deezes zyn mede te bekomen:

Bosboom, over de vyf Colom. orden.	*f* 2 : 12
Hondius, over de Perspectief en Optica.	1 : 16
Struyk, Inleiding tot de Algemeene Geographie en Sterrekunde, met pl. in 4to.	4 : 15
—— Vervolg van de Beschr. der Staartsterren met pl. in 4to.	3 : 15
—— Uitrekening der Kansen, in 4to.	2 : -
Bilderdyk, De Geuzen, Vaderlandsch Dichtstuk 2 Deelen met pl.	3 : 12
Mr. *W. H. Sels*, Zedespeelen, 1ste deel, met pl.	3 : 6
het zelfde Werk, best pap.	4 : 16
—— Beschouwing van Jesus Christus in Gethsemane; het verraad door Judas gepleegd, en over den dood; met 4 fraaije pl.	3 : -
het zelfde Werk, best pap.	4 : 10
—— Euangelische en zedelyke Liederen.	1 : 5
het zelfde Werk, best pap.	1 : 16
—— Bespiegelingen en Brieven.	1 : 16
—— Aan Neêrlands Zeehelden.	- : 12
het zelfde Werk, best pap.	- : 18
—— de geschonde Rechten der Menschheid door *Karl van Ekartshausen*.	1 : 10
op best papier.	2 : 4
W. van Ollefen, Musikale Uitspanningen.	1 : 5
M. Z. Tydwinst in ledige uuren.	2 : 8
A. Schràge, Nederduitsche Dichtkunde.	- : 14
Schatkamer der Nederl. Dichteren, 2 deelen.	4 : 4
Mr. *Rhynvis Feith*, Julia, met plaaten.	2 : 4
het zelfde Werk, best pap.	4 : 15
—— —— —— Mengelwerk.	2 : 4
J. Bikkerstaf, Vermaaklyke Nagtstudiën.	1 : 16
Zacharias, Bespiegelingen over de 4 Getyden van den dag, met pl.	1 : 16

Barnwell
Electra

